

Tartu Ülikool
Filosoofia teaduskond
Ajaloos osakond
Eesti ajaloo õppetool

Sisukord	
1. Ülevaade kaitseliidu ajaloost	7
1.1. Kaitseliidu aeg (1917 – 1920)	7
1.2. Kaitseliit aastatel 1921 – 1940	10
1.3. Kaitseliit taasisesevõimul Eestis (1990 – 2006)	12
2. Malevkonna kujunemine	19
2.1. Malevkond aastatel 1917 – 1940	19
2.2. Malevkond aastatel 1990 – 2006	20
2.2.1. Malevkonna üldine kirjeldus	20
2.2.2. Malevkonna liikmete arv	20
2.2.3. Malevkonna tegevus	24
3. Ida malevkonna aeg 1990 – 2003	39
3.1. Organisatsioon	39
3.2. Eelajaloo tegevus	46
3.3. Põhitegevuse tegevus	55
4. Kaitseliidu üldine kirjeldus	66
4.1. Malevkonna kirjeldus	66
4.2. Malevkonna üldkirjeldus	67
Kokkuvõte	70
Kaitseliidu üldine kirjeldus	73
Sissejuhatus	76
Lühend	78

Liisa Mäemets

KAITSELIIDU TALLINNA MALEVA IDA MALEVKOND

1990 – 2003

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Dotsent Ago Pajur

Tartu 2006

Tartu Ülikooli Raamatukogu
ARHIIVKOGU

Sisukord

Sissejuhatus.....	3
1. Ülevaade Kaitseliidu ajaloost.....	7
1.1. Kaitseliidu süünd (1917 – 1920)	7
1.2. Kaitseliit aastatel 1925 – 1940.....	10
1.3. Kaitseliit taasiseseisvunud Eestis (1990 – 2006).....	12
2. Ida malevkonna kujunemine.....	19
2.1. Malevkond aastatel 1917 – 1940.....	19
2.2. Malevkond aastatel 1990 – 1994.....	20
2.2.1. Harju maleva koosseisus.....	20
2.2.2. Tallinna maleva allüksusena.....	27
2.2.3. Ida kompaniiks ühendamine.....	34
3. Ida malevkonna areng 1994 – 2003	39
3.1. Organisatsioon.....	39
3.2. Riigikaitse tegevus.....	46
3.3. Seltskondlik tegevus.....	55
4. Ida malevkonna sümbolid.....	66
4.1. Malevkonna lipp.....	66
4.2. Malevkonna teenetemärgid.....	67
Kokkuvõte.....	70
Kasutatud allikad ja kirjandus.....	73
Summary.....	76
Lisad.....	78

Sissejuhatus

Kaitseliidu (KL) tähtsust Eesti Vabariigi loomisel ei saa alahinnata. KL võitles Vabadussõjas eesti rahva ja riigi eest, osales juhtivalt vabariigi sisejulgeoleku tagamisel, aitas maha suruda kommunistlikku mässukatset, valmistas oma liikmeskonda ette riigikaitseks jne – teisisõnu: Kaitseliiduta poleks 24. veebruaril 1918 välja kuulutatud Eesti iseseisvus iialgi realiseerunud. Kaitseliidu osatähtsust taasiseseisvumisel on vähem tunnustatud, ehkki organisatsioonil oli selleski protsessis oluline roll. Juba 1990. aasta kevadel organiseeriti võitlussalku ning 1991. aasta augustiputši ajal, mil taastati iseseisev Eesti Vabariik, valvasid kaitseliitlased elutähtsaid objekte üle terve maa. Praegu teeb KL koostööd politsei ja päästeametiga ning on kaastegev rahuaegsete kriisiolukordade likvideerimisel. Väljaõpetatud ja hajutatud jõuna on ta ettearvamatuks ohuks välisvaenlasele.

Kaitseliit on oma 87-aastase ajaloo jooksul läbinud mitmeid arenguetappe. Alustanud vabatahtlikust korrakaitsest, kasvanud Vabadussõja ajal kõigile meestele kohustuslikuks hiidorganisatsiooniks ning lagunened siis spordi- ning jahiseltsideks. Seejärel taas vabatahtlikust kaitsealgatusest tõusnud võimsaks riigikaitseühenduseks ning laiali saadetud nõukogude võimu poolt, et hiljem uuesti mehi koondada iseseisvuse taastamise nimel. Tänapäeval on Kaitseliit kaitsejõudude osa, Kaitseministeeriumi valitsemisalas tegutsev vabatahtlik, sõjaväeliselt korraldatud, relvi valdav ning sõjaväeliste harjutustega tegelev riigikaitseorganisatsioon, mis täidab temale Kaitseliidu seadusega pandud ülesandeid. Paralleelselt KLiga on arenenud tema allüksused, mille hulgas on erilise tähtsusega Tallinna malev. Tallinn on vabariigi pealinn, poliitiline ja majanduslik keskus – sellest tulenevalt on maleval suurem vastutus ja kohustused. Tallinna maleva koosseisu kuulub lisaks teistele allüksustele ka Ida malevkond, mille territoriaalala katab Lasnamäe ja Pirita linnaosi.

Käesoleva bakalaureusetöö teemaks on Kaitseliidu Tallinna maleva Ida malevkonna ajalugu aastatel 1990 – 2003. Töö eesmärgiks on anda ülevaade Ida malevkonna kujunemisest Kaitseliidu taasloomise ja riigi iseseisvuse taastamise taustal ning kirjeldada üksuse arengut ja igapäevaelu. Teema valikul sai määravaks isiklik huvi, sest autor on alates 2003. aastast Ida malevkonna tegevliige ning huvitatud üksuse minevikust. Lõputöö on jätk 2004. aastal sama teemat käsitletud kursusetööle.

Käesoleva bakalaureusetöö ettevalmistamisel ilmnes, et tänini puudub monograafiline teos Kaitseliidu ajaloost. Põhjaliku teadusliku ülevaate on KLi

algusaastatest 1917 – 1924 kirjutanud soome ajaloolane Jarkko Kemppi.¹ Lühikokkuvõtte sellest on ilmunud ajakirjas *Akadeemia*.² Okupatsioonieelsel ajal, peamiselt ajavahemikul 1934 – 1938, on ilmunud mitmeid allüksuste ajaloo ülevaateid,³ eelnimetatud perioodi on uuritud ka taasiseseisvunud Eestis,⁴ kuid terviklikult on Kaitseliidu okupatsioonieelne aeg läbi uurimata. Selles mängib olulist rolli tõsiasi, et 1944. aasta Tallinna pommitamisel sai Eesti Riigiarhiiv tabamuse ning põlengus kannatas kõige enam Kaitseliidu osakond, kus enamik materjale hävis.⁵ Samuti pole põhjalikult käsitletud KLi taasloomise perioodi, ülevaate on antud perioodist koostanud ainult Jõgeva, Saaremaa ja Sakala malevad.⁶ 2002. aastal andis Kaitseliit välja aastaraamatu, mis sisaldab nii statistilisi kui ajaloolisi andmeid kõigi malevate kohta.⁷ Malevates on ilmunud või ilmub praegugi üksuste ajalehti.⁸ Eelnevast saab järeldada, et Kaitseliidu kui tervikliku organisatsiooni ajalugu pole koostatud, enamus käsitlusi on maleva tasandil, mõni üksik on keskendunud pisemate allüksuste (malevkonnad – kompaniid – rühmad) tegevusele. Sellega seoses on käesolev töö oluline, kuna pöörab

¹ Kemppi, Jarkko. Viron suojeluskuntien organisoituminen ja toiminta 1917 – 1924. Joensuu, 2000.

² Kemppi, Jarkko. Eesti Vabariigi Kaitseliit 1918 – 1920. // *Akadeemia*, 2002, nr 7, lk 1355 – 1365.

³ Meeri kompanii XX. Elva, 1938.

Kaitseliit Nõmmel. Nõmme, 1935.

Saaremaa malev 1935. a. Kuressaare, 1935.

Kivirähk, Alfred. Kaitseliidu Sakalamaa Malev 1917 – 1937. Viljandi, 1937.

Kaitseliidu Tallinna malev. Tallinn, 1934.

K.L. Tallinna Maleva Suurtükiväe divisjon 1926 – 1936. Tallinn, 1936.

Tartu malev 1924 – 1934. Tartu, 1934.

Tartumaa malev. I 1935. Tartu, 1935.

Tartumaa malev. II 1938. Tartu, 1938.

Toompea malevkond 1924 – 1934. Tallinn, 1934.

Kaitseliidu Valga Malev 1918 – 1938. Valga, 1938.

Viru Malev: 1935. a. Rakvere, 1935.

⁴ Kask, Peeter. Kaitseliidu Saaremaa Maleva arengulugu. I osa: XI 1918 – XII 1924. Kuressaare, 1998.

Kirm, Taivo. Kaitseliit Haaslava vallas 1925 – 1940. Tartu, 2002.

⁵ Punga, Olavi. Kaitseliidu “ajalood”. // *Kaitse Kodu!* 1999, nr 4, lk 24.

⁶ Pärn, Ülo. Jõgeva malev: 15. aastapäeva album. Jõgeva, 2005.

Pärn, Ülo. Jõgevamaa Kaitseliidu raamat. Jõgeva, 2001.

Kaitseliidu Saaremaa Maleva arengulugu. Kuressaare, 1999.

Taas kodu kaitsel: Kaitseliidu Saaremaa Maleva taastamisest. Kuressaare, 1998.

Silla, Priit. Kaitseliit. Sakala Malev 1937 – 2002. Viljandi, 2002.

⁷ Kaitseliidu aastaraamat 2002. Tallinn, 2003.

⁸ Harjulane / Kaitseliidu Harju Malev

Kindel Tahe / Kaitseliidu Jõgeva Malev

KL Võru Maleva Teataja / Kaitseliidu Võrumaa Malev

Lääne Malev / Kaitseliidu Läänemaa Malev

Maleva Teataja / Kaitseliidu Saaremaa malev

Oma Maa / Kaitseliidu Lõuna-Eesti malevate häälekandja

Põhjakotkas / Kaitseliidu Rapla Maleva

Tallinna Maleva Teataja / Kaitseliidu Tallinna Malev

Tartu Maleva Teataja / Kaitseliidu Tartumaa Malev

Valgamaa Maleva Teataja / Kaitseliidu Valgamaa Malev

tähelepanu malevast väiksema allüksuse kujunemisele ja arengule iseseisvuse taastanud Eestis.

Kuna Tallinna maleva ajalugu taasiseisvunud Eesti Vabariigis pole uuritud, on töös vajalik ka maleva ajaloo põhipunktide kaardistamine, sest see moodustab Ida malevkonna ajaloole olulise raamistiku. Ida malevkonna ajaloost on eelnevalt lühiülevaate koostanud üksuse endine liige Georg Mõttus,⁹ kes keskendus oma töös 1990/1991. aasta sündmustele. Kaitseliidu taasloomise perioodist, st malevkonna formeerumise eelsest ajast, on kasutada ainult Lasnamäe rühma materjalid, sest Pirita rühma tegevusest pole kirjalikke allikaid säilinud. Samas saab väita, et mõlema rühma areng on toimunud paralleelselt, sest üksustevaheline side on olnud tugev.

Teemakohase informatsiooni kogumisel ilmnes, et uuritava allüksuse dokumentatsioon on lünklik ning korrastamata. Perioodist 1990 – 1994 leidis malevkonna arhiivis Lasnamäe rühma koosolekute protokolle, pealike käskkirju, erinevaid aruandeid. Ida malevkonna materjalidest on säilinud päevikulaadne ülevaade üksuse tegevusest aastatel 1995 – 2000, malevkonna pealiku käskkirju, üldkoosolekute protokolle ning ettekandeid. Kuna allikmaterjalid olid süstematiseerimata, oli esimene hädavajalik samm olemasoleva dokumentatsiooni korrastamine ning temaatiline kategoriseerimine, misjärel võis alustada allikate läbitöötamist.

Töös on kasutatud ka Kaitseliidu Peastaabi ning Tallinna maleva arhiivi, kus kogusin eelkõige üldist taustinformatsiooni, aga tutvusin ka Ida malevkonda puudutavate allikatega. 1990ndate alguse materjale on mõlemas säilinud kahetsusväärset vähe ning lünklikult. Ühe põhjusena võib mainida, et tollal puudus veel kogemus dokumentatsiooni korrektselt vormistada, samas on osa materjalist lihtsalt kadunud või erakättesse sattunud.

Lisaks on töös kasutatud Kaitseliidu perioodikaväljaandeid¹⁰ ning Kaitseliidu ja erinevate allüksuste kodulehekülgi.¹¹ Samuti vestlesin Lasnamäe rühma asutajaliikme ja Tallinna maleva esimese pealiku (1991 – 1992) major Tõnu Järvega, kelle isiklikke märkmeid kasutasin ka käesolevas töös, Tallinna maleva pealiku (1992 – 1994) major Hillar Tindiga, Tallinna maleva pealiku (1994 – 2005) major Mart Puusepaga, Ida malevkonna viimase pealiku (1994 – 2003) vanemseersant Peeter Saadlaga, Ida malevkonna toetajaliikme ning noorteüksuse asutaja vanemveebel Ander Asbergiga,

⁹ Mõttus, Georg. Lühike ülevaade Ida Malevkonna tegevusest, tema taasloomisest kuni tänapäevani. Tallinn, 1998(?).

¹⁰ Kaitse Kodu!, Tallinna Maleva Teataja.

¹¹ <http://www.kaitseliit.ee>; <http://tallinn.kaitseliit.ee>; <http://yhend.kaitseliit.ee>

kelle isiklikke märkmeid kasutasin samuti, ja Ida malevkonna noorteüksuse kasvandiku kadett Andres Vallneriga.¹²

Bakalaureusetöö jaguneb nelja peatükki. Esimene peatükk annab kokkuvõtliku ülevaate Kaitseliidu ajaloost selle sünnist kuni tänapäevani, kirjeldades muuhulgas lühidalt organisatsiooni toimimise mehhanisme. Teine peatükk tutvustab Ida malevkonna kujunemist 1926. aastal ja malevkonna territoriaalüksuste loomist Eesti iseseisvuse taastamise järel. Kolmas peatükk annab ülevaate Ida malevkonna taastamisest 1994. aastal ning edasisest arengust käsitledes nii üksuse riigikaitsealist ja seltskondlikku igapäevaelu kuni malevkonna reorganiseerimiseni 2003. aastal. Neljas peatükk esitab kokkuvõtva materjali malevkonna sümbolika kohta. Lisadena on ära toodud statistilisi andmeid, teenetemärkide statuudid, märkide kavaleride nimekirjad ja illustreeriv materjal.

¹² Vestluste üleskirjutused autori valduses.

1. Ülevaade Kaitseliidu ajaloost

1.1. Kaitseliidu süünd (1917 – 1920)

Eesti Kaitseliit loodi 1918. aasta novembris. Uus organisatsioon ei tekkinud päris tühjale kohale, sest isamaaliselt meelestatud kodanike koondumine avaliku korra kaitseks algas juba 1917. aasta kevadel. Vajadus Omakaitse järele sündis seoses Veebruarirevolutsiooniga, mil 14. märtsil 1917 kadus Tallinna tänavatelt keiserlik politsei. Juba samal õhtul otsustas 10-liikmeline Elanike Korrashoiu Komitee luua Omakaitse, mis aga peagi Vene ajutise valitsuse korraldusel nimetati ümber miilitsaks. Miilitsaüksusi loodi ka väljaspool Tallinna linna. Olukorra rahunedes muutus umbes 2000-meheline valdavalt eestlastest koosnev miilits tavapäraseks politseiks.¹³

1917. aasta sügisel, peale Riia langemist, halvenes olukord uuesti, kuna Eestisse tulvasid distsipliini kaotanud Vene väeüksused. 1. oktoobril kaugsõidukapteni Johan Pitka eestvõttel kogunenud 76 Tallinna asutuse ja organisatsiooni esindajad löid Tallinna Omakaitse, mille juhiks sai Eduard Saarepera, tema abiks J. Pitka. Tallinnas kujunes kiiresti miilitsajaoskondade järgi kuus Omakaitse jaoskonda ja nende allrajoonid.¹⁴ Organisatsiooni tööst võisid osa võtta kõik linnakodanikud *usu ja rahvuse peale vaatamata*.¹⁵ Raha laekus vabatahtlike liikmete liikmemaksudest, osa relvi andis rahvusväeosade juhatus, osa hangiti omal käel. Oktoobri lõpuks oli Tallinna Omakaitstes 3200 (2500 – 3000)¹⁶ meest. Kodukaitsesalku loodi reservmiilitsa nime all ka pealinnast väljapool – arenes kogu maad kattev 10 000-meheline Omakaitse võrgustik.¹⁷ Enne enamlaste võimuletulekut oli jõutud Omakaitse üksusi luua kaheksas Eesti linnas ja maakonnas.¹⁸

Pärast oktoobripööret lõpetasid enamlased Omakaitse tegevuse, kuid eestimeelne kodanike kaitseorganisatsioon tõmbus põranda alla, kogus relvi ja valmistus oma avaliku tegevuse taasalustamiseks. Samas tihenes eestlaste koostöö baltisakslastega, kes hakkasid Omakaitset varustama raha, hobuste ja rakmetega.¹⁹

Kasutades saksa vägede uut pealetungi ja bolševike taganemist, kuulutasid eestlased 24. veebruaril 1918 Eesti iseseisvaks vabariigiks. Sakslased ei tunnistanud

¹³ Walter, Hannes. 1917. aasta Omakaitse – Kaitseliidu eelkäija. // Kaitse Kodu! 1997, nr 6, lk 27.

¹⁴ Samas, lk 28.

¹⁵ Pitka, Johan. Minu mälestused 1914-1920. Tallinn, 1993, lk 18.

¹⁶ Kemppe, Jarkko. Eesti Vabariigi Kaitseliit 1918-1920. // Akadeemia. 2002, nr 7, lk 1356.

¹⁷ Walter 1997, lk 28.

¹⁸ Uustalu, Evald. Eesti Vabariik 1918-1940. Lund, 1968, lk 231.

¹⁹ Walter 1997, lk 29.

Eesti iseseisvust ja algas okupatsiooniaeg. Alguses lubasid sakslased mõningatel kohalikel kodukaitserühmadel üsna vabalt tegutseda avaliku korra hoidmisel abipolitseinena. Vähehaaval hakkasid okupandid aga Omakaitse iseseisvat tegevust pidurdama ja lõpuks nõudsid organisatsiooni täielikku laialisaatmist – korjati ära kõik relvad ja laskemoon.²⁰ 1918. aasta suvel saadi siiski tegutsemisluba, kuid *sõjariistu omakaitsele naljalt lubada ei tahetud*. Okupatsioonivõimude usaldust püüti võita Omakaitseesse võimalikult palju kohalikke sakslasi värvates, samuti lasti juhatuse esimeheks valida sakslane Eugen Wilde. Skeem toimis ning Omakaitse varustati 400 püssi ja laskemoonaga. Legaalse Omakaitse – nüüdsest ametliku nimega *Bürgerwehr*²¹ –, varjus asutati ülemaaline põrandaalune omakaitse võrk, kuhu võeti ainult rahvuslikult meelestatud eestlasi. See mitteametlik omakaitse ulatus Tallinnast edasi maakondadesse.²² Uusi omakaitse üksusi tekkis viies maakonnas ja linnas, kus neid varem polnud eksisteerinud.²³

11. novembril 1918 kirjutasid *Entente* ja Saksamaa alla vaherahule. Johan Pitka eestvedamisel kutsuti samal päeval Tallinnas ajalehe *Tallinna Teataja* ruumidesse kokku Kaitseliidu asutamiskoosolek, kus Pitka kuulutas *Bürgerwehri* tegevuse lõppenuks ja teatas, et kohe jätkatakse Eesti Kaitseliiduna. Et tegemist oli puhtalt isamaalise organisatsiooniga, olid sakslased sunnitud lahkuma, *Bürgerwehri* relvad ja muu vara loeti Kaitseliidule ülelaineiks.²⁴ EKLi esimeseks ülemaks valiti Johan Pitka, üldse oli Kaitseliidul ajavahemikus 1918 – 1920 neli ülemat: Johan Pitka, Ernst Pödder, Eduard Alver ja Johan Unt.²⁵ Kaitseliit oli algusest peale selgelt rahvuslik organisatsioon, mille liikmeks tohtisid olla ainult eestlased. Organisatsiooni struktuur oli lihtne ning praktiline: EKLi ülemale allusid maakondade kaitseliidud koos linnadega, maakonnad jagunesid aga kihelkondade, valdade ja külade kaitseliidu üksusteks.²⁶ Kaitseliit alustas tegevust sellega, et võttis oma kontrolli alla Eesti riigile kuuluvad varad, seati sisse patrull- ja vahiteenistus, koguti kokku saadaolevad relvad, seati need töökorda ning asuti korraldama piiri- ja rannavalvet.²⁷ EKLi eesmärgiks oli laiendada tõhusaks kogu Eestit katvaks organisatsiooniks, mida aga takistas eelkõige

²⁰ Kemppi 2002, lk 1357.

²¹ Samas, lk 1357.

²² Pitka 1993, lk 31-32.

²³ Uustalu 1968, lk 231.

²⁴ Pitka 1993, lk 32.

²⁵ Kemppi 2002, lk 1358.

²⁶ Punga, Olavi. Lühike ülevaade möödunust. // Kaitse Kodu! 1998, nr 5, lk 12.

²⁷ Pitka 1993, lk 33-34.

terav puudus varustusest. Hoolimata raskustest oli Kaitseliidu nimekirjadesse Vabadussõja alguseks kogunenud ümmarguselt 11 000 kaitseliitlast, sh 240 ohvitseri.²⁸

1918. aasta novembri keskel kuulutas Nõukogude Venemaa Brest-Litovski rahulepingu tühistatuks ja Punaarmee sai käsu tungida edasi läände. Eesti Vabadussõda Nõukogude Venemaa vastu algas 28. novembril 1918. Eesti Kaitseliidu ülesanded Vabadussõja eel ja ajal kujunesid väga laialdasteks ning panid noore organisatsiooni tõsiselt proovile. EKLi kohustuseks kujunes: võimu ja varade ülevõtmine maalt lahkuvatelt sakslastelt; varade kogumine ja valvamine; raud- ja maanteede, kommunikatsioonivõrkude, ladude, vanglate, sadamate, tehaste, valitsusasutuste valvamine; võitlus rindel pealetungiva vaenlasega ja kohalike enamlaste ohjeldamine; kohalike kaitsepataljonide moodustamine ja rahvaväele tagalas reservi väljaõpetamine; piirivalve organiseerimine; kuni loodava politsei teovõimeliseks muutumiseni politsei kohustuste täitmine; võitlus toiduainetega hangeldamise ja salaviina põletamise vastu; sunnivilja ja toiduainete rekvireerimine; sõjakohtute otsuste elluviimine.²⁹ Kogu Vabadussõja perioodi tegutses Eesti Kaitseliit ilma põhikirjata sõjavägede ülemjuhataja korralduste alusel vastavalt olukorrale.³⁰

Kaitseliitu kuulumine oli asutamisest peale olnud vabatahtlik. 1919. aasta jaanuaris muutus organisatsioonis osalemine aga kohustuslikuks kõigile 18 – 60-aastastele meeskodanikele, kes ei kuulunud mobilisatsiooni alla.³¹ Muudatuse olulisimaks põhjuseks oli sõjaolukorrast tingitud vajadus saata rindele üha enam mehi. Kaitseliitlased jagati kahte kategooriasse: esimese kategooria mehed (17 – 45-aastased) määrati täitma nõudlikumaid ülesandeid – suurem osa saadeti tegelikult rindele; teise kategooria meeste (45 – 60-aastased) hooleks jäi peamiselt riigisisese korra hoidmine ning tänavapatrullimine.³² 1920. aasta 1. veebruari seisuga oli EKLi teenistuses üle 70 ohvitseri, 250 instruktore ja ametniku ning 125 000 kaitseliitlast.³³

Nädal pärast Tartu rahu sõlmimist, 10. veebruaril 1920 algas demobilisatsioon nii rahvaväest kui Eesti Kaitseliidust ja sõjaministeerium tühistas EKLi õiguste hulgast sunniviisilise liikmeksvõtu paragrahvi. Kaitseliidu senine organisatsioon muutus ebaotstarbekaks ning lagunes suures osas, sest Eesti riik piiras kulutusi sõjalistele struktuuridele ning Kaitseliidul ei olnud enam võimalik pidada ülal

²⁸ Kemppi 2002, lk 1358.

²⁹ Punga 1998, lk 12.

³⁰ Uustalu 1968, lk 231.

³¹ Punga 1998, lk 12.

³² Kemppi 2002, lk 1361.

³³ Punga 1998, lk 13.

palgalisi töötajaid, näiteks rühmajuhte. Nii tegutses EKL Vabadussõja järgselt peamiselt mitmesuguste küti- ja spordiseltside näol, korraldades ka avalikke seltskonnaüritusi. Teisalt oli spordi- ja jahiseltside asutamine ja tegevus osaliselt mõttetu, sest Eestis tegutses neid juba varasemast ajast. 1920. aasta aprilliks oli spordisalkadesse registreerunud umbes 4000 ja kütisalkadesse vaid 2100 liiget.³⁴

1.2. Kaitseliit aastatel 1925 – 1940

Tartu rahu lõpetas enamlaste avaliku relvastatud pealetungi Eestile, kuid salajane õõnestustöö kehtiva riigikorra kukutamiseks kestis intensiivselt edasi. Mitmete põrandaaluste kommunistlike organisatsioonide paljastamine ja Eesti saatkonnast Moskvast tulevad teated ei jätnud ruumi kommunistide kavatsustes kahelda. Mitmel pool arutati, kas ja kuidas tuleks taastada kodanike vabatahtlik osalemine riigikaitses. Initsiatiiv Kaitseliidu senise valdavalt seltskondliku tegevuse riigikaitselisemaks muutmiseks tuli 1924. aasta suvel Tartust, kus alustati varjatult organiseerumist mitte meeste arvu, vaid ustavust ja patriotismi tähtsaks pidades. Novembri lõpul kinnitas kaitseminister Tartu linna kaitseliidu ajutise kodukorra. Selleks ajaks oli tartlaste algatus levinud maakonnas ja laienes sealt kiiresti edasi kogu Lõuna-Eestis, Põhja-Eestis oldi ükskõiksemad.³⁵

1. detsembri 1924 mässukatse sündmused näitasid, et riigikaitsesse ei tohi suhtuda ükskõikselt ning hoolimata kriisi kiirest möödumisest tehti sündinust olulised järeldused – kaitsevalmidust tõhustati riigikorra kaitse seadusega, riigikaitsekulusid suurendati.³⁶ Kaitseliidu ülemaalsele tegevusele pandi uuesti alus, kui kaitsevägede ülemjuhataja kindralleitnant Johan Laidoner kehtestas 17. detsembril 1924 oma käskkirjaga Kaitseliidu ajutise põhikirja. Kuivõrd organisatsioonil puudusid rahalised ressursid, kiideti 1. mail 1925 Riigikogus heaks Kaitseliidu organiseerimise ja varustuse heaks võetav ühekordne maksuseadus, millega pandi KLi tegevusele majanduslik alus.³⁷

2. veebruaril 1925 kinnitas valitsus Kaitseliidu alalise põhikirja, mis täiendas ja täpsustas seni kehtinud ajutist põhikirja. Selle alusel juhtis KLi tegevust ülem koos peastaabi, keskkohatuse, keskkogu ja vanematekoguga.³⁸ 10. veebruaril 1925 määrati

³⁴ Kemppi 2002, lk 1362-1364.

³⁵ Punga 1998, lk 13-14.

³⁶ Uustalu 1968, lk 79.

³⁷ Punga 1998, lk 14.

³⁸ Samas, lk 14.

Kaitseliidu ülemaks kolonel Johannes Roska-Orasmaa, kes juhtis organisatsiooni kuni selle likvideerimiseni 1940.³⁹ 1938. aastal kehtestatud riigikaitse rahu- ja sõjaaegse korralduse seadusega arvati Kaitseliit riigi relvastatud jõudude koosseisu. 1931. aastal kehtestatud uus Kaitseliidu põhikiri ja 1934. aastal KLi elu ja töökorralduse arendamiseks koostatud kodukord kehtivad tänaseni.⁴⁰

Kaitseliit oli organiseeritud 15 malevasse, mis võrdsustati jalaväerügementidega. Malevad asusid 11 maakonnas ja Tallinnas, Tartus, Narvas ning Pärnus. Malevad jagunesid territoriaalse jaotuse alusel malevkondadeks, need omakorda kompaniideks, rühmadeks, jagudeks. Kaitseliidul olid oma suurtükiväe divisjonid, tehnilised kompaniid ja mereväeüksused. Kaitseliitu võisid kuuluda kõik meeskodanikud alates 17. eluaastast, vanuse ülemmäär polnud piiratud. Õppustel jaotati mehed ea ja sõjalise väljaõppe järgi kolme gruppi: sõjalise väljaõppe saanud alla 40-aastased mehed, sõjalise väljaõppega üle 40-aastased mehed ja sõjalise väljaõppeta mehed. Kohustuslik õppustest osavõtt oli 10 – 12 päeva aastas. Relvastuse sai Kaitseliit riigilt, kõik muu tuli liikmeil ise muretseda.⁴¹

Sõjalisele väljaõppele pandi Kaitseliidus tugev alus 1926. aastal, mil seni organisatsiooni arvulisele suurenemisele suunitletud tegevuse põhirõhk kandus õppetöole. 1927. aasta tõi kaasa pöörde laskeasjanduses – asudes uute laskeradade väljaehitamisele, lähtuti põhimõttest, et ühelgi kaitseliitlasel ei kuluks sinna jõudmiseks üle ühe tunni. 31. märtsiks 1932 oli KLil kasutada 650 laskerada. Laskeasjandus arenes niivõrd kiiresti, et 1929/30. aastal võidi tegevuse raskuspunkt vähehaaval taktikalisele väljaõppele üle kanda.⁴² Tänu sellele tõusis Kaitseliidu sõjaline ettevalmistus sedavõrd kõrgele tasemele, et KLi üksused võidi kaasata sõjaväe taktikalistele õppustele. Ka ei toimunud ühtegi paraadi, millest sõjaväe kõrval poleks osa võtnud ka Kaitseliit.⁴³ Kaitseliit oli valmis sõja korral andma abi tagala korraldamisel ja julgestamisel, kuigi kaitseliitlaste arv mobilisatsiooniga vähenes. Tundes kohalikke olusid, inimesi, maastikku jms võisid kaitseliitlased olla eriti edukad võitluses oma ümbruskonnas vaenlase langevarjurite ja partisanide vastu, samuti partisanisõja organiseerimisel vaenlase poolt okupeeritud Eesti territooriumil.⁴⁴

³⁹ Walter, Hannes. Kindralmajor Johannes Orasmaa VR I/2., II/3. – 110 aastat sünnist. // Kaitse Kodu! 2000, nr 6, lk 11.

⁴⁰ Uustalu 1968, lk 232.

⁴¹ Samas, lk 232.

⁴² Punga 1998, lk 15.

⁴³ Uustalu 1968, lk 232.

⁴⁴ Luts, Alfred. Heitluste keerises I-II. Tallinn, 2004, lk 47-48.

1925. aasta oktoobrist hakkas organisatsioonil ilmuma ajakiri Kaitse Kodu!⁴⁵ 1927. pidas oma esimese keskkogu Naiskodukaitse –naistele mõeldud Kaitseliidu eriorganisatsioon. Iga Kaitseliidu maleva juures asus abiteenistusena tegutsema Naiskodukaitse ringkond, iga malevkonna juures vastav jaoskond. Naiskodukaitse peamisteks ülesanneteks olid toitlustus- ja sanitaarolude korraldamine. 1930ndate teisel poolel kujunesid välja noorteorganisatsioonid – Noored Kotkad ja Kodutütred. Kaitseliit oli Eesti suurim organisatsioon – aastal 1939/40 kuulus sinna 42 600 kaitseliitlast, 16 000 Naiskodukaitse liiget, 19 800 noorkotkast ja 20 000 kodutütart.⁴⁶

17. juunil 1940 marssis Eestisse Nõukogude armee. Riigi juhtkond oli otsustanud vastupanu mitte osutada. Samal päeval saadeti malevatesse KLi ülema raadiogramm, milles kästi kõik kaitseliitlaste käes olevad relvad kokku korjata ja koos malevate ladudes seisvate relvadega sõjaväe ladudesse ära anda. Algas Kaitseliidu likvideerimine. Vastu tahtmist allusid kaitseliitlased käsule ja ehkki üleandmisdokumentide järgi anti ära kõik relvad, suutsid mitmedki mehed relvi ja laskemoona kõrvale toimetada. 27. juunil andis vabariigi president välja Kaitseliidu likvideerimise seaduse.⁴⁷ Kaitseliidu juhtivad tegelased vangistati, küüditati või saadeti vangilaagritesse, mis annab tunnistust sellest, kuivõrd okupatsioonivõim tähtsustas KLi sõjalist olulisust ja tõhusust.⁴⁸ Hiljem osalesid paljud endised kaitseliitlased koos metsavendadega vastupanuliikumises nii 1941.aastal, kui pärast 1944. aastat.⁴⁹

1.3. Kaitseliit taasiseseisvunud Eestis (1990 – 2006)

1985. aastal võimule tulnud Mihhail Gorbatšov alustas Nõukogude Liidus perestroikaga, mille ajel olud liiduvabariikides mingil määral leebusid. Eestis hakati organiseerima mitmeid nõukogude võimu vastaseid meeleavaldusi ning miitinguid, formeerusid esimesed poliitilised liikumised, kellel kujunesid erinevad arusaamad Eesti omariikluse suhtes. Sellistes ühiskonna demokratiseerumise tingimustes algasid juba 1989. aastal rahvuslikult meelestatud ja riigi sõjalise kaitsevõime taastamisest huvitatud initsiatiivgruppide konspiratiivsed nõupidamised, kus vahetati mõtteid tulevase

⁴⁵ Punga 1998, lk 14-15.

⁴⁶ Uustalu 1968, lk 232.

⁴⁷ Punga 1998, lk 15.

⁴⁸ Uustalu 1968, lk 232.

⁴⁹ Punga 1998, lk 15.

iseseisva Eesti riigikaitse üle.⁵⁰ Esimesed kaitseliidu rühmad tulid kokku sama aasta kevadel Tartus, suvel-sügisel moodustusid grupid kohaliku algatuse korras Harju- ja Läänemaal. Esialgu organiseeruti rakendusspordiseltsi *Tharapitha* raames.⁵¹ Nõukogude okupatsioonivõimude poolt laiali saadetud Kaitseliit taastati 17. veebruaril 1990, mil Järvakandis Raplamaal kogunes 125 meest tervest Eestist. Valiti kaheksaliikmeline KLi vanematekogu ja kolmeliikmeline KLi Ajutine Juhtimiskeskus eesotsas Kalle Elleriga. Organisatsiooni taasloomisele aitas suuresti kaasa algatustoimkonna tihe kontakt Eesti valitsusega eksiilis ja viimase tugev toetus.⁵²

Tolleaegses keerulises poliitilises olukorras oli Eestis tekkinud kolm poliitilist voolu: esiteks, Nõukogude Liidu reformimise (perestroika) toetuseks loodud Rahvarinne, teiseks, Kodanike Komiteede liikumine, mis seadis endale algusest peale ainsa eesmärgi – 24. veebruaril 1918 välja kuulutatud Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamine õigusliku järjepidevuse alusel ning kolmandaks, internatsionalistid, kelle hulka kuulusid põhiliselt muulased ning kes pooldasid Eesti NSV jäämist nõukogude impeeriumi koosseisu.

Vastne Kaitseliidu juhtkond teatas, et *tõlgendab Eesti riiklikku ja õiguslikku seisundit Eesti Kongressi otsustest johtuvalt*. Nenditi, et juhitudakse Eesti Komitee seisukohtadest ning omavaheline koostöö realiseerub Kaitseliidu Ajutise Juhtimiskeskuse ning Eesti Komitee Kaitsetoimkonna pidevate kontaktide kaudu. Samas peeti vajalikuks jääda esialgu omaette seisvaks kodanikualgatuslikuks ühiskondlikuks organisatsiooniks, millist staatust aktsepteerib ka Peaminister Presidendi ülesannetes (st eksiilvalitsus – autor).⁵³ Kaitseliidu esimeseks suuremaks ülesandeks sai Eesti Kongressi valimiste valve Ida-Virumaal ning kongressi I istungjärgu turvamine 11. märtsil Estonia kontserdimajas, milles osales ligi 200 kaitseliitlast üle Eesti.⁵⁴

Kõrvuti Eesti Kongressiga asus ajendatuna 8. mai 1990 sündmustest, mil interrindelased ründasid Toompea lossi, riigikaitset kiiresti taastama ka peaminister Edgar Savisaar, kes asutas Kodukaitse.⁵⁵ Nii tekkis Eestis lisaks Kaitseliidule veel üks kaitseorganisatsioon – Kodukaitse, mis allutati siseministeriumile ja millest hiljem

⁵⁰ Laaneots, Ants. Eesti riigikaitse taastamine ja areng. // Kümme aastat taasiseseisvust Eestis 1991-2001. Tallinn, 2002, lk 33.

⁵¹ Vaher, Vaapo. Kaitseliit kogub rammu. // Päevaleht. 1990, nr 42.

⁵² Laaneots 2002, lk 33.

⁵³ Kaitseliidu ülema kohusetäitja 4. juulil 1990 päevakäsk nr 9. // Kaitseliidu Peastaabi arhiiv.

⁵⁴ Vaher, Vaapo. Kaitseliit kogub rammu. // Päevaleht. 1990, nr 42.

⁵⁵ Vahre, Lauri. Vabanemine. Tallinn, 1996, lk 81.

kujunes kodanikualgatusel põhinev politsei juures tegutsev ühendus. Ülemnõukogu ja valitsus eelistasid Kaitseliidule Kodukaitset, mis tagas viimasele piisava rahalise ja materiaalse abi.⁵⁶ KL hakkas riiklikku toetust saama alles 1992. aastal.

1990. aasta sügisel Kaitseliit lõhenes. Probleeme tekitasid alluvussuhted, eeskätt küsimus, kellele peaksid KLi malevad ja malevkonnad alluma. Pärnu, Viljandi ja Tartu nn sõltumatud kaitseliidu üksused leidsid, et KLi Ajutisel Juhtimiskeskusel ja K. Elleril puuduvad volitused esinemaks Kaitseliidu juhatusena ning üle-Eestilist oma põhikirjaga KLi pole senimaani moodustatud. Peeti vajalikuks kutsuda kokku KLi üksuste suurnõupidamine, kus valitaks KLi juhtorganid ning võetaks vastu 1931. aasta kinnitatud põhikirjast lähtuv uus ajale kohandatud põhikiri.⁵⁷

Kaitseliidu erakorraline ühekordne suurkogu (Kaitseliidu põhikirjas sellist kogu ei eksisteeri, tegemist oli üheks korra kokku kutsutud laialdaste volitustega esindusorganiga), kuhu 63 tegutsevat allüksust delegeeris 168 saadikut, tuli kokku sama aasta 10. novembril Tartus. Kinnitati 1931. aastal vastu võetud KLi põhikiri, aga kuna Eesti Vabariigi territooriumi jätkuva sõjalise okupatsiooni olukorras ei olnud võimalik seda täielikult rakendada, kehtestati kuni Eesti Vabariigi taastamiseni KLi ajutine põhikiri. Keskjuhatuse valiti Manivald Kasepõld, Hannes Toomsalu, Meelis Säre, Andres Lusmägi ja Hando Kruuv.⁵⁸ Kuna keskkogu on ainuke seadusandlik organ Kaitseliidus, kelle otsustele tugineb KLi ülem, katkestati sidemed Kalle Elloriga, kes ometi jätkas selleks volitusi omamata Kaitseliidu esindamist välismaal.⁵⁹ KList välja tõrjutud K. Eller lõi 1991. aasta algul koostöös eksiilvalitsusega Rahvusliku Kaitsealgauskuse (RKAK), millest pidi saama sõjaväeline keskujuhtimissüsteem, kuid organisatsiooni mõju ja roll jäid siiski tühiseks.⁶⁰ 1991. a astaaugustis sätestas KLi keskkogu, et kaitseliitlane ei tohi olla RKAKi liige.⁶¹

25. mail 1991 Raplas peetud keskkogu istung luges Kaitseliidu seniste juhtorganite volitused lõppenuks, KLi ülemaks valiti ühehäälselt Manivald Kasepõld,⁶² kes tühistas kõik K. Elleri poolt varem välja antud päevakäsud.⁶³ Samuti taaskehtestati 1931. aasta põhikiri ning terves Kaitseliidus kuulutati välja ülemineku periood, mistõttu

⁵⁶ Rüütel, Arnold. Kaitseliit vajab kogu rahva toetust ja tähelepanu. // Kaitse Kodu! 1994, nr 1, lk 5.

⁵⁷ Pärnumaa KL Maleva juhatuse avaldus Tartu KL Tamme kompanii laialisaatmise kohta. // Edasi. 1990, nr 203.

⁵⁸ Koorberg, Väino. Kaitseliit valis keskuhatuse. // Edasi. 1990, nr 261.

⁵⁹ Tõnisson, Tõnis. Kaitseliidul uus ülem. // Rahva Hääli. 1991, nr 123.

⁶⁰ Laaneots 2002, lk 34.

⁶¹ Tõnu Järve isiklikud märkmed.

⁶² Tõnisson, Tõnis. Kaitseliidul uus ülem. // Rahva Hääli. 1991, nr 123.

⁶³ Eesti Kaitseliidu ülem 31. mail 1991 päevakäsk nr 9 // Kaitseliidu Peastaabi arhiiv.

ei pidanud kõigis küsimustes punkt-punktilt lähtuma vanast põhikirjast, mida okupatsiooni tingimustes täielikult rakendada ei olnud võimalik ja mis pidi lõppema vabariigi iseseisvumisega järjepidevuse alusel.⁶⁴ 1934. aasta kodukorra taaskehtestas keskkogu 12. juuli istungil Rakveres.⁶⁵ Sellega oli keskkogu veendumust mööda Eesti Vabariigi aegne ühtne üle-Eestiline Kaitseliit taastatud.⁶⁶

1991. aasta kevadel pöördusid Eesti NSV Ülemnõukogu poole Valga maakonna volikogu ja Eesti Komitee riigikaitse toimkond. Nende ettepanek oli vaadata läbi Kaitseliidu 1940. aasta ebaseadusliku likvideerimise küsimus ning taastada Kaitseliidu õigused. Mitmete komplikatsioonide tõttu polnud aeg selleks veel küps, kuni 20. augustil 1991 Eesti Vabariik taas iseseisvus. 4. septembril tunnistas ülemnõukogu presiidium õigustühiseks Kaitseliidu likvideerimise seaduse. Taastati KLi õigused juriidilise isikuna⁶⁷ ning organisatsiooni juhtimine allutati Eesti Vabariigi Kaitsenõukogule, mille koosseisu kuulusid Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimees, Ülemnõukogu juhataja ning peaminister. Aga ei ülemnõukogus ega valitsuses võetud midagi ette Kaitseliidu edasiseks abistamiseks.⁶⁸

28. aprill 1992 arvati Kaitseliit Eesti Kaitsejõudude koosseisu. Sellega seoses jõudis Kaitseliitu esimene ametlik relvastus ning organisatsioon hakkas saama toetust riigieelarvest.⁶⁹ Kogu eelneva tegevusaja eksisteeris Kaitseliit vähimagi riigipoolse abita, saades kõige hädapärasemateks kulutusteks vajaminevat raha ning muid vahendeid üksnes annetustest, tasulisest valveteenusest ja liikmemaksudest. Siinkohal võiks märkida Eesti Kongressi 10 000-rublalist annetust, üldlaulupeol läbiviidud korjandust ja laulupeo korrakaitse eest makstud tasu.⁷⁰

8. veebruaril 1999 võttis Riigikogu vastu Kaitseliidu uue seaduse, millele vastavalt on Kaitseliit kaitsejõudude osa, Kaitseministeeriumi valitsemisalas tegutsev vabatahtlik, sõjaväeliselt korraldatud, relvi valdav ja sõjaväeliste harjutustega tegelev riigikaitseorganisatsioon, mis täidab temale KLi seadusega ja selle alusel pandud ülesandeid. Vastavalt Kaitseliidu seadusele tehakse koostööd politsei, kohalike

⁶⁴ Räsä, Jaano. Raplas oli koos kaitseliidu keskkogu. // Postimees. 1991, nr 121.

⁶⁵ Algas, Juhan. Kaitseliidust. // Postimees. 1991, nr 182.

⁶⁶ Tõnisson, Tõnis. Kaitseliidul uus ülem. // Rahva Hääli. 1991, nr 123.

⁶⁷ RT I 1991, 30, 365.

⁶⁸ Rützel, Arnold. Kaitseliit vajab kogu rahva toetust ja tähelepanu. // Kaitse Kodu! 1994, nr 1, lk 4.

⁶⁹ RT 1992, 18, 261.

⁷⁰ Mõttus 1998.

omavalitsuste, piirivalve, päästeameti ja tuletõrjega.⁷¹ Kaitseliidu uue põhikirja kinnitas valitsus 24. jaanuaril 2000.⁷² Siiani kehtib 1934. aastast pärinev kodukord.

2005. aasta novembris vastu võetud Kaitseliidu seaduse muutmise seaduse eesmärgiks oli korrastada Kaitseliidu kui sõjaväeliselt korraldatud riigikaitseorganisatsiooni struktuuri. Sellega seoses lõppes KLi Peastaabi ja malevate staatus avalik-õiguslike juriidiliste isikutena ning nende õigusjärglaseks sai Kaitseliit.⁷³

3. märtsil 2001 alustas oma tegevust Kaitseliidu Kool. Alates 2003. aasta algusest toimub õppetöö Raplamaal Alu mõisas Kaitseliidu kooli hoones. Kooli tegevusvaldkonnaks on kaitseliitlastest allüksuste pealike ja instruktorite väljaõppe planeerimine ja läbiviimine, erialakursuste ning kaadritöötajate täiendõppe korraldamine. Kaitseliit teeb koostööd paljude sõsarorganisatsioonidega naaberriikidest – Läti, Leedu, Soome Rootsi, Taani ja Norra maakaitseüksustega. Tihe koostöö on ka USA Marylandi Rahvuskardiga.⁷⁴

Kaitseliidust on kujunenud algrakuke, mille ümber kogutakse kordusõppustest osavõtjad. Seoses kaasaegse julgeolekupildi muutumisega ning sõjalise ja mittesõjaliste ohtude vahelise piiri hägustumisega on Kaitseliidul vaja sõjaliste ülesannete kõrval osaleda ka rahuaegsete hädaolukordade lahendamisel. Kaitseliitlased on osalenud toetava jõuna politseioperatsioonides, taganud korda massiüritustel, osalenud loodusõnnetuste, näiteks metsatulekahjude ja üleujutuste likvideerimisel, otsinud inimesi jne. 1998. aastal sõlmiti Kaitseliidu peastaabi ja Politseiameti vahel leping, mille kohaselt asuti KLi malevate juurde looma kaitseliitlastest koosnevaid abipolitseinike korraüksuseid, mis abistavad politseiametnikke avaliku korra kaitsmisel ning on kriisiolukorras võimelised täitma ka sõjaväepolitsei ülesandeid. 2005. aasta lõpus saadeti Euroopa Liidu vägede koosseisus Balkanile missioonile esimene ainult kaitseliitlastest koosnev rühm ESTGUARD-1. Kaitseliitu on alates taasloomisest juhtinud Manivald Kasepõld (1991 – 1992), Johannes Kert (1992 – 1996), Lui Jaanson (1996 – 1999) ja Benno Leesik (1999 – 2006). Detsembris 2005 ületas Kaitseliidu koosseis 10 000 liikme piiri, koos eriorganisatsioonide – Naiskodukaitse, Noorte Kotkaste ja Kodutütardega – on liikmeid üle 19 000.⁷⁵

⁷¹ RT I 1999, 18, 300.

⁷² RT I 2000, 4, 31.

⁷³ RT I 2004, 89, 612.

⁷⁴ Kaitseliidu kodulehekülj: www.kaitseliit.ee (30.03.2006)

⁷⁵ Samas.

Kaitseliit koosneb tänagi 15 malevast, mille vastutusalaad kattuvad enamjaolt Eesti maakondade piiridega. KLi malevad, malevkonnad ning teised üksused moodustatakse territoriaalsuse põhimõttel. Maleva saab moodustada vähemalt 2000 ja malevkonna vähemalt 300 tegevliikmest. Kaitseliidu liikmed jagunevad tegev-, au-, toetaja- ja noorliikmeteks. Kaitseliidu tegevliikmeks võib olla vähemalt 17-aastane Eesti kodanik. Tegevliikmeks vastuvõtmine toimub kirjaliku sooviavalduse põhjal, millele lisatakse KLi tegevliikmete kirjalikud soovitused ning muud dokumendid. Vastuvõtmise otsustab üksuse juhatus, maleva pealik kinnitab juhatuse otsuse või keeldub sellest. Soovitajate puudumise korral võib maleva pealik lükata sooviavaldaja liikmeks saamise otsustamise tema nõusolekul edasi, kehtestades talle kuni aastase liikmekandidaadi aja. Nimetatud aja jooksul võib sooviavaldaja osa võtta Kaitseliidu tegevusest ilma, et tal oleks KLi liikme õigusi ja kohustusi. Kaitseliidu auliikmeks saab olla Eesti või välisriigi kodanik, kellel on KLi ees silmapaistvaid teeneid, toetajaliikmeks Eesti või välisriigi kodanik, kes tunnistab KLi eesmärgi ja oma tegevusega aitab kaasa nende saavutamisele ning noorliikmeks vähemalt 15-aastane Eesti kodanik. Kaitseliidust lahkumine toimub vabatahtliku väljaastumisena või Kaitseliidust väljaarvamise kaudu.⁷⁶

Kaitseliitu juhib KLi ülem, kelle tööorganiks on Kaitseliidu peastaap. Kaitseliidu keskorganid on keskkogu, keskjuhatus, keskrevisjonikomisjon ning vanematekogu. Malevate organid on maleva pealik, maleva juhatus, maleva esindajatekogu ja maleva revisjonikomisjon. Maleva pealik allub vahetult Kaitseliidu ülemale. Malevkonna organiteks on analoogselt malevkonna pealik, malevkonna juhatus, malevkonna üldkoosolek ja malevkonna revisjonikomisjon. Malevkonna juhatuse moodustavad malevkonna pealik, malevkonna pealiku abi ja kolm valitavat liiget, kes valitakse malevkonna üldkoosolekul. Malevkonna pealiku nimetab ametisse Kaitseliidu ülem maleva pealiku ettepanekul, malevkonna pealiku abi aga maleva pealik malevkonna pealiku ettepanekul. Malevkonna juhatuse koosoleku kutsub kokku vastavalt vajadusele malevkonna pealik. Malevkonna üldkoosolek arutab ja otsustab malevkonna tegevusse puutuvaid üldküsimusi, kinnitab malevkonna eelarve ja selle täitmise aastaaruande, valib malevkonna juhatuse ja revisjonikomisjoni liikmed. Malevkonna üldkoosolekud on korralised ja erakorralised. Korraline koosolek peetakse üks kord aastas, koosolek on otsustusvõimeline, kui see on kokku kutsutud põhikirjaga

⁷⁶ RT I 2000, 4, 31.

kehtestatud korras ja kohal on malevkonna pealik või tema abi ning vähemalt üks kolmandik malevkonna liikmetest. Malevkonna revisjonikomisjon on vähemalt kolmeliikmeline. Liikmed valib kolmeks aastaks malevkonna üldkoosolek. Malevkonna revisjonikomisjon revideerib malevkonna arvepidamist, rahasummasid ja varalist seisu, revideerib malevkonna eelarve täitmise aastaaruannet ning esitab tulemused esindajatekogule või üldkoosolekule. Vajadusel võib malevkonnas ametisse määrata malevkonna sekretäri, majanduspealiku, varahoidja, relvurpealiku, õppepealiku, sidepealiku, propagandapealiku, spordipealiku, malevkonna vaimuliku jt.⁷⁷

Oma 87-aastase ajaloo jooksul on Kaitseliit läbinud mitmeid arengufaase ning täitnud erinevaid ülesandeid, kuid läbi aegade on KLi peamiseks eesmärgiks olnud vabale tahtele ja omaalgatusele toetudes suurendada rahva valmisolekut kaitsta Eesti iseseisvust ja põhiseaduslikku korda. Käesolevaks hetkeks moodustab Kaitseliit – koos lisaorganisatsioonidega ligi 19 000 inimest ühendav organisatsioon – olulise osa Eesti kaitsejõududest, sest väljaõpetatud ning distsiplineeritud jõuna on ta asendamatu nii tsiviilkatastroofide kui välisvaenlasega võitlemisel.

⁷⁷ RT I 2000, 4, 31.

2. Ida malevkonna kujunemine

2.1. Malevkond aastatel 1917 – 1940

1917. aastal asutatud Omakaitse jagunes Tallinnas vastavalt endistele miilitsajaoskondade piiridele kuueks Omakaitse jaoskonnaks. Senine struktuur jäi püsima ka pärast Kaitseliidu loomist novembris 1918, kui varasemale kuuele lisandusid sadama, raudtee ja postivalitsuse jaoskonnad. Ka mõne suurema ametiasutuse ja ministeeriumi ametkonnad moodustasid rühmi oma varanduse kaitseks ning peale nende organiseeriti veel vähemusrahvuste – vene, saksa ja läti kaitseliidu koondised.⁷⁸

Vabadussõja-järgselt taandarenenud Kaitseliit elustus Tallinnas ilma vastavate korraldusteta omaalgatuslikult väheste tundide jooksul kohe, kui sai teatavaks kommunistide väljaastumine 1. detsembril 1924. Relvad haarasid ja kogunemiskohta ruttasid ka hilisemal Ida malevkonna territoriaalalal asunud II ja III jaoskonna kaitseliitlased. Kellel relvi polnud, said need jaoskondade korraldusel mujalt. Viivitamatult saadeti välja patrullid abiks politseile korrapidamiseks linnas ja valverühmad raudteejaama, postivalitsusse, tapamajja, vabrikute ja teiste ühiskondlike asutuste kaitseks. Valvet teostati kuni olude täieliku rahunemiseni.⁷⁹

1924. aasta detsembri esimestel päevadel tekkis Tallinnas palju väikesi kaitseliidu üksusi, olude stabiliseerudes mõned neist likvideerusid või liitusid teistega. 27. jaanuaril 1925 oli neid kokku 17. Varsti aga ilmnesid raskused selliste väikeste eksterritoriaalsete üksuste siseelu ja õppetöö korraldamises. Seetõttu kinnitas Tallinna maleva pealik 25. märtsil 1925 oma käskkirjaga kuue territoriaalse malevkonna loomise, mis baseerusid vastavatel politseijaoskondadel (I malevkond asus I politseijaoskonna piirides, II malevkond II politseijaoskonna piirides jne), lisaks Kopli malevkond Kopli politseijaoskonna piirides, Nõmme malevkond Nõmme alevi piirides ja Toompea malevkond Toompea piirkonnas ja Harjuvärava mäel. Eksterritoriaalseteks malevkondadeks kinnitati Kalevi ja Tehniline malevkond, eksterritoriaalseks salgaks ratsasalk. Samal päeval määrati malevkondadele ja teistele üksustele pealikud. II malevkonda asus juhtima Valter Leyden, III malevkonda Oskar Prual.⁸⁰ Majandusliku ala korraldamise II malevkonnas võtsid enda peale kaitseliitlased J. Habicht, E. Riimer ja P. Kurvits, kellel õnnestus koguda kingitustena äridelt ja kodanikelt üle kahe tuhande

⁷⁸ Kaitseliidu Tallinna malev. Tallinn, 1934, lk 33.

⁷⁹ Samas, lk 101.

⁸⁰ Samas, lk 48.

krooni, millega muretseti rakmeid, riideid, jalanõusid ja muud hädavajalikku. Analoogselt pandi alus ka III malevkonna majandusele.⁸¹

Endiste politseijaoskondade järgi moodustatud malevkonnad reorganiseeriti 1926. aastal. Varasematel aegadel, kui Omakaitse või sõjaaegne Kaitseliit täitis osa linna politseiülesannetest, oli selline korraldus olnud otstarbekas, siis antud hetkeks oli iseseisev majandamine väikestele malevkondadele raskeks osutunud. Tekkis tarvidus neid mingil muul põhimõttel suuremateks üksusteks liita, seega võeti ühendamise aluseks nende geograafiline asend linnas. II ja III malevkond kujundasid Ida, IV ja V malevkond Lõuna ning I ja VI malevkond Põhja malevkonna, lisaks Nõmme ja Kalevi malevkonnad.⁸² Selle põhimõtte järgi loodigi Ida malevkond kahepataljonilise koosseisuga vastavalt malevapealiku käskkirjale 22. veebruarist 1926. Malevkonna pealikuks määrati mereväe vanemleitnant Jaan Klaar, pealiku abiks reservkapten A. Tõnishof (1926-1928), hiljem V. Heyduk.⁸³ Abiorganisatsioonidena tegutsesid malevkonna juures alates 1926. aastast Ida naiskodukaitse jaoskond, kes 1928. aasta detsembris annetas Ida malevkonnale lipu,⁸⁴ ja 1930. aastast Noorte Kotkaste Ida malevkond.⁸⁵

Ida malevkond eksisteeris kuni Kaitseliidu likvideerimiseni juunis 1940.

2.2. Malevkond aastatel 1990 – 1994

2.2.1. Harju maleva koosseisus

1990. aasta kevadel pärast Kaitseliidu taasasutamist Järvakandis tekkis kaitseliidu üksusi üle kogu Eesti. Teiste hulgas organiseeriti asutamiskoosolekuid ka Tallinnas. Üksikrühmad loodi 29. märtsil Nõmmel, 10. aprillil Mustamäel, 26. aprillil Tondil ja Lillekülas, 4. mail Lasnamäel, lisaks üksused Pirital, Kesklinnas⁸⁶ ja üks rühm Leningradi (praegu Peterburi) maanteel asuvas käitises *Desintegraator*. Peale nende veel üksus Imre Annuse juhtimisel, mis koosnes meestest üle kogu Tallinna.⁸⁷

Lasnamäe rühma asutamine. Hilisemal Ida malevkonna territoriaalalal Lasnamäel kutsuti kohaliku KLi üksuse taasasutamiskoosolek kokku 4. mail 1990

⁸¹ Kaitseliidu Tallinna malev. Tallinn, 1934, lk 101-102.

⁸² Samas, lk 51.

⁸³ Samas, lk 102-103.

⁸⁴ Samas, lk 147.

⁸⁵ Samas, lk 160.

⁸⁶ Kaitseliidu Tallinna maleva kodulehekülj: <http://tallinn.kaitseliit.ee> 12.04.06.

⁸⁷ Kaitseliidu Tallinna maleva pealiku Tõnu Järve aruanne 1990.-1991. aasta tööst maleva üldkogul 27. novembril 1991. [edaspidi: Järv 1991.]

Lasnamäe 13. Keskkoolis,⁸⁸ kus esines ka Kalle Eller Kaitseliidu Ajutisest Juhtimiskeskusest. Kohale ilmus paarkümmend asjast huvitatut,⁸⁹ kellest peale K. Elleri selgitavat sõnavõttu registreeris end üksuse asutajaliikmetena 12 meest. Koosolekul moodustatud Lasnamäe algatusrühma liikmeteks olid Tõnu Järv, Ivo Õunapuu, Viktor Jõgi, Peeter Värvi, Toivo Nellis, Madis Tamm (hiljem enam kontakti ei võtnud, kuid tehniliselt siiski asutajaliige)⁹⁰, Nikolai Lehter, Urmas Vellamäe, Osvald Terep, Georg Mõttus, Fred Raagmets ja Randam Feldberg. Lasnamäe algatusrühma juhi kohusetäitjaks valiti Tõnu Järv, juhi abi kohusetäitjaks Ivo Õunapuu.⁹¹ Täna on nendest meestest Kaitseliidu Tallinna maleva Ühendmalevkonna Ida kompanii koosseisus Toivo Nellis ning Osvald Terep. Samal ajal, maikuu alguses, tekkis väike seitsmemeheline allüksus ka Pirital, eesotsas Arvo Treieri ja Tiit Einasmaaga, kes praegugi jätkavad Ida kompaniis.

Tallinna KLi üksikrühmad allusid kuni Tallinna maleva loomiseni 1991. aasta mais Harju malevale.⁹² Harju maakonna kaitseliidu üksuste volinike koosolek toimus Keilas juba 9. mail, kõigest viis päeva pärast Lasnamäe rühma asutamiskoosolekut. Koosolekust võtsid osa kõikide märtsis-aprillis Tallinnas loodud üksikrühmade esindajad sh Lasnamäe rühmast Tõnu Järv ja Osvald Terep. Harju maleva pealiku Manivald Kasepõllu ja pealiku abi Lembit Tõntsi eestvõttel valiti maleva juhatus – Heldur Toomet, Valdeko Sikka, Meelis Jürisson – ja revisjonikomisjon koosseisus Siimu Sade, Raul Nurmoja, Margus Laur. Laekuri valimine otsustati edasi lükata.⁹³

Tallinna II malevkonna loomine ja areng. Kuna Tallinnas tekkis vajadus koordineeritud juhtimise järele, kogunes Harju maleva pealiku M. Kasepõllu algatusel 26. juunil Tallinna rühmade esindajate koosolek.⁹⁴ Üksuste volinike kokkukutsumine otsustati tegelikult juba 13. juuni kaitseliidu Tallinna pealike koosolekul, samas määrati ka kindlaks, et iga kümne liikme kohta võis osaleda üks esindaja.⁹⁵ 23 mehest koosnev esinduskogu kogunes 26. juunil ning otsustas moodustada Tallinna II malevkonna. Malevkonna pealikuks valiti Lasnamäe rühma asutajaliige ja pealik Tõnu Järv.⁹⁶ Malevkonna juhatus valiti kolmeks aastaks ning sinna pääsesid Eduard Nikkari

⁸⁸ Tõnu Järve isiklikud märkmed.

⁸⁹ Tõnu Järve suuline teade autorile 27.03.06.

⁹⁰ Tõnu Järv 27.03.06.

⁹¹ Tõnu Järve isiklikud märkmed.

⁹² Tõnu Järv 27.03.06.

⁹³ Tõnu Järve isiklikud märkmed

⁹⁴ Järv 1991.

⁹⁵ Tõnu Järve isiklikud märkmed.

⁹⁶ Kinnitanud Harju maleva pealik novembris 1990 päevakäsuga nr 2 // Tallinna maleva arhiiv.

(Mustamäe rühmast), Tõnu Orav (Lilleküla rühmast), Arvo Treier (Pirita rühmast), kes koos pealiku abi Allan-Fritz Suurkasega (Keslinna rühmast) ja pealikuga moodustasid omakorda laiendatud juhatuse. Valiti kolmeliikmeline revisjonikomisjon koosseisus Osvald Terep (Lasnamäe rühmast), Kaarel Kiisler (Pirita rühmast) ja Heino Tähiste (Desintegraatori rühmast), samuti malevkonna laekur Ivar Eesmann (Mustamäe rühmast).⁹⁷ Kui laekur sai oma tööga edaspidi väga hästi hakkama, siis revisjonikomisjon enese eksisteerimist ei õigustanud, kuna järgneva pooleteise aasta jooksul ei tulnud ühtegi korda kokku.⁹⁸

Esimesed muudatused malevkonna juhatuse koosseisus toimusid ligi pool aastat hiljem, kui 14. jaanuaril 1991 lõi malevapealik staabiülema ametikoha ning kinnitas ametisse Leo Kunnase. Sama aasta märtsis vabastas maleva pealik Allan-Fritz Suurkase malevkonna pealiku abi kohustest seoses tema suure hõivatusega organisatsiooniväliste ülesannetega. Uueks pealiku abiks määrati Hillar Tint.⁹⁹

28. novembril 1990 võttis II malevkonna juhatuse laiendatud koosolek ühehäälselt vastu malevkonna põhikirja.¹⁰⁰ Malevkond registreeriti juriidilise isikuna linnavalitsuses 6. veebruaril 1991, aprillis saadi pitsat ning avati arve ESTTEX pangas.¹⁰¹

Paralleelselt II malevkonnaga eksisteeris ka Tallinna I malevkond, kuhu kuulusid mehed üle terve linna. Imre Annuse eestvedamisel tegutsenud üksus distantseerus teistest kaitseliidu Tallinna territoriaalsetest rühmadest juba 1990. aastal ning lõi oma staabi Pärnu maanteel asuvatesse ruumidesse.¹⁰² 1991. aasta augustisündmuste ajal ei allunud I malevkond korraldustele organiseeruda äsja loodud Tallinna maleva koosseisus ja tegutses Rahvusliku Kaitsealgatuskeskuse üksusena.¹⁰³ Novembris integreeris KLi ülem Tallinna I malevkonna Tallinna maleva koosseisu¹⁰⁴ ning üksus formeeriti elukohajärgselt ümber. Meeste üleviimise vormistamine venis ning polnud veel 1991. aasta novembriks lõpule viidud. I malevkonnast tuli mehi ka Lasnamäe rühma.¹⁰⁵ Samamoodi korraldati territoriaalsel printsiibil ümber Heino Tähiste juhitud ainuke kaitseliidu rühm Tallinnas, kuhu olid koondunud ühe ettevõtte –

⁹⁷ Tõnu Järve isiklikud märkmed.

⁹⁸ Järv 1991.

⁹⁹ Järv 1991.

¹⁰⁰ Tõnu Järve isiklikud märkmed.

¹⁰¹ Järv 1991.

¹⁰² Tõnu Järv 27.03.06.

¹⁰³ Järv 1991.

¹⁰⁴ Tõnu Järve isiklikud märkmed.

¹⁰⁵ Lasnamäe rühma koosoleku protokoll 5. novembril 1991 // Ida malevkonna arhiiv.

Desintegraatori – töötajad. Ka sellest formeeringust tuli 1991. aasta lõpuks mehi üle Lasnamäe rühma.¹⁰⁶

Esimesed ettevõtmised. II malevkonna asutamine 1990. aasta juunis tähendas kõigi Tallinna kaitseliitlaste allutamist kesksele juhtimisele ja töi kaasa organiseerituma tegevuse. Alguses olid malevkonna ülesanded valveteenistusliku iseloomuga ning seotud peamiselt avaliku korra tagamisega. Esimeseks suuremaks ürituseks sai osalemine koos teiste kaitseliidu üksustega 1990. aasta 30. juunil ja 1. juulil toimunud üldlaulu- ja tantsupeo korraldavalves. Ülesande täitmine sujus ladusalt ja pälvis laulupeo direktori aukirja.¹⁰⁷ Valve eest teeniti Kaitseliidule 13 000 rubla (10 000 rubla laulupeo ja 3000 rubla tantsupeo eest)¹⁰⁸.

Kuna vastavalt Kaitseliidu ülema päevakäsule toetas vastloodud Kaitseliit poliitilisi jõudusid, kelle sihiks oli Eesti omariikluse taastamine juriidilise järjepidevuse alusel, turvati järgnevalt 25. ja 26. augustil Sakala keskuses Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei suurkogu. Korra üritusel kindlustasid põhiliselt Mustamäe ja Lasnamäe rühma mehed.¹⁰⁹

2. septembril viidi läbi esimene Kaitseliidu üleriigiline õppus *Riigipiir '90*, mille ajastus ja sisu tekitasid laialdast vastukaja ning poleemikat. Õppuse eesmärgiks oli viimistleda juhtimistegevust olukorras, kus Kaitseliit peab kiiremas korras Eesti riigipiiril tegevusse asuma. Ühtlasi pidid oma tegevusloikudega piiril tutvuma allüksuste juhid. Õppused olid planeeritud kogu riigipiiri ulatuses, milleks loeti Tartu rahulepinguga 2. veebruaril 1920 ja Eesti-Läti lepetega aastail 1920 – 1927 kehtestatud piir. Kagu-Eestis üritus ebaõnnestus, kuna Kaitseliidu salkade teed toodi seal tõkestama Pihkva miilitsast ja spordirõivastesse rietatud sõjaväelastest koosnevad jõud.¹¹⁰ Narva taga Komarovka küla juures õnnestus aga püstitada neli piiritulpa. Kokku osales õppusel ligi 700 kaitseliitlast kõigist maakondadest, kus KL seni loodud.¹¹¹ Valitsus kuulutas laiendatud staabiõppuse sildi all korraldatud aktsiooni provokatsiooniks ning nentis, et see mõjutab Nõukogude Liidu, Vene NFSV, Leningradi linna ja oblastiga peetavaid läbirääkimisi. Lisaks teatas valitsus, et Kaitseliidu tegevus *vähendab Vene demokraatlike jõudude usaldust Eesti iseseisvusprotsessi suhtes, samuti aitab*

¹⁰⁶ Lasnamäe rühma koosoleku protokoll 3. detsembril 1991// Ida malevkonna arhiiv.

¹⁰⁷ Järv 1991.

¹⁰⁸ Lasnamäe rühma koosoleku protokoll 5. novembril 1991// Ida malevkonna arhiiv.

¹⁰⁹ Järv 1991.

¹¹⁰ Kaasik, Feliks; Kapov, Jevgeni. Kaitseliit paigaldas piiriposte. // Rahva Hää. 1990, nr 203.

¹¹¹ Tali, Peeter. Kaitseliit harjutas "piiri sulgemist". // Edasi. 1990, nr 202.

süvendada šovinistlikke meeleolusid Eesti ja Vene NFSV piirialade”.¹¹² Eesti Komitee nentis vastupidist: *Kaitseliidu õppuste väidetav provokatiivsus käimasolevate läbirääkimiste suhtes ei ole tõsiselt võetav.*¹¹³ Tegelikult polnud episoodil läbirääkimiste kulgemisele mõju, sest need katkesid 6. septembril muudel asjaoludel.¹¹⁴

Tallinna II malevkonnal tekkis idapiirile sõitmisel probleeme transpordiga, kuna lisaks II malevkonna kaitseliitlastele oli kogunemispaika Estonia teatri juures saabunud ka Nõmme ja Tallinna I malevkonna mehi.¹¹⁵ Seetõttu sõideti kohale lisaks bussile ka kahe isikliku autoga.¹¹⁶ Tallinna II malevkonna 35-meheline¹¹⁷ üksus pidi hargnema ette nähtud Vasknarva – Krivasoo lõigul¹¹⁸ rahulepingujärgsel riigipiirile ja seadis Leningradi viivale maanteele üles sümboolse tõkkepuu. Umbes 30 minuti pärast õppus lõpetati.¹¹⁹ Tagasiteel tehti peatus II maailmasõja lahingupaikades Sinimägedes. Ürituses osales viis kaitseliitlast Lasnamäe, üks Pirita rühmast.¹²⁰ Kõige arvukamalt olid esindatud Kesklinna ja Mustamäe rühmad.¹²¹

21. oktoobril 1990 osales 65 II malevkonna kaitseliitlast president Konstantin Pätsi põrmu ümbermatmisel Metsakalmistul.¹²² Kogu tee pikkuses pandi välja auvalves malevlaste spaleer, kusjuures mehed paigutati mitu korda ümber sel viisil, et protsessiooni möödudes võeti nad auvalvest maha ja viidi autodel uuesti ettepoole – nii tagati auvalve kogu tee ulatuses.¹²³ Järgnevatel päevadel ja öödel paigutati valve kalmukünka juurde, millest võttis osa 23 II malevkonna kaitseliitlast. Matusespaleeris osales kõmme Lasnamäe, kuus Pirita rühma liiget,¹²⁴ öises hauavalves kummastki rühmast neli kaitseliitlast.¹²⁵

Peale loetletud sündmuste võttis Tallinna II malevkond oktoobri lõpus osa Eesti Kongressi III istungjärgu julgestamisest,¹²⁶ toimusid valvekorrad ajakirja *Kultuur ja Elu*

¹¹² Eesti Vabariigi Valitsuse seisukoht Kaitseliidu laiendatud staabiõppuse sildi all korraldatud aktsiooni kohta Eesti Vabariigi endisel piiril. // Rahva Hää. 1990, nr 204.

¹¹³ Eesti Komitee juhatuse avaldus. // Rahva Hää. 1990, nr 205.

¹¹⁴ Vahtre 1996, lk 85.

¹¹⁵ Tõnu Järv 20.02.06.

¹¹⁶ Tõnu Järve isiklikud märkmed.

¹¹⁷ Järv 1991.

¹¹⁸ Lasnamäe rühma koosoleku protokoll 9. oktoobril 1990 // Ida malevkonna arhiiv.

¹¹⁹ Tõnu Järv 20.02.06.

¹²⁰ Tõnu Järve isiklikud märkmed.

¹²¹ Järv 1991.

¹²² Järv 1991.

¹²³ Mõttus 1998.

¹²⁴ Järv 1991.

¹²⁵ Tõnu Järve isiklikud märkmed.

¹²⁶ Järv 1991.

toimetuses.¹²⁷ 16. detsembril oldi valves Tallinna 2. Keskkooli (praegune Tallinna Reaalkool) juures oleva Vabadussõja ausamba juures toimunud rahvakoosolekul.¹²⁸

1991. aasta jaanuaris, mil olukord Baltikumis pingestus ja nõukogude sõjaväe- ja julgeolekuüksuste rünnakutes Vilniuses ja Riias hukkusid süütud inimesed, kardeti sarnaste sündmuste kordumist ka Tallinnas. Toompea ümber hakati ehitama barrikaade¹²⁹ ning kaheks päevaks asus kaitsesse ka II malevkond.¹³⁰ Lasnamäe rühm aga teostas vaatlust Leningradi maanteel alates Pirita jõe sillast. Ülesandeks oli katta maantee kella 20.00 õhtul kuni 04.00 hommikul vaatlejatega ja soomusmasinate ilmumisel teavitada sellest keskust.¹³¹ Õnneks pääses Tallinn, erinevalt Vilniusest ja Riias, verevalamisest.

9. märtsil viis Tallinna II malevkond Pirital läbi Kaitseliidu Keskkogu istungi. 7. – 13. märtsini ja 19. – 21. aprillini valvasid tulevase Ida malevkonna kaitseliitlased koos teiste KLi üksustega Narva mnt 5 asunud Eesti Komitee bürood, kuna eksisteeris nende vägivaldselt bürooruumidest väljatõstmise oht. 15. – 16. märtsil tagati taas Eesti Kongressi järjekordse istungjärgu turvaline töö Estonia kontsertsaalis. Maikuus osaleti Lennart-Aarne Jägeri initsiatiivil sõjaväekalmistul sõdurihaudade taastamisel ja korrastamisel.¹³²

Veebruarikuus alustati malevkonnas karatetreeningutega, milles osales 25 kaitseliitlast. Aprillis käivitus sõjaline väljaõpe, kuid osavõtt sellest jäi passiivseks. Algasid ka lasketreeningud Tselluloosi lasketiirus, ent nendeski osaleti tagasihoidlikult. Aprillis-mais viis malevkonna juhtkond kõigis rühmades läbi kontrollkogunemised – avastati palju puuduseid, eriti jättis soovida side korraldus.¹³³

Tol ajal eristas kaitseliitlasi tavakodanikest ainult Kaitseliidu käelint ning sõjaväeliste elementidega distsiplineeritud käitumine avalikes kohtades. Ühtset vormi ei eksisteerinud, relvastus puudus peaaegu täielikult ning vähesed olemasolevad püssid olid meeste isiklikud. Väljaõpe oli algeline, sõjaline ettevalmistus põhines eelkõige nõukogude sõjaväes ajateenistuse läbinud meeste oskustel-teadmistel. Esmaseks eesmärgiks kujunes kaitseorganisatsiooni struktuuri loomine ning sarnase mõtteviisiga meeste koondamine. Kuna Kaitseliit püüdis toetada Eesti iseseisvuse taastamist

¹²⁷ Lasnamäe rühma koosoleku protokoll 6. novembril 1990, Lasnamäe rühma koosoleku protokoll 9. mail 1991 // Ida malevkonna arhiiv.

¹²⁸ Järv 1991.

¹²⁹ Vahre, 1996, lk 93.

¹³⁰ Järv 1991.

¹³¹ Mõttus 1998.

¹³² Järv 1991.

¹³³ Järv 1991.

taotlevaid jõude, siis lähtusid ka esimesed teenistusülesanded sellest printsiibist – valvati Eesti Kongressi istungjärke, turvati rahvuslikke suurüritusi ning asuti riigi kaitsele kriisisituatsioonis.

Lasnamäe rühmas. Oktoobri alguseks 1990 oli Lasnamäe rühmas moodustatud kolm jagu, milles arvel 32 kaitseliitlast. Seega oli viie kuu jooksul üksusega liitunud 20 meest. 9. oktoobril viidi läbi Lasnamäe rühma esimene üldkoosolek, millest võttis osa siiski vaid 13 inimest. Päevakorras oli Lasnamäe rühma pealiku aruanne tehtust, tähtsaimaks küsimuseks kujunes uue rühmapealiku valimine Tõnu Järve asemele, kes oli 26. juunil saanud Tallinna II malevkonna pealikuks, kuid täitis samaaegselt veel Lasnamäe rühma ajutise pealiku kohuseid. Uueks Lasnamäe üksuse juhatajaks valiti Toivo Nellis, Kalev Liivorg, Georg Mõttus ja Fred Raagmets, kes valisid endi hulgast rühma pealikuks Toivo Nellise. III jao pealikuks sai Osvald Terep, laekuri valimine jäi ära.¹³⁴ Laekuriks määrati kuu aega hiljem Harri Kotšnev,¹³⁵ kelle veel enne 1991. aasta üldkoosolekut vahetas välja Vello Turu.¹³⁶

Eelpool kirjeldatud üldkoosolekul arutati esmakordselt põhjalikumalt ka liikmemaksu küsimust. Tallinna II malevkonna laekur Ivar Eesmann tutvustas erinevaid võimalikke liikmemaksu määrasid ning nentis, et minimaalne summa võiks olla üks rubla kuus. Sellest summast 60% eraldatakse malevkonnale, 30% juhtimiskeskusele ja 10% malevale. Eesmann märkis, et sisseastumismaksu suurust pole juhtimiskeskuses määratud ning liikmetasusid võiks korjata kord kvartalis. Seejärel kinnitaski koosolek Lasnamäe rühmas liikmemaksuks üks rubla kuus tagasiulatuvalt alates 1. juulist, ühekordseks sisseastumismaksuks kehtestati kolm rubla.¹³⁷ Poolteist aastat hiljem 1992. aasta aprillis tõsteti liikmemaksu 10 rublani kuus, toetajaliikmetel lisaks 25 rubla kvartalis. Samuti tuletati siis kaitseliitlastele meelde liikmemaksu tasumise vajadust.¹³⁸ 1992. aasta suve rahareformi järel kehtestati pärast väikest üleminekupeeriоди liikmemaks kroonides. Lasnamäe rühmas kujunes selleks alates 1. veebruarist 1993 õpilastele ja pensionäridele kolm krooni, teistele kuus krooni, toetajaliikmetele 12 krooni kuus. Raha otsustati koguma hakata iga kuu.¹³⁹

Detsembris 1991 arutas Lasnamäe rühm teravalt esile kerkinud kaitseliitlaste relvastamise ja varustamise küsimust ning pakkus välja omapoolseid lahendusi.

¹³⁴ Lasnamäe rühma koosoleku protokoll 9. oktoobril 1990 // Ida malevkonna arhiiv.

¹³⁵ Lasnamäe rühma koosoleku protokoll 6. novembril 1990 // Ida malevkonna arhiiv.

¹³⁶ Lasnamäe rühma koosoleku protokoll 3. septembril 1991 // Ida malevkonna arhiiv.

¹³⁷ Lasnamäe rühma koosoleku protokoll 9. oktoobril 1990 // Ida malevkonna arhiiv.

¹³⁸ Lasnamäe rühma koosoleku protokoll 6. aprillil 1992 // Ida malevkonna arhiiv.

¹³⁹ Lasnamäe rühma koosoleku protokoll 1. märtsil 1993 // Ida malevkonna arhiiv.

Otsustati teha juhtkonnale ettepanek taotlemaks Eesti Komiteelt kõikide võimaluste kasutamist nii kodu- kui välismaal KLi relvastamisel ja varustamisel. Lisaks soovitati kontakti astuda Saksa Liitvabariigiga endise Saksa Demokraatliku Vabariigi politsei varustuse hankimiseks kaitseliitlaste tarvis.¹⁴⁰

2.2.2. Tallinna maleva allüksusena

Tallinna maleva loomine ja areng. Kui Kaitseliidu taastasutamisest möödunud aasta jooksul olid Tallinna I ja II malevkond kuulunud Harju maleva koosseisu, siis 31. mail 1991 andis Kaitseliidu ülem päevakäsu, millega moodustati Tallinna malev. Äsja loodud üksus koosnes endiselt üle linnaosade laialipaiknevatest rühmadest ja selle pealikuks määrati senine II malevkonna pealik Tõnu Järv.¹⁴¹ Samas anti käsk moodustada kõikides malevates ja malevkondades staabid analoogselt peastaabile.¹⁴² 11. septembril 1991 otsustati lugeda Tallinna II malevkonna juhtivkoosseis Tallinna maleva juhtivkoosseisuks st Tallinna maleva pealikuks sai Tõnu Järv, pealiku abiks Hillar Tint, staabiülemaks Leo Kunnas, staabiülema kohusetäitjaks M. Rebane. Juhatuse moodustasid Eduard Nikkari, Arvo Treier, Tõnu Orav, maleva laekuriks sai Ivar Eesmann, kes täitis ka sekretär-protokollija kohuseid.¹⁴³ Sama aasta 16. oktoobril määras pealik maleva majanduspealikuks Siimu Sade,¹⁴⁴ 25. novembril spordipealikuks Barbanšikovi. 22. jaanuaril 1992 andis malevapealik päevakäsu meditsiinipealiku määramiseks, kelleks sai Arkadi Michelson.¹⁴⁵ Augustis eraldas linna politseiprefekt Tallinna malevale staabiruumid Vana-Viru tänaval.¹⁴⁶

Juunikuus hakati malevas välja andma infolehte *Eesti Sõdur*, mis alates kolmandast numbrist muutus Tallinna maleva ajaleheks *KL*.¹⁴⁷ Võidupühal, 23. juunil, mälestati sõjaväekalmistul rivistuse ja kõnekoosolekuga langenud eesti sõjamehi. 5. ja 6. juulil toimus rahvarohke üritus *Laulusillad*, mille valveteenistusest lauluväljakul võttis osa 18 ja Oru tänava parklas 8 meest, kus pidasid korda ka Lasnamäe rühma 5

¹⁴⁰ Lasnamäe rühma koosoleku protokoll 3. detsembril 1991 // Ida malevkonna arhiiv.

¹⁴¹ Kaitseliidu ülem 31. mail 1991 päevakäsk nr 9 // Tallinna maleva arhiiv.

¹⁴² Kaitseliidu ülem 31. mail 1991 päevakäsk nr 9 // Tallinna maleva arhiiv.

¹⁴³ Tõnu Järve isiklikud märkmed.

¹⁴⁴ Järv 1991.

¹⁴⁵ Tõnu Järve isiklikud märkmed.

¹⁴⁶ Järv 1991.

¹⁴⁷ Järv 1991.

kaitseliitlased. Kui lauluväljaku valve sujus viperusteta, siis Oru tänavas korda pidanud meestest olid mõned purjus.¹⁴⁸

Moskvas toimunud augustiputši teatavaks saamisel, kus nõukogude tagurlikud ringkonnad püüdsid võimu haarata ning siinsete nõukogude sõjajõudude suurendamiseks alustasid Pihkvast Tallinna poole liikumist dessantväeüksused, hakati ka Tallinnas kiiresti kaitset organiseerima. 19. augustil kutsuti rahvast üles kogunema administratiiv- ja teabekeskuste juurde,¹⁴⁹ blokeerima kõikvõimalike vahenditega juurdepääsuteed nendele ja seisma elava müürina sissetungivate okupantide ette. Alarmeeriti ka kogu Kaitseliit, kes tuli peaaegu täies koosseisus improviseeritud kogunemispunktidesse, kust mindi KLi valve alla antud objektide kaitseks. Põhilisteks nendest said telemaja ja selle kõrval asuv raadiomaja Gonsiori tänaval. Ehkki tankide vastu polnud kaitseliitlastel midagi panna, loodeti ära hoida kohalike internatside rünnakuid, samuti oli ülimalt oluline kogu maailmale demonstreerida valmisolekut oma iseseisvuse eest võidelda.¹⁵⁰ Putši läbikukkumine Moskvas võimaldas Eestil 20. augusti hilisõhtul välja kuulutada iseseisvuse. Järgnenud päevadel osalesid kaitseliitlased parteikomiteede ja KGB hoonete valves.¹⁵¹ 16. septembrist algasid valved Eesti Komitee Kodakondsusameti poolt antavate isikutunnistuste väljajagamise punktides, mille eest maksti kaitseliitlastele kolm rubla öö ja kaks rubla päeva eest. 18. septembri maleva üksuste pealike koosolekul jagati Tallinn territoriaalselt ära, igale üksusele kinnitati kaardil oma vastutusala.¹⁵² 18. oktoobril peeti valvet Tallinna 37. Keskkooli peol, millega direktor väga rahule jäi.¹⁵³

Aprillis 1992 kuulutati Kaitseliit Eesti Kaitsejõudude osaks, organisatsiooni hakati finantseerima riigikaitseks ettenähtud summadest ning kaitsejõudude peastaap pidi eraldama väljaõppeks vajaliku relvastuse ja varustuse.¹⁵⁴ Seoses sellega kinnitati juuni alguses Tallinna maleva staabikoosseis ametisse lepingulisel alusel. Staap koosnes antud hetkel viiest inimesest: Tallinna maleva pealiku kohusetäitjast Tõnu Järvest, malevapealiku abi kohusetäitjast Hillar Tindist, maleva staabiülemast Leo Kunnasest, maleva instruktorist Eduard Nikkarist ning Ivar Eesmannist, kes sai poole kohaga

¹⁴⁸ Järv 1991.

¹⁴⁹ Vahtre 1996, lk 101.

¹⁵⁰ Mõttus 1998.

¹⁵¹ Järv 1991.

¹⁵² Tõnu Järve isiklikud märkmed.

¹⁵³ Järv 1991.

¹⁵⁴ RT 1992, 18, 261.

arveametnikuks.¹⁵⁵ Järv jõudis palgalisel malevapealiku kohal olla vaid kolm kuud, seejärel loobus ta ametist ning Kaitseliidu ülem Manivald Kasepõld vabastas ta Tallinna maleva pealiku kohustest alates 1. septembrist 1992. Samas vabastati Eduard Nikkari maleva instruktori kohalt ning määrati ta L. Kunnase asemel, kes läks end täiendama Soome sõjakooli, Tallinna maleva uueks staabiülemaks. Lisaks vahetati välja raamatupidaja, kelleks sai nüüd Maire Koel.¹⁵⁶

1992. aasta võidupühal taastati Tallinna maleva lipp, mis õnnistati Kaarli kirikus.¹⁵⁷ Liputseremoonia pidulikus kõnes nentis maleva pealik Tõnu Järv, et *pärast kaheaastast tegevust on Tallinna malev jõudnud organiseerituse poolest tasemele, mis lubab ja õigustab nimetada meid mitte enam meestegrupiks, mis on kogunenud ühtsete ideaalide nimel, mitte amorfseks jõuguks, mis kaootiliselt koguneb, laiali läheb ja kus iga mees teeb ja ütleb, mis tahab, vaid üheks osaks Eesti Vabariigi Kaitsejõudude ja Eesti Kaitseliidu koosseisus.* / – / *Kaks aastat oleme pidanud toime tulema põhiliselt oma jõududega, ilma olulise toetuseta Eesti Vabariigi poolt. Me oleme loonud oma allüksused meeste aja, raha ja tahte najal.*¹⁵⁸ Liputseremooniale järgnes eesti sõjaväelaste mälestamine Juhkentali sõjaväekalmistul.¹⁵⁹

Seoses juunis toimunud rahareformiga, mil käibele tuli eesti kroon, osales malev rahavahetuspunktide valves. Lasnamäe rühm tagas korra Tulika 33 (valvet pidas üks mees), Nõmme tee 32 (kolm meest), Tondi 40 (neli meest) ja Tondi 84 (kolm meest) asunud rahavahetuspunktides.¹⁶⁰ Maleva patrullid olid viiel ööl väljas ka Vanalinna päevadel.¹⁶¹

1992. aasta lõpuks oli malevas läbi viidud nii teoreetilisi kui praktilisi õppusi. Töötas relvaatesteerimiskomisjon, tänu laskurpealiku ametisse seadmisele said mehed pidevalt laskmas käia. Samas kummitas treeninglaskemootor puudus, mis oli tingitud maleva rahaliste vahendite vähesusest. Toimusid karatetreeningud, Mustamäe ja Lasnamäe üksuste mehed käisid lisaks üldfüüsilist vormi lihvimas spordisaalis ja ujulas. Malev oli osalenud koos politseiga ühisoperatsioonides – turgudel dokumendikontrolli

¹⁵⁵ Kaitseliidu ülem 2. juunil 1992 käskkiri nr 5 // Tallinna maleva arhiiv.

¹⁵⁶ Kaitseliidu ülem 8. septembril 1992 käskkiri nr 52 // Tallinna maleva arhiiv.

¹⁵⁷ Kaitseliidu Tallinna maleva endise pealiku Tõnu Järve aruanne maleva tööst perioodil 27. november 1991 – 1. september 1992 maleva üldkogul 17. septembril 1992, [mustand]. // Tõnu Järve isiklik arhiiv. [edaspidi: Järv 1992.]

¹⁵⁸ Kaitseliidu Tallinna maleva pealiku Tõnu Järve kõne maleva lipu taastamisel 23. juunil 1992 // Ida malevkonna arhiiv.

¹⁵⁹ Järv 1992.

¹⁶⁰ Lasnamäe rühma koosoleku protokoll 1. juunil 1992.

¹⁶¹ Järv 1992.

lääbiviimisel ja “kriminaalse elemendi“ püüdmisel. Maleva pealiku arvamuse kohaselt olid need operatsioonid siiski *politsei poolt halvasti korraldatud ning nende kasutegur jäi seetõttu väikeseks*. Varustusest oli malev juurde saadud 46 *Makarovi* püstolit ja *Ural*-tüüpi veoauto. Sportrelvi olid kaitseliitlased muretsenud ka omal käel, aga ikka veel puudus paljudel malevlastel vorm.¹⁶²

Väljaõpe. Väljaõppe tase oli riigikaitseorganisatsioonis algselt nõrk. Esmajoones keskenduti pealike ja juhtkonna harimisele, sest nii Kaitseliidu algatusgruppi kuulunud mehed kui ka hilisemad eestvedajad olid enamuses tsivilistid, kellel puudus piisav sõjaväeline haridus. 1990. aasta novembrist 1991. aasta suveni toimusid Raplas pealike regulaarsed õppused, millest võtsid osa ka Tallinna II malevkonna kaitseliitlased.¹⁶³ Pealike esmase väljaõppeprogrammi läbisid Tõnu Järv ja Ellar Seidelberg.¹⁶⁴

17. veebruaril 1992 algasid esimesed kahekuulised nooremohvitseride kursused,¹⁶⁵ mille sihtgrupiks olid ainult Kaitseliiduga seotud mehed¹⁶⁶ ning millest võtsid osa nii KLi hilisem ülem Manivald Kasepõld, kui arvukalt malevapealikke, sh Tallinna maleva pealik Tõnu Järv, ja mitmeid teisi asjahuvilisi malevate allüksustest. Instruktoriteks olid väliseesti või nõukogude armee taustaga ohvitserid kaitsejõudude peastaabist, põgus ülevaade anti relvastusest, pioneeriasjandusest, taktikast jms.¹⁶⁷ Kõik kahte rühma jagatud 76 alustajat ka kursuse aprilli keskel lõpetasid.¹⁶⁸ Tallinna malevast tegid kahekuulised nooremohvitseri kursused läbi üheksa malevlast.¹⁶⁹ Lasnamäe rühmast osalesid ohvitseride kursusel Fred Raagmets ja Urmas Kuusk.¹⁷⁰

Paralleelselt pealike ettevalmistamisega käivitus ka kaitseliitlaste väljaõpe. 1992. aasta märtsi viimasel nädalal korraldas Tallinna malev sissivõitlusteemalise õppuse, kuhu saabusid neli külalisinstruktorit Soomest. Kahepäevasele välilaagrile nädalavahetusel eelnesid loengud kolmel argipäeva õhtul. Esimesel päeval anti instruktaaz jaopealikele ja staabikoosseisule, seejärel toimusid kolmel järjestikusel õhtul Tallinna Meditsiinikoolis loengud isikkoosseisule.¹⁷¹ Käsitleti sideteemasid (šifrid),

¹⁶² Järv 1992.

¹⁶³ Järv 1991.

¹⁶⁴ Kaitseliidu ülem 15. juunil 1991 päevakäsk nr 10 // Kaitseliidu Peastaabi arhiiv.

¹⁶⁵ Kaitseliidu ülem 6. veebruaril 1992 päevakäsk nr 29 // Kaitseliidu Peastaabi arhiiv.

¹⁶⁶ Hillar Tindi suuline teade autorile 23.03.06.

¹⁶⁷ Tõnu Järv suuline teade autorile 10.03.06.

¹⁶⁸ Kaitseliidu ülem 14. aprillil 1992 päevakäsk nr 34 // Kaitseliidu Peastaabi arhiiv.

¹⁶⁹ Järv 1992.

¹⁷⁰ Kaitseliidu ülem 14. aprillil 1992 päevakäsk nr 34 // Kaitseliidu Peastaabi arhiiv.

¹⁷¹ Järv 1992.

raadiote kasutamist ning sissiteooriat. 28. – 29. märtsil toimunud väliõppuse tarvis oli maleva juhtkond moodustanud asjast huvitatutest neli jagu, lisaks staabi- ehk juhtimisjao. 27. märtsi pärastlõunal algas baaslaagris meeste vastuvõtt, läbiti arstlik kontroll ning järgmisel hommikul sõideti harjutuspaika Tallinna lähistele Sookaerale. Lasnamäe rühmast osales kõigil kolmel teorialoengul seitse meest, neli meest võtsid osa ühest või kahest loengust. Väliõppusel osales neist ainult viis – Ivar Kühn III jao pealikuna, Arvo Treier II jao pealiku abina ning Risto Pärtel, Andres Kraav ja Fred Raagmets reakoosseisus.¹⁷²

24. augustist – 2. septembrini toimus Vastseliinas Võrumaal välilaager, kus püüti seni omandatud teoreetilisi teadmisi praktikasse rakendada.¹⁷³ Õppuse organiseeris ja viis läbi maleva pealiku abi Hillar Tint. Anti ülevaade side- ja pioneeriasjandusest, selgitati jaotasandi taktikat ning võeti mõõtu orienteerumises.¹⁷⁴ Osavõtt oli väiksearvuline – 16 meest, laagri lõpuni pidas vastu vaid 10. Vaatamata nõrgale distsipliinile täitis laager siiski oma ülesande.

Võrumaa laagrist sai traditsioon ning 1993. aastal toimus Tallinna maleva lahingurühma õppetreeninglaager seal 30. juulist kuni 8. augustini. Õppust juhtisid nüüd juba malevapealikuks tõusnud nooremleitnant Hillar Tint ja instruktor nooremleitnant Rein Luhaorg. Lahingrühma koosseisus võttis õppusest osa 29 meest vanuses 15 – 64 aastat. Laagrielu algas iga päev rivistuse, lipuheiskamise ja hümnide laulmisega ning lõppes lipu langetamisega ja hümniga. Kaheksa päeva jooksul toimusid tihedad ja pingelised õppused, mille käigus käsitleti järgmisi teemasid: relvaõpe, riviõpe koos lauluga, määrustik, esmaabi, laskmine, orienteerumine, üksikmehe- ja jaotaktika ning sissiõpe. Õppus toimus koostöös kaitseväge, Kuperjanovi pataljoni ja Meegomäe Lahingukooliga.¹⁷⁵

1992. aasta esimesest vabariigi aastapäeva paraadist taasiseseisvunud Eestis võttis Tallinna malev osa ühe koondrühmaga.¹⁷⁶ Paraadiks ettevalmistamisel toimus igas rühmas eraldi rivikontroll, vormid saadi abi korras Prantsusmaalt ning ühtlase relvastuse puudumise tõttu püüti ühesugused püssid koondada ühte rühma.¹⁷⁷ 1993.

¹⁷² Tõnu Järve isiklikud märkmed.

¹⁷³ Järv 1992.

¹⁷⁴ Hillar Tint 23.03.06.

¹⁷⁵ Laigna, Einar. Kaitseliidu Tallinna maleva lahingrühma iga-aastane õppetreeninglaager Võrumaal. // Kaitse Kodu! 1993, nr 1, lk 36-38.

¹⁷⁶ Järv 1992.

¹⁷⁷ Tõnu Järve isiklikud märkmed.

aasta vabariigi aastapäeva paraadist võttis Lasnamäe rühmast osa kümme inimest.¹⁷⁸ Sama aasta võidupüha paraadist Tartus võttis osa 16 meest Ida kompaniist. Enne toimusid umbes viiel korral riviharjutused.¹⁷⁹ 1994. aasta vabariigi aastapäeva paraadil marssis kümme meest Lasnamäelt.¹⁸⁰

3. – 4. oktoobril 1992 toimusid esmakordselt pärast KLi taastamist Otepääl Kaitseliidu päevad. Tallinna maleva esinemine üritusel ei vastanud ootustele – 15 maleva konkurentsist saavutati alles XI koht.¹⁸¹ 1993. aasta oktoobri esimesel nädalavahetusel toimunud Kaitseliidu päevadel Aegviidus osalesid malevate lahingüksused. Kaitseliitlased võistlesid omavahel granaadiviskamises ja lahinglaskmises, ohvitseridel tuli kaardi abil lahendada teoreetiline ülesanne ja tulistada püstolist. Sportliku poole pealt toimus sangpommi rebimine ja veeti võidu köit, lisaks võrreldi oskust rivis käituda. Üldvõitjaks tunnistati Võru malev.¹⁸²

Lasnamäe rühmas. Paar nädalat pärast Eesti iseseisvuse taastamist 1991. aasta augustis otsustas Lasnamäe rühm hakata üksuse koosolekuid pidama iga kuu esimesel teisipäeval.¹⁸³ Traditsioon pidada Lasnamäe rühma koosolekuid kord kuus muutus 1993. aasta lõpus seoses Tallinna maleva struktuuride reorganiseerimisega. Nimelt moodustati detsembris Lasnamäe ja Pirita rühmast Ida kompanii, mille koosolekud hakkasid toimuma iga kuu esimesel ja kolmandal esmaspäeval.¹⁸⁴ Paar nädalat hiljem otsustas ka Lasnamäe rühm korraldada edaspidi kokkusaamisi kaks korda kuus.¹⁸⁵ Vahetult enne Ida malevkonna moodustamist otsustas Lasnamäe rühm jätta ära rühmasisesed koosolekud ning mehed hakkasid osalema Ida kompanii koosolekutel iga kuu teisel ja neljandal teisipäeval.¹⁸⁶

Koosolekutel edastati nii informatsiooni kui arutleti mitmete üldpoliitiliste küsimuste üle, samuti peatuti Kaitseliitu laiemalt puudutavatel teemadel nagu näiteks vormiprobleemid ja sümboolikaküsimused. Aktiivselt teavitati kaaslasi sportimisvõimalustest. Pealikud tegid pidevalt aruandeid toimunud sündmustest, täideti valve- ja patrullteenistuse graafikuid, korjati liikmemaksu, registreeruti õppustele ja kursustele. Liikmete vastuvõtmine ja nende väljaarvamine pandi koosolekutel

¹⁷⁸ Lasnamäe rühma protokoll 1. märtsil 1993 // Ida malevkonna arhiiv.

¹⁷⁹ Tõnu Järve isiklikud märkmed.

¹⁸⁰ Lasnamäe rühma koosoleku protokoll 7. märtsil 1994 // Ida malevkonna arhiiv.

¹⁸¹ Lasnamäe rühma koosoleku protokoll 5. oktoobril 1992 // Ida malevkonna arhiiv.

¹⁸² Ulmiste, Hans. Kaitseliidu päevad '93. // Kaitse Kodu! 1993, nr 1, lk 29-30.

¹⁸³ Lasnamäe rühma koosoleku protokoll 3. septembril 1991 // Ida malevkonna arhiiv.

¹⁸⁴ Ida kompanii koosoleku protokoll 6. detsembril 1993 // Ida malevkonna arhiiv.

¹⁸⁵ Lasnamäe rühma koosoleku protokoll 20. detsembril 1993 // Ida malevkonna arhiiv.

¹⁸⁶ Lasnamäe rühma koosoleku protokoll 2. mail 1994 // Ida malevkonna arhiiv.

üldhääletusele, nii et terve meeskond sai oma arvamust väljendada, hiljem kuulus see ainult üksuse juhatuse kompetentsi. Osavõtjaid oli siiski võrreldes üksuse koguarvuga küllalt vähe.

1991. aasta novembri alguse seisuga kuulus Lasnamäe rühma 28 kaitseliitlast,¹⁸⁷ seega oli toimunud mõningane liikmeskonna vähenemine. Lasnamäe rühma üldkoosolekul 5. novembril osales ainult 15 üksuse kaitseliitlast, kes valisid muuhulgas ka uue juhatuse koosseisus Toivo Nellis, Georg Mõttus, Andres Loit. Lisaks muudeti rühma struktuuri – moodustati neljas jagu – ning määrati jaopealikud.¹⁸⁸ Seega kuulus Lasnamäe rühma nüüdsest neli jagu – I ehk põhjajagu koosnes viiest mehest, II ehk idajagu kaheksast, III ehk lõunajagu kuuest ning IV ehk läänejagu kaheksast mehest. Jaopealikeks kinnitati vastavalt Jüri Tohver, Georg Mõttus, Ivar Kühn, Osvald Terep.¹⁸⁹ 1992. aasta aprillis nimetati I jao uueks pealikuks Peeter Kalamees.¹⁹⁰

Neli kuud hiljem, 1992. aasta veebruaris, vaadati üle strateegilised punktid üksuse territoriaalalal ning tähtsate objektide nimistusse Lasnamäel kanti Iru soojusjaam, leivatehas, külmhoone ja telefonikeskjaam. Kaitsmisvõimalusi peeti kaitseliitlaste vähesuse tõttu esialgu ebarahuldavaks, aga objektid kinnitati siiski Lasnamäe rühma jagudele järgmiselt: põhjajagu – telefonikeskjaam, lõunajagu – leivatehas, läänejagu – külmhoone, idajagu – Iru soojusjaam. Lisaks valiti veebruaris uus rühmapealiku abi, kelleks sai Ivar Kühn.¹⁹¹

1992. aasta jaanuariks olid käimas rühma lasketreeningud, kasutati Tallinna 13. Keskkooli võimlat ja jõusaali, kavatseti hakata käima ujumas ning osa võtma enesekaitse treeningutest. Jaopealike kohustati käima sõjalise väljaõppe loengutel. Rühmale oli eraldatud ruum Lasnamäe politseijaoskonna uues hoones,¹⁹² mida tuli aga enne kasutusele võtmist tublisti korrastada.¹⁹³

Oktoobris 1992 aset leidnud üldkoosolekul valiti Lasnamäe rühmale uus juhatuse, kuhu lisaks rühmapealiku Toivo Nellisele ja rühmapealiku abile Ivar Kühnile hakkasid kuuluma Georg Mõttus, Gennadi Spitsõn ja Aksel Verevmägi. Pikalt arutati Lasnamäe rühma kaitseliitlase küsimust, kes pakkus relvaeksamil eksamikomisjonile altkäemaksu, ähvardas komisjoni liikmeid ning lubas maleva pealiku ning laskurpealiku

¹⁸⁷ Järv 1991.

¹⁸⁸ Lasnamäe rühma koosoleku protokoll 5. novembril 1991 // Ida malevkonna arhiiv.

¹⁸⁹ Lasnamäe rühma pealik 5. novembril 1991 päevakäsk nr 1 // Ida malevkonna arhiiv.

¹⁹⁰ Lasnamäe rühma koosoleku protokoll 6. aprillil 1992 // Ida malevkonna arhiiv.

¹⁹¹ Lasnamäe rühma koosoleku protokoll 3. veebruaril 1992 // Ida malevkonna arhiiv.

¹⁹² Lasnamäe rühma koosoleku protokoll 6. jaanuaril 1992 // Ida malevkonna arhiiv.

¹⁹³ Lasnamäe rühma koosoleku protokoll 6. aprillil 1992 // Ida malevkonna arhiiv.

kohtusse kaevata. Tema tegevuses leiti mitmete kodukorra punktide rikkumisi ning rühma juhatus otsustas ühehäälselt mehe Kaitseliidust välja heita.¹⁹⁴

2.2.3. Ida kompaniiks ühendamine

Ida kompanii loomine. 7. oktoobril 1992 moodustati Tallinna maleva Lasnamäe ja Pirita rühma ning Kadrioru üksikjao baasil Ida kompanii,¹⁹⁵ mille pealikuks sai Endel Vestli Pirita rühmast.

Kuu pärast Ida kompanii moodustamist, seisuga 1. november 1992, oli Tallinna maleva Lasnamäe rühma koosseisus 26 tegevliiget ja üks toetajaliige. Kaks ja pool aastat pärast üksuse loomist kuulus kaheteistkümnest asutajaliikmest endiselt rühma koosseisu viis meest. Lahkunud seitsmest algatusgrupi mehest ei võtnud üks enam üksusega ühendust pärast asutamiskoosolekut, kaks oli lahkunud omal soovil, üks välja arvatud, üks üle läinuid teise üksusesse, kolme kohta andmed puuduvad. Ülejäänud kahekümnest Lasnamäe rühma mehest oli 11 võetud KLi vastu perioodil 9. maist 1991 – 2. novembrini 1992. Kümne kaitseliitlase kohta puuduvad andmed nende üksusega liitumise aja kohta. Kokku oli rühma nimekirjast kustutatud 21, neist 13 välja arvatud tegevusetuse pärast, kuus lahkunud omal soovil, kaks teise üksusesse. Pirita rühma kuulus antud hetkel seitse kaitseliitlasest tegevliiget ning üks toetajaliige.¹⁹⁶

Kokku oli Tallinna maleva nimekirjas 1992. aasta lõpus 165 kaitseliitlast, neist 148 tegevliiget, 17 toetajaliiget. Territoriaalsest printsibist lähtuvalt oli vastavalt meeste arvule linnaosades moodustatud erineva suurusega struktuuriüksused – suurimad olid Mustamäe ja Ida kompanii vastavalt 50 ja 42 liikmega, väiksemad Kesklinna rühm 29, Tondi rühm 17 ning Õismäe rühm 10 mehega.¹⁹⁷

Paralleelselt struktuurimuutustega loodi 1992. aasta oktoobris Tallinna maleva majandustegevuse arendamiseks ja tööst vabade kaitseliitlaste rakendamiseks patrullvalveteenistus.¹⁹⁸ 1993. aasta märtsis kinnitas KLi ülem oma käskkirjas, et Kaitseliit teostab valveteenistust tsiviilobjektidel seoses kestva mitterahuldava kriminogeense situatsiooniga Eestis ning vajadusega täiendada majandusressursse lahingvalmiduse ja

¹⁹⁴ Lasnamäe rühma koosoleku protokoll 5. oktoobril 1992 // Ida malevkonna arhiiv.

¹⁹⁵ Kaitseliidu Tallinna maleva pealik 7. oktoobril 1992 käskkiri nr 23 // Ida malevkonna arhiiv.

¹⁹⁶ Kaitseliidu Tallinna maleva pealik 1. novembril 1992 käskkiri nr 26A // Tallinna maleva arhiiv.

¹⁹⁷ Kaitseliidu Tallinna maleva pealik 1. novembril 1992 käskkiri nr 26A // Tallinna maleva arhiiv.

¹⁹⁸ Kaitseliidu Tallinna maleva pealik 7. oktoobril 1992 käskkiri nr 22 // Tallinna maleva arhiiv.

õppeprotsessi tagamiseks.¹⁹⁹ Nõudlus KLi suhteliselt odava valveteenistuse järele kasvas kiiresti ning valvemeeskond paisus peagi rühma suuruseks.²⁰⁰ 1996. aastal läks valverühm staabikompanii alluvusse.

Lasnamäe rühmas. 1992. aastal alustasid Lasnamäe rühma kaitseliitlased omal initsiatiivil patrullteenistuse organiseerimisega, mis toimus politseiga kooskõlastatult (vahel ka koostööna) nii jalgsi kui autopatrulli vormis. Kasutati isiklikke sõiduautosid ning mikrobusse, sõidukompensatsiooni ei makstud, autoomanikud said lihtsalt odavamalt bensiini osta. Kaitseliitlased tagasid avalikku korda enamasti kaks korda nädalas – nädalalõppudel, aga ka nädala sees. Patrullid olid väljas korraga umbes kolm tundi, enamasti õhtul kella 21.00 – 24.00. Politsei varustas kaitseliitlased sidepidamiseks raadiosaatjaga, relvad saadi Tallinna malevast. Ida kompanii liikmed patrullisid enamjaolt kahe-kolmekesi Lasnamäe elamurajoonides kontrollides baare, turge, kaupluste ümbrusi ning majadevahelisi sisehoove ja –teid. Peeti kinni kahtlaseid isikuid, peatati kahtlaseid sõidukeid, kontrolliti dokumente.²⁰¹

Kuigi lasketreeningud Tselluloosi lasketiirus olid alanud juba 1991. aasta aprillis, oli osavõtt nendest jäänud passiivseks. Nii võttis näiteks 1992. aasta esimestel kuudel kaks korda kuus toimunud lasketreeningutest osa Tallinna rühmade peale kokku keskmiselt 30 – 40 meest, seejuures Lasnamäelt keskmiselt 5-7, Piritalt kolm.²⁰² 1992. aasta novembris aset leidnud malevasisestele laskevõistlustele läks Lasnamäe rühm välja kahe meeskonnaga: I võistkond – Toivo Nellis, Ivar Kühn, Jaak Jõemaa, Jüri Öösalu; II võistkond – Peeter Kalamees, Urmas Kuusk, Arvo Triik, Ivo Štšur; ning varumehed Tõnu Järv ja Heimar Tartes.²⁰³ Meeskonnad saavutasid vastavalt II ja III koha.²⁰⁴ Võidukad saavutused jätkusid ka järgnevatel aastatel. 1993. aasta aprilli keskel napsas Lasnamäe rühma võistkond, kuhu kuulusid H. Tartes, J. Jõemaa, G. Spitsõn ja A. Triik, malevasiseste laskevõistlusel III koha. Pirita rühma laeks jäi samal võistlusel IV koht. 1994. aasta laskevõistluste jaoks pandi Lasnamäe rühmas kokku võistkond koosseisus H. Tartes, G. Spitsõn, J. Jõemaa. 12. veebruaril toimunud võistlusele ilmusid

¹⁹⁹ Kaitseliidu ülem 28. aprillil 1993 käskkiri nr 116 // Tallinna maleva arhiiv.

²⁰⁰ Kaasik, Meelis. Põgusalt maleva tasulisest valveteenistusest. // Tallinna Maleva Teataja. 1994, nr. 2.

²⁰¹ Lasnamäe rühma ettekannete patrullteenistuse kohta Tallinna maleva pealikule (oktoober 1992 – aprill 1994) põhjal // Ida malevkonna arhiiv.

²⁰² Tõnu Järve isiklikud märkmed.

²⁰³ Lasnamäe rühma koosoleku protokoll 2. novembril 1992 // Ida malevkonna arhiiv.

²⁰⁴ Lasnamäe rühma koosoleku protokoll 7. detsembril 1992 // Ida malevkonna arhiiv.

kohale siiski ainult kaks esimest. H. Tartes korjas individuaalarvestuses ühe esikoha,²⁰⁵
G. Spitsõn saavutas püstolist PM 15 m distantsilt III koha.

Detsembris 1992 valiti Lasnamäe rühmas uued jaopealikud – I jao ülemaks nimetati Gennadi Spitsõn, II jao Georg Mõttus, III jao Osvald Terep.²⁰⁶ IV jao pealikuks valiti üle kuu aja hiljem Heimar Tartes, samuti kinnitati 1993. aasta jaanuaris rühmapealiku abiks Heiki Vaibla.²⁰⁷ Märtsis oldi sunnitud nimetama uueks juhatuse liikmeks ja rühmapealiku abiks Arvo Triik, sest endine rühmapealiku abi Ivar Kühni suundus tööle kaitsevähk.²⁰⁸ Ohvitseride kursustele saadeti rühmast Jaak Jõemaa, Olev Ait ning Toivo Nellis.²⁰⁹

1993. aastal pidasid Lasnamäe rühma kaitseleitlased Tallinna 62. Keskkoolis võimla kasutamise eest üks kord kuus koolipeol korda.²¹⁰ Koosolekutel arutati jooksvalt valvekordade ja patrullimise graafikuid, korjati liikmemaksu. Valvegraafikute täitmine oli tihtipeale komplitseeritud, kuna 1990ndate alguse ärevatel aastatel tuli eestlastel lisaks riigikaitsele üles ehitada ka oma isiklikku elu.

1994. aasta aprillis loodi Ida kompaniis lahingrühm. Rühmapealikuks sai Andres Miller, jaopealikeks Toivo Nellis ja Arvo Treier.²¹¹ Samaaegselt oli koostamisel kompanii alarmeerimisskeem. Sellega seoses valiti kompanii ja Lasnamäe rühma sidemehed, kelleks said Ago Mürsepp ja Martin Helme.²¹²

1993. aasta kevadel kolis Tallinna maleva staap uutesse ruumidesse Narva mnt 77/79 (endine Balti laevastiku hospitali hoone). Maleva ööpäevaringset valvet teostasid kõik allüksused. Koosolekuid pidas staabi ruumides vaid Lasnamäe rühm. Pirita rühmal olid samal ajal ruumid Metsavahi teel. Alates 24. veebruarist 1994 hakkas kord kuus ilmuma *Tallinna Maleva Teataja*.²¹³

Struktuurimuutused malevas. Seoses Tallinna linna uue administratiivjaotusega struktureeriti Tallinna malev juba 1993. aasta detsembris taas ümber. Loodi neli kompaniid: Põhja kompanii Põhja-Tallinna baasil, Lõuna kompanii Kesklinna ja Kristiine, Lääne kompanii Mustamäe ja Haabersti ning Ida kompanii

²⁰⁵ Lasnamäe rühma koosolek 21. veebruar 1994 // Ida malevkonna arhiiv.

²⁰⁶ Lasnamäe rühma koosoleku protokoll 7. detsembril 1992 // Ida malevkonna arhiiv.

²⁰⁷ Lasnamäe rühma koosoleku protokoll 11. jaanuaril 1993 // Ida malevkonna arhiiv.

²⁰⁸ Lasnamäe rühma protokoll 1. märtsil 1993 // Ida malevkonna arhiiv.

²⁰⁹ Ida kompanii koosoleku protokoll 6. detsembril 1993 // Ida malevkonna arhiiv.

²¹⁰ Lasnamäe rühma koosoleku protokoll 1. märtsil 1993 // Ida malevkonna arhiiv.

²¹¹ Lasnamäe rühma koosoleku protokoll 18. aprillil 1994 // Ida malevkonna arhiiv.

²¹² Lasnamäe rühma koosoleku protokoll 4. aprillil 1994 // Ida malevkonna arhiiv.

²¹³ Lasnamäe rühma koosoleku protokoll 21. veebruaril 1994 // Ida malevkonna arhiiv.

Lasnamäe ja Pirita baasil.²¹⁴ Kompaniide vastutusala langesid ühte Tallinna politseijaoskondade piiridega.²¹⁵ Kuni kompanii pealiku kinnitamiseni täitis Ida kompaniis tema kohuseid Andres Miller, kes järgmise aasta aprillis ka malevapealiku poolt ametlikult üksuse pealikuks kinnitati.²¹⁶ Pealiku abiks sai Georg Mõttus, kompanii uude juhatusse hakkasid kuuluma Toivo Nellis, Arvo Treier, Peeter Saadla.²¹⁷ Senine kompanii pealik veebel Endel Vestli määrati Tallinna maleva pealiku abiks.²¹⁸ Arvo Triigi asemele kinnitati Lasnamäe rühma pealiku abiks koheselt Hannes Ansip,²¹⁹ G. Mõttusele, endisele Lasnamäe rühma II jao ülemale, määrati järglane – Peeter Saadla – alles 1994. aasta kevadel.²²⁰

Kaitseliidu ülema 1. märtsi 1994 käskkirjaga vabastati Tallinna maleva pealiku kohalt nooremleitnant Hillar Tint, kelle asemele määrati senine Lõuna kompanii pealik vanemveebel Mart Puusepp. Pikas käskkirjas toodi ära mitmeid vajakajäämisi maleva tegevuses, sealhulgas lahkkelisid Tallinna maleva juhtkonnas, millega põhjendati ka juhtkonna vahetust, ja nõrgavõitu koostööd Kaitseliidu Peastaabi ning Tallinna linnavõimudega.²²¹

1994. aasta kevadel kerkis päevakorda kaitseliitlaste relvastumise küsimus. KLil ei lubatud enam relvi ega isegi padruneid osta, mis muutis selle poolsõjaväelise organisatsiooni üsna hambutuks. Ärevusse ajas ka Kaitseliidu juhtkonna passiivsus. Tallinna maleva Lõuna kompanii üldkoosolekul 11. aprillil 1994 koostas Lõuna kompanii pöördumise Eesti Vabariigi Valitsuse ja üldsuse poole: *Ajal, mil Tallinnas on tõsiseid probleeme turvalisusega, keelustab siseminister oma määrusega kaitseliitlastele laskemoona müügi Kaitseliidu relvaloa alusel... / — / Juhime tähelepanu sellele, et Kaitseliit on riiklike ülesannetega relvastatud organisatsioon. Takistades laskemoona hankimist, töötatakse otseselt riikliku julgeoleku vastu. Nõuame siseministeeriumi suunamist võitlusse õiguskorra ja seaduslikkuse kaitseks. Lõpetada tuleb ülespuhutud rivaalitsemine Kaitseliiduga. Eesti kodanikel on õigus ja kohus kaitsta oma kodu, maad ja rahvast.*²²² Maikuu esimesel koosolekul otsustas Lasnamäe

²¹⁴ Tallinna maleva pealik 6. detsembril 1993 käskkiri nr 51 // Tallinna maleva arhiiv.

²¹⁵ Hillar Tint 23.03.06.

²¹⁶ Tallinna maleva pealik 15. aprillil 1994 käskkiri nr 76 // Tallinna maleva arhiiv.

²¹⁷ Ida kompanii koosoleku protokoll 20. detsembril 1993 // Ida malevkonna arhiiv.

²¹⁸ Tallinna maleva pealik 6. detsembril 1993 käskkiri nr 51 // Tallinna maleva arhiiv.

²¹⁹ Lasnamäe rühma koosoleku protokoll 20. detsembril 1993 // Ida malevkonna arhiiv.

²²⁰ Lasnamäe rühma koosoleku protokoll 4. aprillil 1994 // Ida malevkonna arhiiv.

²²¹ Kaitseliidu ülem 1. märtsil 1994 käskkiri nr 34 // Tallinna maleva arhiiv.

²²² KL Tallinna maleva Lõuna kompanii pöördumine Eesti Vabariigi Valitsuse ja üldsuse poole // Tallinna Maleva Teataja. 1994, nr 3, lk 2.

rühm Lõuna kompanii protestikirjaga ühineda ning avaldada hämmastust Kaitseliidu juhtkonna tegevuse üle Lõuna kompanii protestikirja edasisaatmise takistamisel, samuti rahulolematust juhtkonna passiivsusega olukorra lahendamisel. Samas koostati ka protestikirja tekst.²²³ Eelpool nimetatud avaldusel kaitseliitlaste relvastusprobleemi lahendamisele otsest mõju polnud, kuid antud küsimus lahenes siiski peagi.

Ida malevkonna taasloomislugu algas 1990. aasta mais, mil hilisemal üksuse territoriaalalal kujunesid Lasnamäe ja Pirita üksikrühmad. Järgnevalt pandi paika Kaitseliidu Tallinna struktuur – 1991. aastal koondati üksikrühmad ühtse Tallinna maleva alla. Aasta hiljem reorganiseeris Tallinna malev oma allüksusi ning Lasnamäe, Pirita ja Kadrioru rühmad koondati Ida kompaniiks. 1993. aasta lõpul muudeti struktuuri taas ning Ida kompanii moodustati ainult Lasnamäe ja Pirita rühmadest. 1994. aastaks, mil Ida kompanii kiitis heaks üksuse muutmise malevkonnaks, oli seega esimene kujunemisperiood möödunud ning ees ootas stabiilsem arengufaas.

²²³ Lasnamäe rühma koosoleku protokoll 2. mail 1994 // Ida malevkonna arhiiv.

3. Ida malevkonna areng 1994 – 2003

3.1. Organisatsioon

Ida malevkonna taasasutamispäevaks võib lugeda 24. mail 1994, mil toimus Ida kompanii korraline ja ühtlasi viimane koosolek ning võeti vastu otsus muuta senine kompanii malevkonnaks. Ida malevkonna asutamiskoosolek toimus 31. mail 1994 Tallinna maleva uues staabihoones Narva mnt 77/79. Osales 35 kaitseliitlast ja liikmekandidaati.²²⁴ Kohe koosoleku alguses tekkisid väikesed arusaamatused. Ilmnes, et Kaitseliidu kodukorda oli muudetud ning ei teatud täpselt, milliseid ametiposte võib malevkond endale määrata. Uue malevkonna juhatusena jätkas vana kompanii juhatus koosseisus Toivo Nellis, Arvo Treier, Peeter Saadla ning asendusliikmed Jaan Lahi ja Olev Ait. Kuna malevkonnal olid palju laiemad juriidilised õigused ja kohustused, tuli ka hulk ametiposte juurde.²²⁵ Valiti malevkonna pealiku kohusetäitja Andres Miller, pealiku abi ehk staabiülem Georg Mõttus, Lasnamäe rühma pealik Toivo Nellis ning Pirita rühma pealik Arvo Treier, meditsiinipealik Tiiu Olo, relvaõppe pealik Urmas Kuusk, sidepealik Gennadi Spitsõn, spordipealik Tarmo Russ, propagandapealik Martin Helme, laekur Arion Volmer ning kolmeliikmeline revisjonikomisjon koosseisus Osvald Terep, Martin Helme, Väino-Johannes Sõerde.²²⁶

Otsus moodustada malevkond polnud Ida kompanii kaitseliitlaste omaalgatus, vaid osa Tallinna maleva allüksuste ümberformeerimisest. 13. juunil omistas Kaitseliidu ülem oma käskkirjas malevkonna õigused ja nimetused lisaks Idale ka Lõuna ja Lääne kompaniidele ning määras üksustele ülemad. Ida malevkonna pealiku kohusetäitjaks sai Andres Miller ja pealiku abi kohusetäitjaks Georg Mõttus.²²⁷

Muutused juhtkonnas. 1994. aasta septembri lõpus loobus Andres Miller Ida malevkonna pealiku kohustest jäädes siiski edasi malevkonna juhatuse liikmeks. Uueks pealikuks kandideeris malevkonna üldkoosolekul kaks kaitseliitlast, 2/3 häälteenamusega edestas Urmas Kuuske Peeter Saadla,²²⁸ kes kinnitati üksuse ülemaks 25. oktoobril.²²⁹ P. Saadla juhtis Ida malevkonda üheksa aastat, kuni see 2003. aastal taas kompaniiks ümber formeeriti.

²²⁴ Ida malevkonna kaitseliitlase seersant Andres Milleri ettekanne Tallinna maleva pealikule 3. juunil 1994 // Ida malevkonna arhiiv.

²²⁵ Helme, Martin. Ida kompaniist sai malevkond. // Tallinna Maleva Teataja. 1994, nr. 5, lk 2.

²²⁶ Ida malevkonna kaitseliitlase seersant Andres Milleri ettekanne Tallinna maleva pealikule 3. juunil 1994 // Ida malevkonna arhiiv.

²²⁷ Kaitseliidu ülem 13. juunil 1994 käskkiri nr 89 // Tallinna maleva arhiiv.

²²⁸ Ida malevkonna üldkoosoleku protokoll 27. septembril 1994 // Ida malevkonna arhiiv.

²²⁹ Kaitseliidu ülem 25. oktoobril 1994 käskkiri nr 169 // Kaitseliidu Peastaabi arhiiv.

Esimesed suuremad muudatused Ida malevkonna juhtkonnas toimusid 1996. aastal, mil mitmele ametikohale määrati uued inimesed. Mais 1996 vabastati malevkonna propagandapealiku kohustest Martin Helme, kelle asemele määrati Rein Spitz.²³⁰ Juunis vabastati malevkonna õppepealiku kohustest Urmas Kuusk, uueks õppepealiku kohusetäitjaks sai Endel Vestli.²³¹ Septembris määras malevkonna juhatus malevkonna sidepealikuks Osvald Terepi, kes jätkas samaaegselt tegevust Lasnamäe rühma III jao pealikuks.²³² Sama aasta detsembris vabastas malevkonna esindajatekogu A. Miller üksuse juhatuses tema üleviimisega Hiiumaa malevkonda. Uueks juhatuse liikmeks valiti J. Jõemaa. Seega oli 1996. aasta lõpus viieliikmelise Ida malevkonna juhatuse koosseisus P. Saadla, G. Mõttus, J. Jõemaa, T. Nellis ja A. Treier,²³³ kes jätkasid tegevust ka 1997. aastal. Eriala pealikke enam ei valitud, kuna neil puudus reaalne väljund ning tegevusväli.²³⁴

19. veebruaril 1998 kogunenud seitsmeliikmeline malevkonna esindajatekogu otsustas lasta malevkonna juhatusel jätkata endises koosseisus.²³⁵ Vaevalt kuu hiljem, 11. märtsil vabastati Kaitseliidu ülema käskkirjaga Ida malevkonna pealiku abi kohusetäitja kohalt G. Mõttus, tema asemele määrati E. Vestli, kes hakkas automaatselt kuuluma ka malevkonna juhatusse.

1999. aasta malevkonna üldkoosolekul langes juhatuses välja A. Treier, kelle asemel sai uueks liikmeks Tõnis Telgmaa Pirita rühmast. Üldkoosolekul osalenud 26 kaitseliitlast kinnitasid järgnevas aastaks juhatuse, mille liikmed olid siis P. Saadla, E. Vestli, T. Telgmaa, J. Jõemaa, T. Nellis. Asendusliikmeteks valiti Timmo Eenmaa ja Rannar Meresaar.²³⁶

Malevkonna üldkoosolekul veebruaris 2000 sai juhatuse uueks liikmeks Ants Rallmann, T. Nellis langes aga asendusliikmeks.²³⁷ Aasta lõpus kustutati malevkonna nimekirjast ja seega ka juhatuses surma tõttu E. Vestli.

Malevkonna pealiku otsusega määrati 2001. aasta jaanuaris üksuse pealiku abiks Tiit Hagen ja Pirita rühma pealikuks Tõnis Telgmaa. Malevkonna juhatusse valiti P.

²³⁰ Ida malevkonna juhatus 16. mail 1996 otsus nr 4 // Ida malevkonna arhiiv.

²³¹ Tallinna maleva pealik 26. juulil 1996 käskkiri nr 75 // Tallinna maleva arhiiv.

²³² Tallinna maleva pealik 19. septembril 1996 käskkiri nr 2 // Tallinna maleva arhiiv.

²³³ Ida malevkonna esindajatekogu koosoleku protokoll 19. detsembril 1996 // Ida malevkonna arhiiv.

²³⁴ Peeter Saadla suuline teade autorile 01.05.06.

²³⁵ Ida malevkonna esindajatekogu otsus 19. veebruaril 1998 // Ida malevkonna arhiiv.

²³⁶ Ida malevkonna üldkoosoleku protokoll 18. veebruaril 1999 // Ida malevkonna arhiiv.

²³⁷ Ida malevkonna korralise üldkoosoleku protokoll 17. veebruaril 2000 // Ida malevkonna arhiiv.

Saadla, T. Hageni, T. Telgmaa, A. Rallmanni kõrvale Andres Vallner, asendusliikmeteks T. Nellis ja A. Treier.²³⁸

2002. aastal kuulusid Ida malevkonna juhatusse P. Saadla, T. Hagen, T. Telgmaa. Ülejäänud kahe juhatuse liikme ja võimaliku asendusliikmete kohta andmed puuduvad.

Ida malevkonna juhatuse 2003. aasta koosseisu – Peeter Saadla, Tiit Hagen, Ergo Reinvald, Heimar Tartes ja Tõnis Telgmaa – kinnitas Tallinna maleva pealik ametisse alles sama aasta juunis.²³⁹

Seega oli Ida malevkonnal üksuse eksisteerimise ajal kaks pealikku: Andres Miller, kes juhtis üksust esimesed pool aastat selle loomise järel, ning Peeter Saadla, kes seisis malevkonna eesotsas üheksa aastat, kuni selle ümberformeerimiseni 2003. aastal. Pealiku abisid oli kolm – Georg Mõttus (1994 – 1998), Endel Vestli (1999 – 2000) ja Tiit Hagen (2001 – 2003).

Malevkonna juhatuse koosseis muutus aastate jooksul väga sujuvalt, laiaulatuslikke ning kiireid vangerdusi ei esinenud. Kuna malevkonna pealiku ja pealiku abi ametikohtadel oli roteeruvus minimaalne, vahetusid juhatuses peamiselt valitavad liikmed. Alates 1999. aastast kui üksusega hakkas liituma üha rohkem noori, oli juhatuse valitavate või asendusliikmete seas lisaks “vanale kaardiväele” ka vähemalt üks noorema generatsiooni esindaja. Juhatuse liikmed vahetusid enamasti ühekaupa, kuid erinevatel põhjustel tuli ka ette mitmemehelisi muudatusi. Aga näiteks 1994 – 1995 ja 1996 – 1998 perioodide vältel töötas malevkonna juhatus samas koosseisus.

Liikmed.²⁴⁰ Kuna Ida malevkonna liikmeskonna arvukuse kohta puuduvad regulaarsed andmed, on raske anda üksuse liikmete arvu kohta terviklikku ülevaadet. Siiski võib mõningate olemasolevate andmete põhjal teha järeldusi. (vt lisa 1.)

Kolm kuud enne Ida malevkonna loomist 1994. aasta mais oli Tallinna maleva Ida kompaniis 42 liiget, kellest valdav enamus – 35 kaitseliitlast ja liikmekandidaati – osales ka malevkonna asutamiskoosolekul. Tegevliikmete arv malevkonnas ei teinud üksuse eksisteerimise ajal hüppelisi muudatusi, st nii liikmeskonna kasv kui vähenemine oli sujuv. Selgelt saab eristada Ida malevkonna algusaastate mõõnaperioodi, mil 1995. aasta teisest poolest kuni 1999. aasta alguseni kahanes malevkonna

²³⁸ Ida malevkonna 2000. aasta aruandekoosolek 24. jaanuaril 2001 // Ida malevkonna arhiiv.

²³⁹ Tallinna maleva pealik 26. juunil 2003 käskkiri nr 133-p // Tallinna maleva arhiiv.

²⁴⁰ Järgnev teemalõik on koostatud Tallinna maleva ja Ida malevkonna arhiivi materjalide põhjal.

tegevliikmete arv 50lt 33ni, seejärel aga tõusis stabiilselt kuni 2003. aasta lõpuni küündides siis üle 70.

Malevkonna tegevliikmete arvu aitas stabiilsena hoida suhteliselt suur mitte vastu võetud liikmekandidaatide arv. Siinkohal tuleb selgitada, et malevkond ei lähtunud liikmete vastuvõtmisel täpselt Kaitseliidu põhikirjast, kuna sooviavalduse esitanutel ehk liikmekandidaatidel lasti enne organisatsiooni vastuvõtmist läbida õpperühm. See pidi tagama, et üksusesse ei kogune "surnuid hingi" ja kandidaadil on piisavalt motivatsiooni ning tahtmist Kaitseliitu astuda. Samuti andis selline katseaeg võimaluse esitleda end, tutvuda üksuse teiste liikmetega ning leida endale KLi astumiseks vajalikud kolm soovitajat. Näiteks 1995. aastal ei võetud malevkonda vastu ehk õpperühma ei suutnud läbida 11 inimest, 1996. ja 1997. aastal oli selliseid inimesi kuus.

Ida malevkonna toetajaliikmete arv küündis aastail 1995/96 12ni, kuid hakkas 1997. aastast järjekindlalt vähenema, nende arv stabiliseerus lõpuks neljal mehel. Malevkonna toetajaliikmeteks olid enamasti üksusesse kuuluvad kaitsejõudude tegevteenistuses olevad isikud, aga ka teised üksuse tööle kaasa aidanud inimesed. Auliikmeid oli Ida malevkonnal kaks: Feliks-Andres Saar, Väino-Johannes Sõerde. Mehed kuulusid Kaitseliitu juba enne nõukogude okupatsiooni ning nende liikmestaatus taastati 1994. aastal. Esimesed noorliikmed liitusid malevkonnaga 1998. aasta teisel poolel, kui osa poisse Kuristiku Keskkooli baasil formeeritud Ander Asbergi juhitud noorteüksusest astus ametlikult Kaitseliidu noorliikmeks. 1999. aasta lõpuks kasvas poiste arv kuueni, kuid seejärel said noorukid täisaeliseks ning nad võeti KLi tegevliikmeteks.

Noorteüksus. 1994. aasta kevadel kutsus tollal 16-aastane Ander Asberg Lasnamäe Kuristiku Keskkoolis kokku grupi sama õppeasutuse põhikooli poisse, kellele hakkas andma riigikaitsealist väljaõpet. Tegevus toimus küll riigikaitseõpetuse sildi all, kuid Kuristiku Keskkooliga õppetegevust ei koordineeritud, siiski kasutati kooli ruume ning poisid õppisid kõik nimetatud haridusasutuses. Kuna Noorte Kotkastega "ringmänge mängida" ei tahetud ning nooruse tõttu polnud poistel Kaitseliidu liikmeks võimalik saada, tegutseti põhiliselt omal käel saades siiski teatavat väljaõpet ja materiaalselt toetust Kaitseliidu Tallinna malevast. Samas puudus malevaga igasugune

alluvusvahekord, sest tegutseti täitsa iseseisvalt ning õppused toimusid tänu A. Asbergi isiklikule initsiatiivile.²⁴¹

Esialgul tegeldi kord nädalas peale kooli peamiselt teoreetilise väljaõppe (topograafia, meditsiin, side- ja pioneeriasjandus, relvastus ning taktika alused) ja riviharjutustega. Kuna poisid käisid koos Lasnamäel, seati sisse suhted Ida malevkonnaga, mille liikmed andsid noortele loenguid ning tegutsesid vastavalt vajadusele ka instruktoritena.²⁴² 1995. aasta juunis toimus esimene suurem kolmepäevane väliõppus koostöös Kalevi Üksik-jalaväepataljoniga, kus poistel oli võimalus sõduritega võrdsetel alustel osaleda linnalahinguväljaõppes, harjutada rivis marssimist ning esmakordselt magada telkides. Antud üritus oli poistele suursündmuseks, sest andis võimaluse seni õpitud teoreetilist baasi ka praktikas rakendada. Samalaadne õppus leidis aset ka 1996. aasta veebruaris, mil koostöös Üksik-vahipataljoniga korraldati välilaager talvistes tingimustes. Sama aasta mais toimus veel üks pikem väliõppus – taktikalaager – Paldiskis. Esimene Tallinna maleva üritus, kus poisid osalesid, oli 1995. aasta augustis toimunud Tallinna maleva päevad. Hiljem käidi koos Ida malevkonnaga ka laskmas.²⁴³

Suureks probleemiks kujunes relvastusküsimus, sest nii noortele poistele ei olnud malev nõus relvi väljastama. Seetõttu kasutati automaatide puust makette, päris relvad anti poistele esimest korda kätte 1998. aasta kevadel Nursi baasis, kus koos Kaitseväe Lahingukooli instruktoritega harjutati linnalahingu elemente. Transport telliti põhiliselt Tallinna maleva kaudu Tagalapataljonist, kütuseraha maksid poisid ise kinni. Väljaõppe teostamiseks vajaminev vormirõivastus leiti maleva staabi pööningult, hiljem hangiti kaitseväest kasutatud mundreid. Üksikvõitleja varustusse kuuluvaid elemente nagu labidaid, kiivreid, vöörihmu jms laenati malevalt. Poistegrupi tuumiku moodustas 10 – 15 noormeest, kuid erinevatel aegadel osales väljaõppes palju rohkem noorukeid.²⁴⁴

Noorteüksuse senise eksisteerimise vormi formaalseks lõpuks võib lugeda 1996. aasta sügist, mil grupi asutaja ja liider Ander Asberg asus õppima Riigikaitse Akadeemiasse²⁴⁵ ning poistegrupp hakkas sulanduma Ida malevkonda moodustades nn Ida noorteüksuse. Sama ajal jätkas A. Asberg siiski noortele mitmekesise väljaõppe

²⁴¹ Ander Asbergi suuline teade autorile 23.04.06.

²⁴² Ander Asberg 23.04.06.

²⁴³ Ander Asbergi isiklikud märkmed.

²⁴⁴ Ander Asberg 23.04.06.

²⁴⁵ Ander Asberg 23.04.06.

organiseerimist kuni 1998. aastani. Esimesed nimetatud noorteüksusest pärit poisid jõudsid noorliikme ikka ja võeti ametlikult Kaitseliitu vastu 1998. aastal. Poisse ühendas ühine isamaaline ilmavaade, patriotism ning nendest sai tihedate sidemetega sõprusringkond ka tsiviilelus. Noormeeste tutvusringkonna baasil laienes igal aastal ka Ida malevkonna isikkoosseis ning neist kujunes üksuse aktiivne tuumik. Noorte suur osakaal päästis malevkonna au siis, kui peamiselt üksuse Filtri tee staabi suure valvekoormuse tõttu ei jäänud vanematel liikmetel aega ega tahtmist enam õppustel osaleda ning noorteüksuse liikmed tagasid malevkonna esindatuse Kaitseliidu väljaõppetegevuses.

1998. aastal jõudsid Tallinna malevasse Piirivalvest maha kantud mootorrattad *Ural*. Kuna tehnikahuvi oli Ida malevkonna noorte kaitseliitlaste seas suur, kujuneski välja mõneliikmeline meeskond, kes hakkasid Lõuna malevkonna liikme Märt Karu eestvõttel tehnikat malevkonna staabi territooriumil paiknevas angaaris sõidukorda seadma. Lühikese aja järel ühinesid motomeeskonnaga enamus Ida üksuse noori ning kujunes välja jaosuurune motoseltskond. Olgugi, et tahtmine mootorrattastega tegeleda oli suur, piiras üksuse arengut A-kategooria juhtimisõiguse puudumine, mis oli omakorda tingitud piisava vanuse puudumisest ning materiaalsete vahendite piiratusest. Kuna poisid olid Kaitseliidu väljaõppetegevuses aktiivsust üles näidanud, ei jätnud see malevkonna juhtkonda külmaks ning mõnel noormehel võimaldati üksuse kulul läbida mootorrattajuhi kursused.²⁴⁶

Motoüksus arenes edasi tormilise hooga ning poistele tundus kohati, et malev ei jõua asjaga kaasas käia, kuna noortele ei leitud motoüksusena piisavalt rakendust. See probleem oli aga tingitud maleva väljaõppeplaanist ning motoüksuse kasutamise kogemuse puudumisest taktikalises väljaõppes. Siiski osaleti motoüksusena mitmel taktikalisel õppusel (näiteks baasikaitseõppus *Meie õu 2000*) ning muudel üritustel (näiteks vanalinnapäevad, romurallid, Erna retk).²⁴⁷ 2002. aastal kinnitas maleva pealik mootorratastele vastutavateks juhtideks malevlased Andres Vallner, Raiko Lohk, Urmas Tonto, Timmo Eenmaa ja Jarmo Hollo.²⁴⁸ Juulis 2002 viidi Märt Karu juhtimisel läbi *Motomarss, moto-orienteerumine 2001* Valgamaale,²⁴⁹ 2002. ja 2003. aastal organiseerisid poisid üksuse motomarsse II maailmasõja aegsetesse lahingupaikadesse Kirde-Eestis.

²⁴⁶ Andres Vallneri suuline teade autorile 03.05.06.

²⁴⁷ Andres Vallner 03.05.06.

²⁴⁸ Tallinna maleva pealik 31. jaanuaril 2002 käskkiri nr 31 K-15/4 // Tallinna maleva arhiiv.

²⁴⁹ Tallinna maleva pealik 24. juulil 2001 käskkiri nr 105 // Tallinna maleva arhiiv.

Käesolevaks ajaks on kolm Ida malevkonna noorteüksuse kasvandikku lõpetanud Kaitseväe Ühendatud Õppeasutuste Kõrgema Sõjakooli, kolmel on kool hetkel veel pooleli.

Majandusküsimused. Liikmemaksu korjati Ida malevkonnas järjekindlalt alates üksuse asutamisest. Liikmemaksudest kogunev tulu oli üksuse ainsaks finantsallikaks. Maksu tasumisega oli pidevalt probleeme, võlgnevusi esines näiteks nii 1994.²⁵⁰ kui 1998.²⁵¹ aastal. 2001. aastal laekus liikmemaksudest 2240 krooni ning selle olid täielikult tasunud 16 liiget²⁵² 66st, 2002. aastal laekus 3150 krooni.²⁵³ Malevkonna noorliikmed tasusid vastavalt juhatuse otsusele osalist, tegevliikmed täielikku liikmemaksu.²⁵⁴

Liikmemaksust kogutud raha eest osteti (õppe)relvi,²⁵⁵ padruneid,²⁵⁶ kaeti malevkonna aastapäevaürituste kulusid, malevkonna staabihoonega seotud väljaminekuid²⁵⁷ ning muid jooksvaid kulusid (nt kontoritarbed,²⁵⁸ kaastundeavaldused lehtedes²⁵⁹). Samuti finantseeriti seoses malevkonna noorte motoüksuse tekkega malevkonna kahe noorliikme A-kategooria autojuhikursuseid.²⁶⁰ 1999. aastal anti üksuse pealikule P. Saadlale õigus kasutada lähtuvalt malevkonna vajadustest ilma juhatuse otsuseta kuni 500 krooni malevkonna kassast,²⁶¹ mis võimaldas lihtsamalt vastavalt olukorrale vajalikke ostutehinguid sooritada.

Vormiriietuse hankimine on olnud läbi aegade enamasti iga kaitseliitlase oma asi ning seetõttu on siinkohal pilt alati kirju olnud. Vormikandjad jagunevad tavaliselt kaheks: ühed, kes on saanud endale Eesti Kaitsejõudude vormi, ning teised, kes kannavad abi korras Eestisse saabunud mõne teise riigi sõjaväevormi. Näiteks 1995. aastal jagati kõigile Tallinna maleva sisekaitseüksuse liikmetele Rootsist abi korras saadud vormiriietust,²⁶² 1996. aasta alguses jõudsid Ida malevkonda saksa vormid.

²⁵⁰ Lasnamäe rühma üldkoosoleku protokoll ...(?) 1995 // Ida malevkonna arhiiv.

²⁵¹ Ida malevkonna üldkoosoleku protokoll 18. veebruaril 1999 // Ida malevkonna arhiiv.

²⁵² Ida malevkonna bilansiaruanne 2001. aasta kohta // Ida malevkonna arhiiv.

²⁵³ Ida malevkonna bilansiaruanne 2002. aasta kohta // Ida malevkonna arhiiv.

²⁵⁴ Ida malevkonna 2000. aasta aruandekoosolek 24. jaanuaril 2001 // Ida malevkonna arhiiv.

²⁵⁵ Ida malevkonna juhatuse otsus 18. veebruaril 1999 otsus nr 3 // Ida malevkonna arhiiv.

²⁵⁶ Ida malevkonna bilansiaruanne 2001. aasta kohta // Ida malevkonna arhiiv.

²⁵⁷ Ida malevkonna üldkoosoleku protokoll 17. veebruaril 2000 // Ida malevkonna arhiiv.

²⁵⁸ Ida malevkonna bilansiaruanne 2001. aasta kohta // Ida malevkonna arhiiv.

²⁵⁹ Ida malevkonna bilansiaruanne 2002. aasta kohta // Ida malevkonna arhiiv.

²⁶⁰ Ida malevkonna juhatuse otsus 18. jaanuaril 2001 // Ida malevkonna arhiiv.

²⁶¹ Ida malevkonna juhatuse koosoleku protokoll 18. veebruaril 1999 // Ida malevkonna arhiiv.

²⁶² Tallinna maleva pealik 26. jaanuaril 1995 käskkiri nr 11 // Tallinna maleva arhiiv.

Militaarhumanitaarabi korras saadud varustust jagati ka 2000. aastal, kui malevkonnale eraldati 50 rootsi²⁶³ ning umbes paarkümmend taani vormiriietuse komplekti.²⁶⁴

Niisama kirju, kui on olnud kaitseliitlaste vormiriietus, on olnud ka nende relvastus. 1999. aasta novembris vahetati Tallinna malevas hiina tüüpi kalašnikovid vene päritolu automaatide *AK* vastu, mis kinnitati ka Ida malevkonna võitlejatele.²⁶⁵ Jaanuaris 2003 viidi läbi järjekordne relvadevahetus, kalašnikovid ja vintpüssid koguti kokku, nende asemele jagati võitlejatele *Galil* automaadid,²⁶⁶ mis on kasutusel siiani.

3.2. Riigikaitseline tegevus

Malevlaste tegevuse Kaitseliidus võib tinglikult jagada riigikaitseliseks ja seltskondlikuks. Siinkohal tuleb rõhutada, et mõlemad on kaitseliitlase argipäevas olulisel kohal. Riigikaitselised ülesanded on otseselt seotud sõjaliste õppuste ning muude tegevustega, mis mingil viisil toetavad organisatsiooni liikmete mitmekülgset väljaõpet.

Väljaõpe. 1995. aastal oli Ida malevkonna tegevliikme keskmine osalus Kaitseliidu tegevuses 66 tundi. See suhteliselt madal näitaja oli tingitud paljude kaitseliitlaste passiivsusest, mille põhjuseks ei olnud malevkonna pealiku arvates mitte niivõrd kaitsetahte puudumine, kui võrd paljude raske majanduslik olukord ning suur töökoormus. Kuna enamik kaitseliitlasi oma vanuse tõttu enam lahingüksusesse ei kuulunud, oli ka väljaõppes osalemine malevkonna üldarvuga võrreldes madal. Aktiivsem oli tegevus laskeväljaõppes, nii teoreetilise kui praktilise alal. Samas oli selge, et malevkonna väljaõpe polnud kaugeltki vajalikul tasemel ja üldise lahingtaseme tõstmine oli mõõdapääsmatult vajalik.²⁶⁷ 1995. aasta märtsis läbisid üheksa üksuse kaitseliitlast kahenädalase Ida politseiprefektuuri korraldatud abipolitseinike kursuse. Malevkonna suurõppus toimus oktoobri keskel Männiku polügoonil. Väliharjutus algas lahingalarmkogunemisega ning selle käigus viidi läbi orienteerumisrännak, õpiti laagripaiga rajamist, teostati laskeharjutusi ja harjutati granaadiviset.²⁶⁸

²⁶³ Tallinna maleva pealik 2. oktoobril 2000 käskkiri nr 144 Lisa 1 // Tallinna maleva arhiiv.

²⁶⁴ Tallinna maleva pealik 24. augustil 2000 käskkiri nr 132 // Tallinna maleva arhiiv.

²⁶⁵ Ida malevkonna pealiku taotlus Kaitseliidu Tallinna maleva pealिकule 19. oktoobril 1999 // Ida malevkonna arhiiv.

²⁶⁶ Tallinna maleva juhatuse koosoleku protokoll 2. oktoobril 2002 // Ida malevkonna arhiiv.

²⁶⁷ Ida malevkonna pealik 16. veebruaril 1996 käskkiri nr 1 // Ida malevkonna arhiiv.

²⁶⁸ Ida malevkonna päevik 1995-2000. [edaspidi: Ida päevik]

Kui 1995. aastal oli malevkonna tegevliikme keskmine osalus KLi tegevuses 66 tundi, siis 1996. aastaks oli see tõusnud peaaegu kaks korda – 117 tunnini iga tegevliikme kohta. Samas tuleb märkida, et osalusaeg polnud tõusnud tänu aktiivsele väljaõppe tegevusele, vaid pigem suurele koormusele malevkonna staabikompleksi Filtri tee 8a valveteenistuses, mis ei võimaldanud enam niivõrd sõjalisele väljaõppele pühenduda. Väljaõppeüritustest võtsid osa üksikud malevlased, peamiselt esindas malevkonda pealik P. Saadla koos veel mõne üksuse mehega.

1996. aastal toimus väljaõpe Kaitseliidus esmakordselt ühtlustatud õppeprogrammi raames. Aasta alguses avaldas Tallinna maleva pealik käskkirja, milles toodi esile ebaühtlast väljaõppetaset erinevates malevkondades. Käskkirjas mõõndi, et eelnevatel aastatel läbiviidud allüksuste pealike ja instruktorite täiendõpe on küll andnud lisateadmisi, kuid koolitamise õpetamine üksuste juhtivkoosseisudele on jäänud siiski nõrgaks. Sellega seoses nenditi, et instruktorite koolitusoskuse taseme ühtlustamiseks on vajalik kasutusele võtta ühtne väljaõppemethodika ning hakata läbi viima instruktorikursuseid.²⁶⁹ Kursustel anti ülevaade sõjaväelisest juhtimisest, õppetunni ülesehitusest ning läbiviimisest. Lisaks said osalejad omandatud praktiseerida, kodus ettevalmistatud õppetunde hinnati ja analüüsiti.²⁷⁰ Ida malevkonnast said 1996. aastal instruktoripaberid P. Saadla,²⁷¹ T. Nellis ja R. Spitz.²⁷² U. Kuusk pidi kursuse uuesti läbima.²⁷³ 1998. aastal omistati instruktori kvalifikatsioon J. Jõemaale ja E. Vestlile.²⁷⁴ Instruktorikursused läbinud kaitseliitlased näitasid oma teadmisi ja oskusi õpperühma kursuste läbiviimisel, aga ka malevkonna õppustel.

Samal aastal moodustati maleva juurde endistest üksikutest erialaüksustest koosnev staabikompanii, mille juures hakkas edaspidi toimuma malevkondadele vajalike spetsialistide väljaõpe.²⁷⁵ Samuti hakati eelnevalt malevkondades teostatud üksikmehe baasväljaõppekursuseid kvaliteedi huvides läbi viima maleva staabi juures.²⁷⁶

1997. aastat kokku võttes nentis malevkonna pealik järjekordselt, et nii maleva kui malevkonna korraldatud üritustel osaleti väga tagasihoidlikult. Kuigi näiliselt liikmete osalus suurenes, mis on põhjendatav sellega, et iga tegevliikme keskmine

²⁶⁹ Tallinna maleva pealik 18. jaanuaril 1996 käskkiri nr 8 // Tallinna maleva arhiiv.

²⁷⁰ Tallinna maleva pealik 19. jaanuaril 1998 käskkiri nr 6, lisa nr 1-2 // Tallinna maleva arhiiv.

²⁷¹ Tallinna maleva pealik 21. veebruaril 1996 käskkiri nr 16 // Tallinna maleva arhiiv.

²⁷² Tallinna maleva pealik 18. juulil 1996 käskkiri nr 73 // Tallinna maleva arhiiv.

²⁷³ Tallinna maleva pealik 21. veebruaril 1996 käskkiri nr 16 // Tallinna maleva arhiiv.

²⁷⁴ Tallinna maleva pealik 9. märtsil 1998 käskkiri nr 26 // Tallinna maleva arhiiv.

²⁷⁵ Tallinna maleva pealik 18. jaanuaril 1996 käskkiri nr 9 // Tallinna maleva arhiiv.

²⁷⁶ Tallinna maleva pealik 18. jaanuaril 1996 käskkiri nr 7 // Tallinna maleva arhiiv.

osalus Kaitseliidu kasvas 121 tunnini, tõusis see just Filtri teel asuva malevkonna staabi valve mehitamisega seotud ajakulust, mille kõrval kannatas väljaõppetegevus. Siiski läks korda panna välja väike malevkonna esindus kõikidele tähtsamatele maleva väliõppustele.²⁷⁷

Ka 1998. aasta eesmärke malevkonna pealiku hinnangul täies mahus täita ei suudetud, kuna esines mitmeid rahalisi ja ajalisi takistusi, millele lisandus liikmete loidus. Pealik pidas peamisteks põhjusteks, miks kaitseliitlastel ei jäänud piisavalt aega Kaitseliidu tegevusteks ja õppusteks, malevlaste tööd ja peret.²⁷⁸ Lisaks oli ebarahuldav lasketesti täitmine, samuti polnud piisavalt laskmiste läbiviijaid-instruktooreid.²⁷⁹

1999. aastal said viis Ida malevkonna võitlejat võimaluse osaleda Tallinna maleva koondrühma koosseisus Ameerika Ühendriikides rahupartnerlusprogrammi *Partnership for Peace* (PFP) raames koos jalaväerühmadega Lätist ja Leedust ning USA Michigani, Marylandi ja Pennsylvania osariigi vabatahtlike riigikaitsetüksustega kahenädalasel ühisel väliõppusel *Partner Challenge '99* Michigani osariigis Camp Graylingis. Rühm oli kokku pandud kaitseliitlastest, kes olid aktiivselt osalenud aasta alguses käivitunud abipolitseinike patrullimise programmist.²⁸⁰

Aastat 2000 kokku võttes nentis malevkonna pealik, et kuigi kõigist Tallinna maleva korraldatud üritustest võeti osa, ei tähenda see tegevliikmete täielikku osavõttu Kaitseliidu tööst. Pealik selgitas, et üritustel osaleb kindel kontingent malevkonnast, osadele kaitseliitlastele "piisavat" ainult KLi nimekirjas olemisest. Nii palgaliste kui vabatahtlike instruktorite vähesus annab tunda kõikide malevkonna suuremate õppuste ja ürituste korraldamisel. Lisaks nimetas ta puudulikuks rühmapealike tegevust, mille tagajärjel kannatas ka jaopealike töö.²⁸¹

Alates 2001. aastast hakkas Kaitseliidu väljaõppeplaanis põhirõhk koonduma reservväelaste õppekogunemistele.²⁸² 2003. aastaks kujundati välja uus operatiivstruktuur, kus igal kaitseliitlasel oli kindel koht ning amet, seetõttu läbisid Ida üksuse võitlejad mitmesuguseid erialakursuseid (näiteks kuulipilduri-, side-, granaadiheituri- ja minöörikursused).

Väljaõpe on Kaitseliidus pidevalt täiustunud ning mitmekesisemaks muutunud. Nagu eelnevast selgub, oli 1990ndate aastate keskel seoses suurte muutustega

²⁷⁷ Ida malevkonna pealik 12. mail 1998 käskkiri nr 2 // Ida malevkonna arhiiv.

²⁷⁸ Ida malevkonna pealik 22. veebruaril 1999 käskkiri nr 1 // Ida malevkonna arhiiv.

²⁷⁹ Ida malevkonna üldkoosoleku protokoll 18. veebruaril 1999 // Ida malevkonna arhiiv.

²⁸⁰ Kirotar, Heikki. Kaitseliitlaste imepärased seiklused Michiganis. // Kaitse Kodu!, 1999, nr 3, lk 16.

²⁸¹ Ida malevkonna pealik 28. jaanuaril 2000 käskkiri nr 1 // Ida malevkonna arhiiv.

²⁸² Ida malevkonna 2000. aasta aruandekoosolek 24. jaanuaril 2001 // Ida malevkonna arhiiv.

ühiskonnas kaitseliitlastel raskusi isikliku elu ja Kaitseliidu teenistuse ühendamise­ga. 1995. aasta lõpust lisandus malevkonna kohustuste hulka oma vastse staabikompleksi valve mehitamine, mis järgnevatel aastatel nõudis üksuse isikkoosseisult suurt visadust ning määras malevkonna osalusaktiivsuse sõjalises väljaõppes. Samas suutis üksus siiski alati kõigile olulistele harjutustele saata oma esindusmeeskonna. Siinkohal võiks eraldi mainida aastatuhandevahetuseks malevkonnaga liitunud arvukat noortegruppi, tänu kelle innukusele oli tagatud malevkonna esindatus enamikel üritustel. Domineerivaks probleemiks oli ka liikmete loidus, kuna õppustel osalesid enamasti ühed ja samad inimesed ning paljudele piisas vaid nimekirjas olemisest.

Üksuse siseõppused. Lisaks osalemisele ülemalevalistel üritustel organiseeris Ida malevkond praktiliselt igal aastal ka üksuse siseõppusi, mille eesmärgiks oli ainult malevkonna liikmetest koosnevale auditooriumile anda ülevaade mõnest kaitseliitlase väljaõpet toetavast teemast, püüdes nii erineval ajal Kaitseliitu astunud malevlaste väljaõppetaset ühtlustada. Initsiatiiv siseõppuste korraldamiseks tuli malevalt, kuid teemaderingi valis malevkond enamasti just malevas tähelepanuta jäänud küsimuste hulgast, samas arvestades liikmete huvisid. Nende peamiselt teoreetilist laadi loengu vormis läbi viidud siseõppuste arv kõikus väga tugevalt aastast aastasse nii temaatilises kui ajalises plaanis ning seega oli korralduslik pool äärmiselt juhuslik. Tavaliselt toimusid siseõppused pärast malevkonna infotunde, kuid oli ka erandeid. Lektorina esinesid nii oma malevkonna inimesed kui külalised teistest üksustest või kaitseväest.²⁸³

1995. aastal viidi alates 11. septembrist üheksal järjestikusel esmaspäeval läbi malevkonna siseõppused. Teemade valik oli lai – tutvuti relvadega, anti ülevaade KLi kodukorrast, kuulati loenguid vahiteenistusest, lasketeooriast, sõjatopograafiast, sissisõjast, patrulllaskmisest ning taktikast (kaitse, rünnak). Instruktorina esines enamasti malevkonna pealiku abi G. Mõttus. 1996. aastal korraldati siseõppusi neljal korral. Kuulati loenguid kaasaegsest relvastusest välisriikides, isamaalisest kasvatus­est, teostati laskmisharjutusi statiivilt ja korrati viipemärke. 1997. aasta jaanuarist-aprillini leidis aset kuus siseõppust linnavõitluse, õhukaitse, õhudessandiga võitluse ning relvaseaduse teemadel, osales ka külalisinstruktooreid. Alates järgmisest aastast muutus siseõppuste organiseerimine veelgi juhuslikumaks, näiteks 1998. aastal toimus ainult loeng vastase sõjatehnikast. 1999. aastal organiseeriti kolm (viis²⁸⁴) siseõppust, kus räägiti kuulihaavadest, sõjatehnikast ja linnavõitlusest. 2000. aastal tutvustati jalaväe

²⁸³ Ida päevik.

²⁸⁴ Ida malevkonna üldkoosoleku protokoll 18. veebruaril 1999 // Ida malevkonna arhiiv.

miinide, vaenlase tehnikat ja teostati lisaks laskmistehnika teooriale ka praktiline harjutus.²⁸⁵ 2002. aasta ainuke siseõppus toimus pioneeriasjanduse teemal. 2001. ja 2003. aasta Ida malevkonna siseõppuste kohta andmed puuduvad.

Infotunnid. Väga olulised Kaitseliidu allüksuste sujuvaks igapäevaseks toimimiseks, praktilise tegevuse planeerimiseks ning informatsiooni vertikaalseks liikumiseks olid regulaarselt peetavad koosolekud. Infotundide lisaväärtus oli kindlasti näost-näku suhtlemise võimalus, mis süvendas kaitseliitlaste omavahelist tutvust ning andis ülevaate üksuse liikmetest. Ka Ida malevkond pidas kogu oma eksisteerimise aja regulaarselt koosolekuid.

1994. aasta mais loodud malevkonna liikmeskond hakkas infovahetuseks kogunema iga kahe nädala tagant.²⁸⁶ Sama aasta septembri lõpus jõuti kokkuleppele, et paralleelselt peetakse nii malevkonna kui rühma tasandi koosolekuid – iga kuu teisel esmaspäeval Ida malevkonna, iga kuu neljandal esmaspäeval Lasnamäe rühma.²⁸⁷ Selline paralleelne koosolekute organiseerimine oli seotud allüksuste iseseisvuse rõhutamisega,²⁸⁸ lisaks oli malevkond formatsioonina alles noor ning rühmadel puudus koosfunktsioneerimise traditsioon. Peagi piirduti siiski ainult malevkonna koosolekutega.²⁸⁹ Infotunnid toimusid Tallinna maleva staabihoones, kuni 1995. aasta sügisel sai üksus koos Lõuna malevkonnaga endale uued staabiruumid Filtri tee 8a. Varsti pärast kolimist leidsid mõlema malevkonna juhtkonnad, et teavet võiks jagada ühistel koosolekutel, kus peale üldinfo edastamist jaguneti sektsioonidesse ning tegeleti konkreetset allüksust puudutavate küsimustega.²⁹⁰ Paar aastat hiljem detsembris 1995 otsustati Ida malevkonna korralisel koosolekul, et alates sama aasta 21. detsembrist peetakse malevkonna infotunde igal neljapäeval. Samas rõhutati, et kõigi pealike osavõtt nendest on kohustuslik, kuna varem oli pealike osalusega olnud probleeme. Iganädalasi koosolekuid korraldati poolteist aastat ning 1997. aasta teisest poolest hakkas malevkond kogunema iga kuu esimesel ja kolmandal neljapäeval.²⁹¹ Traditsioon pidada üksuse infotunde üle nädala neljapäeviti kestis kuni Ida malevkonna ümberformeerimiseni 2003. aastal, mil malevkond integreeriti Ida kompaniina Tallinna maleva Ühendmalevkonda. Infotundide organiseerimise tihedus ning konkreetse

²⁸⁵ Ida päevik.

²⁸⁶ Ida päevik.

²⁸⁷ Ida kompanii üldkoosoleku protokoll 27. septembril 1994 // Ida malevkonna arhiiv.

²⁸⁸ Peeter Saadla 01.05.06.

²⁸⁹ Peeter Saadla 23.03.06.

²⁹⁰ Peeter Saadla 01.05.06.

²⁹¹ Ida päevik.

nädalapäeva valik olid otseselt seotud malevas peetud allüksuste pealikele mõeldud infotundide regulaarsusega, sest malevkonna infotund toimus traditsiooniliselt päev pärast allüksuste pealike koosistumist malevas.²⁹²

Infotundides anti tavaliselt ülevaade toimunud sündmustest, teavitati üksuse liikmeid eelseisvatest plaanidest ning õppustest, koostati valvegraafikuid, arutati üldisi Kaitseliiduga seonduvaid ja muid jooksvaid küsimusi. Koosolekud olid seetõttu peamiseks infovahetuse vormiks ning omavahelise suhtlemise viisiks, sest rahvas kogunes koosolekute päeval malevkonna staapi aegsasti ning ka pärast ametliku osa lõppu ei kiirustatud lahkuma.

Vahest harva tuli ette erakorralisi koosolekuid mõne ootamatu sündmuse või probleemi lahendamiseks, haruharva jäi osalejate vähesuse tõttu infotund pidamata. Stabiilselt võttis malevkonna koosolekutest osa siiski tugevalt alla poole liikmeskonnast, kuid ka konkreetne osalejate hulk kõikus nädalast nädalasse. Pisut suurem arv liikmeid ilmus kohale kord aastas peetavale üldkoosolekule, kus anti kokkuvõtlik ülevaade möödunud aastast, valiti üksusele uus juhtkond ning käsitleti muid olulisi küsimusi.

Malevkonna juhatus kogunes ebakorrapäraselt vastavalt vajadusele tavaliselt pärast infotundi, kuid tuli ette ka erakorralisi juhatus koosolekuid mõne kiireloomulise küsimuse lahendamiseks. Mõnikord toimus pärast koosolekut üksuse siseõppus.

Laskevõistlused.²⁹³ Esimesed Tallinna maleva meistrivõistlused laskmises toimusid 1992. aastal. Algselt võisteldi ainult automaadist, sportpüssist ja püstolist laskmises, alates 1996. aastast lastakse aga teenistuspüstolist, täiskaliibrilisest püstolist, automaadist, väikekaliibrilisest sportpüssist ning sportpüstolist. Kui alguses koostati allüksuste tulemustest koondetabel, siis hiljem kujundati tulemuste põhjal eraldi pingeread täiskaliibrilistest ja väikekaliibrilistest relvadest laskmises ning koondprotokoll vastavalt mõlema ala kogusummale. Iga relvaliigi kohta koostatakse nii võistkondlikud kui individuaalsed edetabelid. Alates 2002. aastast peetakse Tallinna malevas ka praktilise laskmise võistlusi, kus võistlejatel tuleb takistusrada läbides tabada erinevates asendites erinevaid sihtmärke. 2002. aastal saavutas Ida malevkond praktilise laskmise võistlusel III, 2003. aastal VI koha.

Ida malevkond on Tallinna maleva laskevõistlustel tihti osalenud kahe võistkonnaga. (vt lisa 2) Väikekaliibrilistest relvadest laskmises on malevkonna üks

²⁹² Peeter Saadla 01.05.06.

²⁹³ Järgnev teemalõik on koostatud Tallinna maleva ja Ida malevkonna arhiivi andmete põhjal.

võistkond mahtunud alati esimese viie hulka, täiskaliibrilistest relvadest laskmises on tulemused olnud veelgi paremad – perioodil 1997 – 2003 saavutas malevkond alati koha esikolmikus. Koondetabelis oli Ida üksus seetõttu stabiilselt esimese viie võistkonna hulgas.

Heade lasketulemuste ühe põhjusena saab kindlasti välja tuua järjekindla harjutamise. Laskeharjutusi viidi malevkonnas läbi 11 – 16 korda aastas, eriti tihedalt vahetult enne laskevõistlusi. Laskmine oli sobivaks alternatiiviks ajal, mil malevkonna staabi valve mehitamise suure koormuse tõttu langes malevlaste osalusaktiivsus sõjalises väljaõppes. Üksuse pealik püüdis seetõttu meestele pakkuda rohkem võimalusi parandada oma laskeoskusi, kuna lasketiiru külastus nõudis vähem vaba aja ohverdamist ning oli seetõttu paljudele malevlastele meelepärasem.²⁹⁴

Ida malevkonda on Tallinna maleva meistrivõistlustel laskmises aastate jooksul esindanud enamasti ühed ja samad kaitseliitlased. Teenekamad ja täpsemad laskurid on olnud: Hannes Ansip, Tiit Einasmaa, Tiit Hagen, Jaak Jõemaa, Leho Jõeorg, Ants Rallmann, Peeter Saadla ja Heimar Tartes.

Valve- ja patrullteenistus. Lisaks Tallinna maleva valverühmale, mille liikmed osutasid tasulist turvateenust, pidid ka vabatahtlikud kaitseliitlased teostama valveteenistusliku iseloomuga ülesandeid. Eelnimetatud kohustus seisnes algselt eelkõige Tallinna maleva staabiruumide valves, mille mehitamine jagati vastavalt maleva allüksuste suurusele nende vahel võrdselt ära ning mille eest malevlastele töötasu ei makstud. Samuti teostati nn korraliste valveülesannete kõrval ka tasulist patrullteenust peamiselt ühiskondlike suurürituste ajal tagamaks osalejate turvalisus.

1994 – 1995 olid nii Ida malevkonna Lasnamäe kui Pirita rühma liikmed kord kuus valves maleva staabi ruumides Narva mnt 77. Kui 1995. aasta mais aitasid teiste hulgas ka Ida üksuse kaitseliitlased maleva staabil kolida uude majja – kõrvalmajas asunud endisesse vene sõjaväe meditsiinilabori hoonesse – Narva mnt 81, mehitati ka sealset valvet. Vastavalt vajadusele valvati muid objekte (näiteks Männiku lasketiiru).²⁹⁵

Ida malevkonnale kujunes tõeliseks proovikiviks üksusele staabiks kasutada antud Filtri tee 8a asunud hoonetekompleksi valvemeeskonna mehitamine, mis mõjutas oluliselt kaitseliitlaste väljaõppealast aktiivsust. 1995. aasta oktoobris-novembris valmistus malevkond kolima Ida ja Lõuna malevkonna staabiks antud majja Filtri tee 8a, koristati sealseid ruume ning territooriumi. Samuti algasid hoonetekompleksis

²⁹⁴ Peeter Saadla 23.03.06.

²⁹⁵ Ida päevik.

oktoobri teisel poolel valvekorrad.²⁹⁶ Objekti valve jagati mõlema malevkonna vahel võrdselt, nii et kumbki tagas seal turvalisuse kahe nädala jooksul kuus. Kui palgaline korrapidaja töötas argipäeviti 7.00 – 20.00, siis allüksused valvasid territooriumi tööpäeviti 20.00 – 7.00, lisaks nädalavahetuse ja riigipühade ajal ööpäevaringselt.²⁹⁷ Ida üksuse valvegraafiku täitmisel osalesid nii Lasnamäe kui Pirita rühma kaitseliitlased. Valve eest tasu ei makstud, meestele eraldati maleva varudest “palgaks” vaid kuivtoidupakke.²⁹⁸

Lisaks Ida ja Lõuna malevkonna kodule paiknes hoonekompleksis Tallinna maleva tagalateenistus, seal ladustati nii Kaitseliidu peastaabi kui Tallinna maleva varasid.²⁹⁹ Objekti eest vastutavaks määrati Tallinna maleva tagalaülem nooremveebel Vambo Priisalm, kellele Ida ja Lõuna malevkondade pealikud pidid esitama iga järgneva kuu korrapidamisgraafikud.³⁰⁰

Filtri tee 8a territooriumil tegid Ida üksuse võitlejad nii hooajalisi koristustöid kui jooksvat remonti, näiteks 1997. aasta jaanuaris kaevati oma jõududega lahti soojustrass ning parandati lekkekohad. Kõik parandustöödega seotud kulud nagu ka territooriumi valvekoera söötmiskulud katsid liikmed tavaliselt oma taskust. 1998. aasta alguses jaotati hoonesisene ruumikasutus ümber ning Ida malevkonna staap kolis teise ruumi, mis sisustati liikmete isiklikul initsiatiivil. 1999. aasta oktoobris kohendati hoone keldrikorrus relvaruumiks, lisaks laskemoonale toodi sinna relvakapid ning lõpuks malevkondade liikmetele kinnitatud AK automaatrelvad. Filtri tänaval toimusid tähtpäevade puhul pidulikud rivistused,³⁰¹ hoone õppeklassi kasutas näiteks õpperühma loenguteks ka malev. Territooriumil asunud garaažides tegutses Ida malevkonna nn noorteüksuse motoklubi.

Kui 1995. aastal oli Ida malevkonna tegevliikme keskmine osalus Kaitseliidu tegevuses 66 tundi, siis ennustati, et sellest niigi suhteliselt madalast näitajast nõuab eelseisval aastal Filtri tee 8a valvamine iga kaitseliitlase kohta üle 50 teenistustunni.³⁰² Järgnevatel aastatel moodustaski ajaliselt kõige mahukama osa malevkonna tegevusest sealse hoonetekompleksi valve, mis pani igale malevkonna liikmele keskmiselt 100-tunnise koormuse. Sellest tingituna vähenes kaitseliitlaste võimalus, aga kahanes ka

²⁹⁶ Ida päevik.

²⁹⁷ Tallinna maleva pealik 3. veebruaril 1997 käskkiri nr 14 // Ida malevkonna arhiiv.

²⁹⁸ Peeter Saadla 23.03.06.

²⁹⁹ Peeter Saadla 23.03.06.

³⁰⁰ Tallinna maleva pealik 27. novembril 1996 käskkiri nr 116 // Ida malevkonna arhiiv.

³⁰¹ Ida päevik.

³⁰² Ida malevkonna pealik 16. veebruaril 1996 käskkiri nr 1 // Ida malevkonna arhiiv.

huvi võtta vajalikul määral osa muudest KLi üritustest, eriti väljaõppest, mis oleks pidanud moodustama põhiosa kaitseliitlaste teenistusalasest tegevusest.³⁰³ 1997. aasta märtsis nentis malevkond, et Filtri tee 8a valve organiseerimisega on raskusi ning sellega seoses langeb malevkonnale, eriti Lasnamäe rühmale, liialt suur koormus. Leiti, et objekti valve tuleb muuta palgaliseks.³⁰⁴

Järgnevalt püüti pidevalt Ida ja Lõuna malevkonna koormust Filtri tänava territooriumi valvamisel vähendada, sest mõlemale üksusele käis see mõistetavalt üle jõu. 1998. aastal alates mai lõpust kadus allüksustel kohustus tagada valve tööpäeviti, valvemeeskonna mehitamise eest vastutati nüüd ainult nädalavahetuseti. Nädalavahetused – reede õhtust esmaspäeva hommikuni – jagati Lõuna ja Ida malevkonna vahel ära, nii et Ida üksus pidi tagama hoone valve kaks korda kuus nädalavahetuseti, üle nädala laupäeval ja pühapäeval.³⁰⁵ Alates 2002. aastast oli Ida malevkonnal kohustus leida üksusest vabatahtlikud, kes teostaks Filtri hoone valvet kahel nädalavahetusel kvartalis. Lisaks kaasati territooriumi turvamisega teised Tallinna maleva allüksused. Selline süsteem toimis kuni Ida malevkonna ümberformeerimiseni 2003. aasta lõpus, mil hoone müüki pandi ning malevkonnad objektilt välja kolisid.

Oma staabi ülalpidamise hind oli seega väga kõrge. Malevkonna “kodu” oli osalt needus, teisalt aga õnnistus, kuna ühest küljest said mehed endale kooskäimise koha, mis kujunes vilka seltsielu südameks ning edendas kaitseliitlaste omavahelisi suhteid, teiselt ei jäänud üksuse liikmetel enam aega ega tahtmist väljaõppes osaleda, kuna valve mehitamisega langes küllaltki väikesearvulisele isikkoosseisule suur surve. Olukord paranes järk-järgulise kohustuste vähenemisega palgalise valvemeeskonna tööleasumisel ning noorte liitumisel üksusega, tänu kelle aktiivsusele oli malevkond õppustel esindatud.

Lisaks Tallinna maleva staabi ja Ida malevkonna “kodu” korrapidamisteenistusele turvasid Ida võitlejad tasu eest mitmetel massiüritustel. 1990. aastal oli üldlaulu- ja tantsupeo korraldajate üks esimesi suuremaid üritusi, kus Kaitseliit osales ja millest teenitud tulu sai organisatsiooni majandusliku kapitali seemneks. Kui tol korral seisis lauluväljakul ka Lasnamäe ja Pirita rühma mehed, siis hilisema Ida malevkonna võitlejad võtsid samuti osa suurürituse korraldamisest. Näiteks 1997. aastal osales koolinoorte laulu- ja tantsupeo korraldajate 11 malevkonna kaitseliitlast, 1999.

³⁰³ Ida malevkonna pealik 12. mail 1998 käskkiri nr 2 // Ida malevkonna arhiiv.

³⁰⁴ Ida päevik.

³⁰⁵ Ida päevik.

aastal teostas samuti seoses laulu- ja tantsupeoga õist patrulli viis üksuse kaitseliitlast (mõned neist mitmes vahetuses) ning Kalevi staadionil 13 meest. Osaleti ka teistel suurüritustel, näiteks 1995. aastal 3. – 7. juunini võttis 12 malevkonna kaitseliitlast osa Vanalinna päevade patrullteenistusest, kus Ida üksuse võitlejad U. Kuusk ja L. Jõeorg koos M. Karuga Lõuna malevkonnast pidasid kinni väljapressimises kahtlustatava isiku, kes anti üle politseile.³⁰⁶ 1996. aasta augustis teostas 19 Ida kaitseliitlast valveteenistust kaheksas Lasnamäe koolimajas, kuhu majutati maakondadest saabunud ESTO-päevade esinejad.³⁰⁷ 1999 peeti korda Kalevi suursõidul.³⁰⁸

Eraldi valveteenistusliku ülesandena võib välja tuua erakorralise aastatuhandevahetuse valve, mille eesmärgiks oli adekvaatselt reageerida võimalikele ootamatutele sündmustele. 1999. aasta 31. detsembrist kuni 2000. aasta 2. jaanuarini oli näiteks koduses valves üheksa Ida malevkonna meest. Pidades potentsiaalseks ohuks vanadest arvutisüsteemidest esilekutsutud riigi energia- ja sidesüsteemide häireid, mis võisid põhjustada transpordi ja kaubanduse seisakuid, avaliku korra rikkumiste järsku suurenemist ja kriminaalsete ringkondade aktiveerumist, leiti, et vajalikuks võib osutuda Kaitseliidu kaasabi erinevatele riiklikele struktuuridele. Sellega seoses moodustati Tallinna malevas 30-liikmeline rühm, mis määrati kolmepäevasesse kodusesse valmisolekusse.³⁰⁹ Siiski oli tegemist ettevaatusabinõuga, sest reaalselt tegutsemist polnud õnneks vaja.

Eelnevast võib järeldada, et Ida malevkonna liikmete valveteenistuslikud ülesanded olid seotud peamiselt malevkonna enda staabiruumide turvalisuse tagamisega, millest kujunes pikaks ajaks üksuse liikmetele prioriteetne ülesanne. Patrullteenistust teostati vahest ka massiüritustel, kuid erinevalt Kaitseliidu taastamise algusaastatest oli see siiski küllalt erandlik tegevus. Lisaks hakkasid avaliku korra tagamise funktsiooni üha enam üle võtma kaitseliitlastest abipolitseinikud.

3.3. Seltskondlik tegevus

Seltskondlik tegevus Kaitseliidus on organisatsiooni liikmete jaoks väga oluline, sest KLi tähtsus ei seisne pelgalt riigikaitselise väljaõppe organiseerimises, vaid ka isamaa armastuse ja patriotismi arendamises. Ühiselt veedetud vaba aeg on hindamatu

³⁰⁶ Kaitseliitlased pidasid Vanalinna päevadel korda. // Tallinna Maleva Teataja. 1995, nr 6, lk 2.

³⁰⁷ Ida päevik.

³⁰⁸ Ida malevkonna pealik 28. jaanuaril 2000 käskkiri nr 1 // Ida malevkonna arhiiv.

³⁰⁹ Tallinna maleva pealik 15. detsembril 1999 käskkiri nr 97 // Tallinna maleva arhiiv.

üksusesisese usalduse ning üksmeele saavutamiseks. Seltskondliku tegevuse hulka saab lugeda ka erinevaid üritusi (sh paraade), mis aitavad avalikkusel paremini mõista KLi olemust.

Pidulikud sündmused ja paraadid. Riiklike tähtpäevi – vabariigi aastapäeva ja võidupüha – tähistatakse alates riigi iseseisvuse taastamisest kaitsejõudude paraadiga. Kui vabariigi aastapäeva paraad toimub traditsiooniliselt Tallinnas Vabaduse väljakul, siis võidupüha paraadide korraldamine käib külakorda mööda Eesti maakonnakeskuseid. Tallinna malev on allüksuste esindustest komplekteeritud koondrühmaga osalenud kõikidel vabariigi aastapäeva ning võidupüha paraadidel. Lisaks toimusid 1990ndate lõpuni tähtpäevade puhul maleva staabi õuel pidulikud rivistused, millest said osa võtta ka need kaitseliitlased, kes ametlikul paraadil osaleda ei saanud või ei tahtnud.

1995. aastal osales Eesti Vabariigi 77. aastapäeva paraadil Vabaduse väljakul Tallinna maleva koondrühma koosseisus seitse kaitseliitlast Ida malevkonnast. Pärast paraadi rivistati Tallinna ja Harju maleva ning Nõmme malevkonna rühmad Kaitseliidu peastaabi maja hoovile Kaarli puiesteel, kus KLi ülem andis üle Valgeristi teenetemedalid. Pidulikust rivistusest Tallinna maleva staabi juures ja seal toimunud autasustamisest võtsid lisaks paraadil osalejatele osa veel neli meest. Ida malevkond annetas seoses riikliku tähtpäevaga malevkonna teenetemärgi kahele Vabadussõja veteranile.³¹⁰ Sama aasta võidupüha puhul pidas Tallinna malev Juhkentali sõjaväekalmistul piduliku rivistuse. Maleva pealik tegi seal teatavaks ülendamisid auastmes ja autasud ning avaldas tänu tublimatele malevlastele, lisaks andis ta kätte laskevõistluse diplomid. Isamaalise kõne pidas Rein Helme Toompea malevkonnast, asetati pärjad eesti kõrgemate ohvitseride haudadele. Üritusel osales 15 võitlejat Ida malevkonnast. Samuti pandi maleva poolt pärg Vabadussõjas langenud õpilaste ja õpetajate mälestussambale Reaalkooli juures ning maleva staabiülem andis Tallinna linnavalitsuse esindajale üle Pärnus vabariigi presidendi poolt süüdatud võidutule.³¹¹ Sama aasta 11. novembril Kaitseliidu 77. aastapäeva pidulikul rivistusel Filtri tee 8a avaldas maleva pealik traditsiooniliselt kiitust tublimatele malevlastele, tegi teatavaks ülendamisid, autasud. Üritus kulges plaanikohaselt, kuid hiljem analüüsis Ida malevkond tehtud vigu. Malevkonna 22-pealises rivisektsioonis ei peetud kinni eeskirjakohasest rivikorrast – pealikud ja kaitseliitlased olid rivis segamini, samuti ei

³¹⁰ Iseseisvuspäev. // Tallinna Maleva Teataja, 1995, nr 2, lk 1.

³¹¹ 23. juuni on võidupüha. // Tallinna Maleva Teataja, 1995, nr 6, lk 1.

tundnud pealiked rivis tervitamise eeskirja, hümnid laulsid orkestri saatel kaasa vaid üksikud.³¹²

14. jaanuaril 1996 toimus Tallinna maleva 71. aastapäeva puhul Lillepaviljonis pidulik koosviibimine, kus osalesid koos kaaslastega ka kaitseleitlased Ida malevkonnast. Sünnipäevapeost osavõtjad said kõik kingituseks firmalt *Dolores* higistamisvastaste vahendite komplekti.³¹³ Sellega sai alguse igaaastane traditsioon, mille kohaselt tähistab Tallinna malev igal aastal jaanuaris oma aastapäeva (Tallinna malev asutati 1. jaanuaril 1925) seltskondliku õhtuga Lillepaviljonis. 24. veebruaril 1996 osales vabariigi aastapäeva paraadil Tallinna maleva koondrühma koosseisus neli Ida malevkonna kaitseleitlast, paraadi korraaitsetes veel lisaks kolm meest. Eelnevalt toimusid viiel korral maleva riviharjutused. 23. juunil osales Võnnu lahingu 77. aastapäeva paraadil Narvas Tallinna maleva lahingüksuse koondrühmas kuus Ida võitlejat.³¹⁴ Tallinnas toimus maleva staabis pidulik vastuvõtt, kus Ida üksust esindas neli meest. Õhtul saatsid maleva esindajat Rein Luhaorgu võidutule süütamisel Lasnamäel ja Pirital Georg Mõttus ja Erich Rannik.³¹⁵ 1996. aasta juuni lõpus toimus *Eesti Näituste* messikeskuses eesti militaar- ja tsiviilstruktuuride arengut ning rolli ühiskonna turvalisuse tagamisel käsitlev näitus *Kaitstud kodu*.³¹⁶ Ürituse avaparaadil osales kaheksa Ida malevkonna meest Tallinna maleva üksuse koosseisus.

1997. aasta vabariigi aastapäeva paraadil marssis viis Ida malevkonna kaitseleitlast, lisaks osales paraadi korraaitsetes kolm ning maleva staabi õuel korraldatud rivistusel neli meest. Võidupühal asetasis Ida üksuse kaks võitlejat traditsiooniliselt pärja Kaitseleitidu endiste ülemate kindralmajor Ernst Põdderi ja kindralmajor Johan Unti hauale. Ka sel aastal leidis septembri esimesel nädalavahetusel *Eesti Näituste* messikeskuses aset militaarnäitus *Kaitstud Kodu '97*, mille pidulikul avamisrivistusel osales Tallinna maleva koondrühma koosseisus seitse (kuus³¹⁷) Ida malevkonna meest. 11. novembril 1997 pandi KLi aastapäeva puhul pärg Tallinna maleva poolt kindralmajor E. Põdderi ja kindralmajor J. Unti hauale, õhtul toimus maleva staabis pidulik koosviibimine. Üritustel osales teiste hulgas ka Ida malevkonna esindaja.³¹⁸

³¹² Ida päevik.

³¹³ 1. jaanuar on Kaitseleitidu Tallinna Maleva sünnipäev. // Tallinna Maleva Teataja, 1996, nr 1, lk 1.

³¹⁴ Tallinna maleva pealik 25. juunil 1996 käskkiri nr 66 // Tallinna maleva arhiiv.

³¹⁵ Ida päevik.

³¹⁶ Loogma, Siimu. "Kaitstud kodu": jõustruktuurid üheskoos rahva ees. // Kaitse Kodu! 1996, nr 2, lk 13.

³¹⁷ Tallinna maleva pealik 8. septembril 1997 käskkiri nr 90 // Tallinna maleva arhiiv.

³¹⁸ Ida päevik.

Ida malevkonna mehed osalesid 11. jaanuaril 1998 Tallinna maleva 79. aastapäeva pidulikul vastuvõtul maleva staabis ja järgnenud seltskondlikul koosviibimisel Lillepaviljonis. Vabariigi 80. aastapäeva pidulikul paraadil Vabaduse väljakul marssis 24. veebruaril 1998 15 Tallinna maleva Ida malevkonna kaitseliitlast. Sama aasta juunis osales üheksa üksuse võitlejat võidupüha puhul maleva staabis toimunud rivistusel.³¹⁹

1999. aasta vabariigi aastapäeva paraadist võttis osa 12 Ida üksuse meest. 21. juunil oli maleva pidulikul rivistusel teiste seas kolm malevkonna esindajat. Võidupüha paraadil Valgas osales viis Ida üksuse meest.³²⁰

8. jaanuaril 2000 võttis Tallinna maleva 75. aastapäeva pidulikust koosviibimisest Lillepaviljonis osa kaheksa Ida malevkonna kaitseliitlast, kellest kolm olid koos abikaasadega. Sama aasta vabariigi 82. aastapäeva paraadil osales 13 (12³²¹) ning võidupüha paraadil Haapsalus 11 malevlast Ida üksusest. KLi aastapäeval 11. novembril maleva pidulikul vastuvõtul olid üheksaliikmeline Ida üksuse esindus.³²²

2001. aastal oli vabariigi aastapäeva paraadil Tallinna maleva koondrühma koosseisus üles rivistatud seitse Ida allüksuse liiget.³²³

Eesti Vabariigi 85. aastapäeva paraadil 2003. aastal osales 12 kaitseliitlast Ida malevkonnast.³²⁴ Sama aasta 16. novembril annetas Kaitseliit Tallinna Lauluväljakul Eesti Kaitsevägele 85. aastapäeva puhul lipu, tseremooniale järgnes kaitseväelaste ja kaitseliitlaste pidulik jalutuskäik läbi Tallinna kesklinna.³²⁵ Kaitseväge lipu annetamise tseremoonia aukompanii koosseisus oli neli Ida malevkonna võitlejat.³²⁶

Andmed Ida malevkonna kaitseliitlaste osaluse kohta 1994. ja 2002. aasta vabariigi aastapäeva paraadil ning 1994. aastal Tartus, 1997. aastal Võrus, 1998. aastal Viljandis, 2001. aastal Pärnus, 2002. aastal Põlvas, 2003. aastal Jõhvis toimunud võiduparaadidel puuduvad. Eeltoodu põhjal võib siiski väita, et Ida üksuse võitlejad on osalenud peaaegu kõikidel vabariigi aastapäeva paraadidel, samas kui võiduparaadidel osalemine on olnud juhuslikumat laadi.

³¹⁹ Ida päevik.

³²⁰ Ida päevik.

³²¹ Tallinna maleva pealik 6. märtsil 2000 käskkiri nr 28 K-15/4 // Tallinna maleva arhiiv.

³²² Ida päevik.

³²³ Tallinna maleva pealik 26. veebruaril 2001 käskkiri nr 29 K-15/4. // Tallinna maleva arhiiv.

³²⁴ Tallinna maleva pealik 1. aprillil 2003 käskkiri nr 55-p // Tallinna maleva arhiiv.

³²⁵ Kaitseliit kinkis kaitsevägele lipu. // Kaitse Kodu! 2003, nr 5/6, lk 5.

³²⁶ Tallinna maleva pealik 24. novembril 2003 käskkiri nr 227-p // Tallinna maleva arhiiv.

Suvepäevad. Esimesed ülemaalsed Kaitseliidu päevad toimusid juba 1992. aasta sügisel Otepääl. Sellest üritusest sai traditsioon, millest ajendatuna hakati enamasti (hilis)suvisel kaitseliitlaste päevi korraldama ka malevate ja malevkondade tasandil. Kui varem olid need kogunemised ainult sõjalist laadi ning algasid alarmkogunemisega, siis 1990ndate aastate lõpust muutusid üritused eelkõige seltskondlikeks, kuhu sai kaasa võtta kogu pere.

Tallinna malev korraldas esimesed maleva päevad 19. – 21. augustini 1994 Aegviidu polügoonil. Suvepäevad algasid lahingalarmkogunemisega, mille järel teostati rännak Aegviitu. Teisel päeval viidi läbi jao, rühma ja tankitõrje õppus, õhtupoolikul võtsid allüksused mõõtu meeskondlikus sõjalis-sportlikus teatejooksus (Ida malevkond III koht) ning teistel spordialadel nagu kõieveos (Ida IV koht), sangpommi rebimises (Ida IV koht), granaadiheites (Ida III koht) ning antennimasti püstitamises. Viimasel päeval korraldati meeskondlik laskevõistlus (Ida III koht),³²⁷ samuti tutvustati kaitsejõududes kasutusel olevaid relvi. Maleva päevade hommikud algasid hommikuvõimlemise, rivistuse ja lipu heiskamisega. Kokku osales 75 Tallinna maleva kaitseliitlast, kohale ei ilmunud 37 malevlast. Ida malevkonnast võttis osa 12 meest, tulemata jättis kolm kaitseliitlast.³²⁸ III Kaitseliidu päevad pärast organisatsiooni taastamist peeti septembri lõpus Välustes Sakalamaal. Päevadest võtsid osa kõik malevad ja üksikmalevkonnad, kokku 16 üksust, üldvõitjaks osutus Võru malev. Läbi viidud võistlustel selgus, et malevate lahingväljaõppe tase on küllaltki erinev.³²⁹ Üritusel osalesid ka Ida malevkonna võitlejad.

1995. aasta Kaitseliidu päevad leidsid aset augusti esimesel nädalavahetusel Sännas Võrumaal, maleva koondrühmas oli viis meest Ida üksusest. Kaks nädalat hiljem osales 12-liikmeline Ida malevkonna esindus II Tallinna maleva päevadel Paldiskis. Toimusid erinevad individuaalsed ja meeskondlikud spordivõistlused (nt sõdurioskuste rada, orienteerumine, laskevõistlus). Eraldi võtsid omavahel mõõtu Naiskodukaitse ja Noored Kotkad.³³⁰ Ida malevkonna meeskond jäi kokkuvõttes viimaseks.

Kaitseliidu päevade traditsiooni jätkati 1996. aasta augusti esimesel nädalavahetusel Paldiskis, kus Tallinna malevat esindasid teiste hulgas neli Ida üksuse võitlejat. Malev saavutas senise parima tulemuse – IV koha. Septembri alguses korraldas Tallinn malev Männiku laskevälja piirkonnas III maleva päevad. Eesmärgiks

³²⁷ Tallinna maleva päevade spordivõistluste tulemused. // Tallinna Maleva Teataja, 1994, nr 7, lk 4-6.

³²⁸ Ida malevkonna koosoleku protokoll 23. augustil 1994 // Ida malevkonna arhiiv.

³²⁹ Tamre, Ülo. Kaitseliidu päevad 1994. // Kaitse Kodu! 1994 & 1995, nr 3 & 1, lk 54.

³³⁰ II Tallinna maleva päevade kava // Ida malevkonna arhiiv.

oli välja selgitada parima sõjalis-sportliku ettevalmistusega maleva allüksus ning arendada seltskondlikku suhtlust. 6. septembril püstitati laager ning toimus umbes 30 km rännak allüksuste kolmeliikmelistele võistkondadele. Järgmisel päeval võtsid võistkonnad mõõtu *paintballis*, orienteerumises, kõieveos, sangpommi rebimises, granaadiheites, võrkpallis, viktoriinis, samuti selgitati välja maleva rammumees. Viimasel päeval viidi läbi praktilise laskmise võistlus, kust võtsid osa ka allüksuste juhtkonnad. Eksponeeriti Harju maleva soomukit *BTR*. Päevad algasid piduliku lipuheiskamisega ning ööhakul lipp langetati, kohale sai sõita nii maleva transpordiga kui isiklike masinatega.³³¹ Idast osales üritusel kolm meest.

1997. aastal peeti Tallinna maleva päevad tavapärasest natuke varem, 27. – 29. juunini. Ida malevkonnast löid kaasa kaks kaitseliitlast. VI Kaitseliidu päevad toimusid samal aastal 15. – 17. augustini Jõgevamaal Puurmannis, endise nõukogude kaugpommituspolügooni keskuse territooriumil. Kohal oli ligi 700 kaitseliitlast, naiskodukaitsjat, noorkotkast ning kodutütart. Viieandat korda tuli üldvõitjaks Võru malev, teiseks Lääne malev ja kolmandaks Jõgeva malev. Esmakordselt oli KLi päevade ajal vabalt müügil õlu, mööndusega, et sellega liialdamine toob kaasa võistkonna diskvalifitseerimise – seda ka nelja võistkonnaga tehti. Päevadel tehti otsus, et Puurmani polügoon saab ka kõigi järgnevate KLi päevade pidamise kohaks, vaid korraldustoimkonnad moodustavad malevad kordamööda.³³² Siiski võib etteruttavalt mainida, et sellest lubadusest kinni ei peetud – juba järgmisel aastal toimusid Kaitseliidu päevad Tartus. Seoses hea esinemisega KLi päevadel Puurmannis annetati KLi Päevade Plaat kolmele Ida malevkonna kaitseliitlasele.³³³

V Tallinna maleva päevadel 21. – 23. augustil 1998 Ännijärve ääres osales Ida malevkonnast viis tegevliiget ning seitse noorliiget (11³³⁴) koos kaheksa pereliikmega – esmakordselt oli malevkonna esindus maleva päevadel nii suurearvuline. Kokku võttis üritusest osa 134 kaitseliitlast ning nende lähedast. Võrreldes paari eelmise aastaga läks üritus väga hästi korda, päevad olid tihedad, mõõtu võeti kokku 13-l võistluslal. *Paintballis* saavutasid kõrgeid kohti segavõistkonnad, kuhu kuulusid ka Ida võitlejad. Orienteerumises, mille võistlusraja pikkus linnulennult oli 4,1 km, saavutas Ida malevkonna noorliikmetest koosnenud lahingpaar Marten Suur ja Andres Vallner kolmanda koha. Võistkondlikus kõieveos nurjas Lääne Malevkonna võistkondade

³³¹ III Tallinna maleva päevade kava // Ida malevkonna arhiiv.

³³² Jõesaar, Ivar. Kaitseliidu päevad jõudsid koju. // Kaitse Kodu! 1997, nr 4/5, lk 13-14.

³³³ Tallinna maleva pealik 27. oktoobril 1997 käskkiri nr 98 // Tallinna maleva arhiiv.

³³⁴ Ida päevik.

kaksikvõidu Ida ja Lõuna malevkondade segavõistkond, kes tõusis teisele kohale. Granaadiheites, sangpommi rebimises ja mälumängus Ida võitlejad kõrgeid kohti ei saavutanud. Hobuseraua heitmises täpsusele võttis osa tervelt kaheksa Ida võitlejat, kellest parim oli teise koha napsanud Heimar Tartes, kes saavutas sama koha ka saapa heitmises kaugusele. Sõudevõistluses võidutsesid taas Ida malevkonna noorliikmed Timmo Eenmaa, Alar Karileet, Urmas Tonto, Raiko Lohk, Hannes Raid. Paaris kõieveo jagasid noorte arvestuses esikolmiku omavahel Ida noorliikmed A. Vallner, A. Karileet ja R. Lohk. Võistkondlikus õhupüssist laskmises saavutas võistkond *Ida noored* viienda, võistkond *Ida II* seitsmenda koha.³³⁵

1999. aastal korraldati juuni esimesel nädalavahetusel esmakordselt Kaitseliidu põhja ringkonna suvepäevad, millest võtsid osa Tallinna, Harju, Rapla maleva ja Nõmme malevkonna kaitseliitlased. Kahe päeva jooksul toimusid mitmesugused võistlused, õhtuti oli korraldajatel varuks meelelahutuslik programm. Ida malevkonnast sõitis Andineemele 13 meest, kaasa võeti kokku neli pereliiget.

2000. aasta 18. – 20. augustil toimusid Kaitseliidu päevad Pärnselja puhkebaasis Pärnumaal. Võisteldi orienteerumises, laskmises, jalgpallis, korvpallis, võrkpallis, kõieveos ja sangpommi rebimises. Välja selgitati KLi rammumees, kes pidi tiitli pälvimiseks autosid vedama, palki heitma, raskusi kandma, puupakku hoidma ning palki lükkama. Õhtuti mängis laagris elav muusika, oli võimalik laulda karaoket ning tantsida, hilisõhtul lasti taevasse ilutulestik. Viimase päeva hommikul toimus militaarsemete oksjon.³³⁶ Ida malevkonnast osales üritusel neli kaitseliitlast.

2001. aasta KLi põhja ringkonna malevate suvepäevad toimusid 1. – 3. juunini Raplamaal Lelle mõisas. Osalema olid kutsutud nii malevlased kui nende pereliikmed. Mõõtu võeti mitmetel spordialadel – mehed võistlesid eraldi võrkpallis, kuulijännis, takistusriba läbimises (haavatu kandmine üle takistuse, veoauto sisekummiga veetakistuse ületamine, lõhatud silla ületamine ja traatside loomine vastaskaldaga, mäkketõus erinevate vahenditega, viiemeheline “sajajalgne”), *paintballis*, sõjanuia heitmises; naised jalgpallis (maani tualettides makulatuurist palliga), takistusriba läbimises (kotka joonistamine, teadvuseta kaitseliitlase transportimine, plekkämbrisse viie kartuli loopimine, presentlabakinnastega tikkude toosi toppimine), kepilükkes.

³³⁵ Tallinna maleva 1998. aasta päevade võistluslade koondprotokoll // Ida malevkonna arhiiv.

³³⁶ Kaitseliidu päevad 2000 kava // Ida malevkonna arhiiv.

Lapsed heitlesid omavahel takistusriba läbimises, teatevõistluses, õhupüssilaskmises ja rahvastepallis. Võitnud malevat autasustati rändkarikaga.³³⁷

Järgmised KLi põhja ringkonna suvepäevad leidsid aset 2003. aasta juulikuu esimesel laupäeval-pühapäeval Ihasalus. Malevkondadevahelised võistlused toimusid kõieveos, võrkpallis, *petangueis*, *paintballis* ning parimad selgitati välja ka viktoriinis, laupäeva õhtul mängis tantsuks ansambel. Osalesid ka Ida malevkonna võitlejad koos pereliikmetega.

Andmed Ida malevkonna kaitseliitlaste osaluse kohta 1994. aasta Kaitseliidu päevadel Välustes, 1998. aasta KLi päevadel Tartus, 2002. aasta KLi päevadel ja 2001. aasta Kaitseliidu põhja ringkonna suvepäevadel puuduvad.

Suvepäevi on alates 1992. aastast korraldanud nii Kaitseliit kui erinevad allüksused. 1994 – 1998 organiseeriti Kaitseliidu päevi igal aastal, seejärel toimusid need üle aasta. 1999. aastast korraldati iga kahe aasta tagant Kaitseliidu põhja ringkonna suvepäevi. Tallinna maleva päevad toimusid aastatel 1994 – 1998. Ida malevkonna kaitseliitlased on osalenud Tallinna maleva koondrühma koosseisus nii Kaitseliidu päevadel kui osa võtnud põhja ringkonna suvepäevadest. Lisaks on malevkonna esindus osalenud kõikidel Tallinna maleva päevadel. Alates 1990ndate lõpust rõhutakse eelnimetatud üritustel üha enam seltskondlikkusele, mõõtu võetakse erineval individuaalsetel ja võistkondlikel spordialadel, korraldajad on tavaliselt ette valmistanud õhtuse meelelahutusliku programmi.

Malevkonna traditsioonid. Ida malevkonna traditsioonide hulka võib lugeda seltskondlikke koosistumisi, mida korraldati ja korraldatakse siiani tavaliselt riiklike, Kaitseliidu või malevkonna tähtpäevadel peamiselt mõnes malevkonna liikmetele kuuluvas baaris/restoranis. Näiteks 1995. aastal tähistati vabariigi aastapäeva seltskondliku koosviibimisega malevkonna liikmele kuuluvas baaris Laial tänaval. 15. novembril 1996 korraldati malevkonna liikme pizzabaaris koosviibimine Kaitseliidu 78. aastapäeva puhul, kus malevkonna pealik andis kaitseliitlastele üle malevkonna teenetemärgid ning avaldas käskkirjaga tänu. Ka 1997. aastal tähistati Kaitseliidu aastapäeva samas pizzabaaris. Sama aasta jõulupühade puhul toimus pidulik koosviibimine koos Lõuna malevkonna liikmetega malevkondade staabi ruumides Filtri teel. Samuti on malevkonna esindajad viibinud teiste üksuste pidulikel üritustel või tähtpäevadel. Näiteks 25. juulil 1995 osales Ida malevkonna pealik P. Saadla Lääne

³³⁷ Kaitseliidu põhja ringkonna päevade 2001 kava // Ida malevkonna arhiiv.

malevkonna pealiku Sven-Harri Raabe 70. sünnipäeval ja andis üle kingituse Ida malevkonnalt.³³⁸

Suurejoonelisemalt peeti Ida malevkonna 5., 9. ja 10. taasasutamise aastapäeva. Taasasutamise sünnipäevaks valiti malevkonna territoriaalüksuse Lasnamäe rühma kokkukutsumise daatum 4. mail 1990. Sellega seoses organiseeris Ida malevkond 6. mail 1995 üksuse 5. aastapäeva puhul maleva staabi juures piduliku rivistuse. Kohal oli kahetsusväärset väike arv malevkonna liikmeid, kõigest 23 inimest (1995. aasta juuli seisuga kuulus malevkonda 50 liiget – autor). Malevkonda tervitasid Lasnamäe rühma asutaja Tõnu Järv Kaitseliidu peastaabist ja Tallinna maleva pealik Mart Puusepp, kes andis üle maleva tänukirjad teenekamatele kaitseliitlastele. Sõnavõtuga esines Pirita rühma pealik Arvo Treier, Ida malevkonna pealik Peeter Saadla andis üle malevkonna teenetemärgid seitsmele kaitseliitlasele. Õhtul toimus malevkonna liikmele kuuluvas *Admiral Nelsoni* baaris seltskondlik koosviibimine, kus külalistena olid kohal Lääne malevkonna ja Põhja kompanii esindajad. Sven-Harri Raabe andis kingitusena Lääne malevkonna poolt üle sinimustvalge laualipu. 1999. aasta 2. mail tähistas Ida malevkond üksuse 9. aastapäeva koosviibimisega Mähel. Vabas looduses tehti lõket, pakuti šašlõkki, vorsti, salatit, kohvi ja õlut. Üksuse liikmeid oli kohal 13, neist kolm abikaasaga. Külalisena viibisid üritusel Tallinna maleva pealik Mart Puusepp, maleva instruktor Raik Kuusemets, Sven-Harri Raabe Lääne ja Rein Linroos Lõuna malevkonnast. Järgmisel aastal korraldati malevkonna 10. juubeliaastapäevale pühendatud pidulik koosviibimine 6. mail. Malevkonna pealik jagas kätte hulgaliselt diplomeid ja teenetemärke. Üritusel osales 29 kaitseliitlast, neist kolm abikaasaga, lisaks külalisena maleva pealik M. Puusepp, Naiskodukaitse esinaine Dagmar Mattiisen, Avo Jaaska Lõuna malevkonnast, Sven-Harri Raabe Lääne malevkonnast ning Rein Koitmets Staabikompaniist.³³⁹

Mainimist väärib kindlasti ka malevkonna territooriumil elavate Vabadussõja veteranide meelepidamine, mis leidis sümboolse lõpu veteranide matuste auvalves osalemisega. 1990ndate aastate keskel hakati aktiivselt kontakti otsima malevkonna vastutusallas elavate Vabadussõja veteranidega. 1995. aastal annetati Pirita rühma pealiku A. Treieri algatusel seoses Eesti Vabariigi 77. aastapäevaga Ida malevkonna teenetemärk malevkonna territooriumil elavatele Vabadussõja veteranidele Adolf Vaherile ja Hendrik Puuraidile. Võidupühal viidi veteranidele sümboolne võidutuli ning

³³⁸ Ida päevik.

³³⁹ Ida päevik.

jõulude ajal peeti neid meeles kingipakkidega.³⁴⁰ Selline tegevus äratas imetlust, sest malev tõdes, et teised allüksused pole oma piirkonna veteranide abistamisest huvitatud, kuigi kõigile on viimaste kontaktid edastatud.³⁴¹ Järgmise aasta Võnnu lahingu aastapäeva paiku andis Kaitseliidu ülem malevate pealikele juba ametliku käsu korraldada Vabadussõja veteranide austamine viimaste elukohtades.³⁴² Ida malevkonnast külastas ja õnnitles Kaitseliidu nimel Vabadussõja veterani Hendrik Puuraidi Georg Mõttus. Malevlased saatsid veterane ka viimsel teekonnal, kui 1996. aasta veebruaris maeti Adolf Vaher ning 1997. aasta mais sängitati mulda Hendrik Puuraid. Matuste auvahtkonnas osales vastavalt neli ja kolm meest Ida üksusest.³⁴³

Ühine staap Filtri teel, mida Ida ja Lõuna malevkond jagasid alates 1995. aasta lõpust, liitis üksusi ning koos korraldati nii mõnigi üritus. 14. – 15. juunil 1997 pidasid Ida ja Lõuna malevkond Männikul suvepäevi. Idast osales siiski ainult seitse meest. 27. detsembril 2002 panid Ida ja Lõuna malevkond aluse uuele traditsioonile – malevkondade staabi õuel Filtri teel peeti spordivõistlus nimega *Jürka*. Võistluse eesmärgiks oli välja selgitada osavaim, täpsem ja kiireim malevlane ning malevkonna võistkond. Võistlus koosnes kolmest eri harjutusest. Esiteks, tuli ümber angaari vedada raskusega koormatud Rootsi suusakelku (kui lund poleks olnud, oleks reeglite kohaselt toimunud jooks raskusega täidetud seljakotiga), teiseks, lasti õhkrelvadest, ja kolmandaks, toimus mustlasmaadlus.³⁴⁴ Kolmikvõit läks Ida üksusele, esikoha noppis Härm Tiidemann, teiseks tuli Raiko Lohk ja kolmandaks Villu Teder. Kokku võistles 13 meest. 2003. aastal jäi võistlus ära, kuna samal ajal toimus relvalao ümberkolimine ning iga mehe abikäsi oli hädavajalik. Siiski jätkati *Jürka* korraldamist 2004. ja 2005. aastal Ida ja Lõuna kompaniidena Tallinna maleva Ühendmalevkonna koosseisu kuuludes.³⁴⁵

1994. aasta mais taasasutatud Ida malevkond eksisteeris kuni 31. detsembrini 2003, mil Tallinna malev korrigeeris oma struktuuri ning Ida, Põhja ja Lõuna malevkondade baasil moodustati uuesti Põhja, Ida ja Lõuna kompaniid, mis liideti Tallinna maleva Ühendmalevkonnaks.³⁴⁶ Ida kompanii jätkab Ida malevkonna

³⁴⁰ Ida päevik.

³⁴¹ Vabadussõja veterane ei ole unustatud. // Tallinna Maleva Teataja, 1995, nr 2 (13), lk 3.

³⁴² Kaitseliidu ülem 12. juunil 1996 käskkiri nr 119 // Kaitseliidu Peastaabi arhiiv.

³⁴³ Ida päevik.

³⁴⁴ *Jürka* 2002 võistlusjuhend // Ida malevkonna arhiiv.

³⁴⁵ Kaitseliidu Tallinna maleva Ühendmalevkonna kodulehekül: <http://yhend.kaitseliit.ee> 20.04.06.

³⁴⁶ Tallinna maleva pealik 31. detsembril 2003 käskkiri nr 266-P // Tallinna maleva arhiiv.

4. Ida malevkonna sümbolid

4.1. Malevkonna lipp

Nii nagu Kaitseliitu iseloomustavad organisatsiooni liikmeskond ja eesmärgid, esindab teda ka ainulaadne sümbolika. Sümbolid annavad allüksustele näo ning aitavad mehi ühiste eesmärkide nimel koondada. Kaitseliidu üldmärgil ja –lipul on kujutatud laiali tiibadega kotkast, kes hoiab küünistes riigivappi ning mõõka, oma sümbolika on ka enamikel allüksustel sh Ida malevkonnal.

12. märtsil 1925 otsustas Kaitseliidu keskjuhatuse, et *eraldi lippe endile võivad soetada kõik kaitseliidu üksused staabist (hilisem peastaap) malevkondadeni*. Kaitseliidu 14 maleva lipu kavandid koos KLi üldlipuga kinnitas organisatsiooni keskjuhatuse 6. mail ja vabariigi valitsus 29. mail 1925. Kõigi malevate lippude vasak pool (lipu külge määratakse kindlaks varda poolt lipu peale vaadates) kujutas sarnaselt üldlipule Kaitseliidu embleemi – vappi ja mõõka hoidvat laiali tiibadega põhjakotkast – kollasel põhjal. Peale vasaku poole sarnanesid malevate lipud üldlipuga veel mõõtmetelt, aga ka varre mõõtmetelt ja teostuselt. Malevate endi otsustada oli jäetud vaid lipu parema poole kujundus.³⁴⁸ Kaitseliidu üldlipp anti koos Tallinna maleva lipuga üle pidulikult paraadil 15. novembril 1925.³⁴⁹ Vaevalt paar nädalat pärast seda sündmust saabus Kaitseliidu staapi esimene taotlus malevkonna lipu kavandi kinnitamiseks, kuigi ikka veel puudusid vastavad juhised malevkondade lippude valmistamiseks ning sõjaminister oli arvamisel, et enne tuleb välja anda kõikide malevate ning alles seejärel malevkondade lipud. Sellega seoses nägid üksuste lipud tihti ilmavalgust ja olid pidulikult kättegi antud enne kavandi kinnitamist.³⁵⁰

12. mail 1926 vabariigi valitsuse kinnitatud *Juhtnõõrid Kaitseliidu malevkondade lippude vormi kohta* ettekirjutustes seisis, et oma lipu on õigustatud endale muretseda ja sellega esinema malevkond, kus on vähemalt 150 liiget (väiksemad malevkonnad võisid muretseda lipud ainult sõjaministri eriloal). Malevkondade lipu suuruseks määrati 150 x 100 cm ja varda pikkuseks ühes piigiga 3,5 m ning malevkonna lipu parema külje kujundus jäi malevkonna enese määrata, vasak külge pidi kas täielikult või osaliselt kujutama maleva lipu paremat külge.³⁵¹ Üldiselt võib väita, et territoriaalsuse põhimõttel moodustatud malevkondade lippude kavandeid iseloomustas

³⁴⁸ Punga, Olavi. Lippudest Kaitseliidus. // Kaitse Kodu! 1994, nr 1, lk 26.

³⁴⁹ Punga, Olavi. Kaitseliidu üldlipp ja embleem. // Kaitse Kodu! 1993, nr 1, lk 33.

³⁵⁰ Punga, Olavi. Lippudest Kaitseliidus II. Malevkondade lipud. // Kaitse Kodu! 1994, nr 2, lk 26.

³⁵¹ Samas, lk 26.

kujunduselementide arvukus ja erksavärvilisus, vastupidiselt eriüksuste lipukavanditele, mis olid valdavas enamikus elementide poolest üsna vaesed ja ka värvigammalt tunduvalt tagasihoidlikumad.³⁵²

Ida malevkonnale lipu muretsemise küsimus tõusis päevakorda malevkonna peakoosolekul 26. veebruaril 1928. Nelisada krooni selleks otstarbeks andsid Karl ja Alma Hellat, lipu kavandi valmistas E. Kivi ning see õmmeldi R. Reite käsitöökoolis. Lipu annetas Ida malevkonnale Naiskodukaitse Ida jaoskond, see anti malevkonnale üle Kadrioru lossi ees paraadil 16. detsembril 1928.³⁵³

Ida malevkonna lipu vasakul küljel on Tallinna linna värvid, s.o. kuus sinivalget triipu, mille keskel sinine kuldäärtega sõõr Eesti Vabariigi väikese vapi kujutisega. Lipu paremal küljel kujutati tuletorni laialipaiskuvate kollaste kiirtega mustal põhjal, mis oli ümbritsetud võidupärja ja rahvustrikolooriga, tähendades *lootuse ja alatise valveloleku sümboolit raskete aegade pimedal ööl*. Lipudaatumid: aastad 1918 ja 1924 ning annetaja nime initsiaalid: A. H. Lipu rõngal juhtlause: *Üks kõigi eest – kõik ühe eest!*.³⁵⁴ (vt lisa 3.)

Ida malevkonna lipu saatus nõukogude okupatsiooni ajal pole teada. Pärast Kaitseliidu taasloomist 1990. aastal ei ole malevkonna lippu taastatud.

4.2. Malevkonna teenetemärgid

Lisaks märkidele, mis olid otseselt vormi elementideks nagu mütsimärgid ja õlakutrafaretid, oli Kaitseliidul üldine rinnamärk ehk liikmemärk ja üksuste märgid, mis täitsid osalt teenistusvanuse, osalt teenetemärgi funktsioone. KLi märkide loomine algas organisatsiooni vapi valimisest. A. Timuse kavandi – lennuks valmisolev põhjakotkas, kellel vasaku küünise vahel riigivapp ja parema küünise vahel kaheteraline mõõk – kinnitas Kaitseliidu keskjuhatus 16. juulil 1925 KLi vapiks. Kaitseliidu üldmärgi – hõbedane KLi kotkas kuldkollasel kilbil – kinnitas vabariigi valitsus 5. märtsil 1926.³⁵⁵

Rinnamärk oli kõigil Kaitseliidu malevatel. Õigus rinnamärgile oli ka kõigil malevkondadel ja vastavatel üksustel, millel olid malevkonna õigused. 1939. aastal olid oma rinnamärgid olemas Tallinna maleva üheksal malevkonnal ja kaheksal malevkonna õigustes eriüksusel. KLi rinnamärke kanti vasakul pool, enamasti rinnatasku keskel.

³⁵² Punga, Olavi. Kaitseliidu lippudest III. Eriüksuste lipud. // Kaitse Kodu! 1994, nr 3/1995, nr 1, lk 28.

³⁵³ Kaitseliidu Tallinna malev. Tallinn, 1934, lk 103.

³⁵⁴ Samas, lk 103.

³⁵⁵ Walter, Hannes. Eesti teenetemärgid. Tallinn, 1998, lk 126.

Märkidel oli oma statuut, mis määras ära, mitu aastat hoolsat teenistust antud üksuses oli nõutav märgi saamiseks. Tegu polnud seega kuuluvusmärgiga, vaid teenistusvanuse märgiga. Ühtlasi olid need teenetemärgid, mida anti kodu- ja välismaa tegelastele üksusele tehtud teenete eest. Kaitseliidu rinnamärkide väliskuju kinnitas KLi ülem.³⁵⁶

Ida malevkonna rinnamärk asutati malevkonna juhatuse otsusega 10. novembril 1933. Kaitseliidu ülem kinnitas selle 22. novembril 1933.³⁵⁷ Rinnamärk taastati 1993. aastal ning tänaseks on sellest saanud teenetemärk, mis kujutab endast oranživärvilist, musta äärega, laienevate harudega risti, mille keskel Kaitseliidu embleem. Ida malevkonna tunnusena on risti alumisel harul täht "I".³⁵⁸ (vt lisa 4.)

Teenetemärk annetakse malevkonna juhatuse otsusega suurematel tähtpäevadel: Tallinna maleva aastapäeval – 1. jaanuar, vabariigi aastapäeval – 24. veebruar, Ida malevkonna aastapäeval – 4. mai, võidupühal – 23. juuni, Kaitseliidu aastapäeval – 11. november, autasustatava sünnipäeva (juubeli) puhul. Autasustatakse tegev- ning toetajaliikmeid, kes on malevkonnas eeskujulikult teeninud vastavalt vähemalt kolm ja kuus aastat, samuti malevkonna auliikmeid ning eriteenete eest ka teisi Kaitseliidus ja kaitseväes teenivaid isikuid. Vastavalt Ida malevkonna teenetemärgi statuudile on malevkonna juhatusel õigus kas ajutiselt või jäädavalt keelata teenetemärgi kandmist. Teenetemärgi valmistamise kulud kannab märgi saaja.³⁵⁹ (vt lisa 5.)

Seisuga 1. mai 2006 on välja antud 52 Ida malevkonna teenetemärki. (vt lisa 6.) Märk on annetatud seitsmele Ida malevkonna territoriaalüksuste Lasnamäe ja Pirita rühma asutajaliikmele, malevkonna kahele auliikmele, kahele Ida malevkonna territooriumil elanud Vabadussõja veteranile, kõigile Ida malevkonna pealikele, samuti rühmapealikele, Tallinna maleva teiste territoriaalüksuste pealikele ning aktiivsetele ja pühendunud Ida malevkonna tegevliikmetele, kes on erinevatel aastatel moodustanud üksuse teotahtelise tuumiku. Malevkonna juhatuse otsusega 25. juunil 1996 annetati Ida malevkonna teenetemärk nr 32, väike rinnamärk, diplom ja tunnistus Kaitseliidu arhiivi jaoks.

Esimestel aastatel teenetemärke ei nummerdatud, alles hiljem koguti need uuesti kokku ja tagaküljele graveeriti number. Kuna märke ei toodud tagasi annetamise

³⁵⁶ Walter, Hannes. Eesti teenetemärgid. Tallinn, 1998, lk 128.

³⁵⁷ Kaitseliidu Tallinna maleva pealiku vastus Kaitseliidu ülema ringkirjale 13. augustil 1999 // Tallinna maleva arhiiv.

³⁵⁸ Ida malevkonna teenetemärgi statuut // Ida malevkonna arhiiv.

³⁵⁹ Ida malevkonna teenetemärgi statuut // Ida malevkonna arhiiv.

järjekorras, tekkisid märgi välja andmise aja ning numeratsiooni vahel mõned ebatäpsused.³⁶⁰

Malevkonnale veel ühe teenetemärgi loomise idee initsiatiiv tuli tollaselt Ida malevkonna pealikult tingituna praktilisest vajadusest üksuse liikmeid tunnustada pikaajalise ja aktiivse teenistuse eest ka peale Ida malevkonna teenetemärgi pälvimist.³⁶¹ Ida malevkonna teenetemärk kilbiga loodi malevkonna juhatuse otsusega 22. oktoobril 1998, Tallinna maleva pealik pole teenetemärki kinnitanud. Märk on riigivapi kilbi kujuline puitalus, mille keskele on kinnitatud Ida malevkonna teenetemärk. Teenetemärgi kohal asetseb kuldne lint, millel on kiri *TRUU EESTILE SURMANI* ja märgi all on kuldne ristkülik, millele graveeritakse autasustatava nimi. (vt lisa 7.) Seisuga 1. mai 2006 on märki välja antud kolm tükki. (vt lisa 9.) Teenetemärk kilbiga annetakse Ida malevkonna teenetemärgi omajale staažika teenistuse või eriliste teenete eest, samuti nii Eesti kui välisriikide kodanikele ja organisatsioonidele silmapaistvate teenete eest ning malevkonna otsestele ülematele. Vastavalt statuudile kannab märgi valmistamise kulud malevkond.³⁶² (vt lisa 8.)

Seoses Ida malevkonna X taasasutamisaastapäeva tähistamisega võeti 29. märtsil 2000 üksuse juhatuse otsusega Ida malevkonna mälestusesemete hulka käsigranaadikujuline mälestusesese.³⁶³ Kauaaegse kohusetundliku teenistuse eest Kaitseliidus antavale esemele on graveeritud saaja nimi ja tekst *10 aastat Ida malevkonda*. Seisuga 1. mai 2006 on Ida malevkonnas tunnustatud üheksat kaitseliitlast staažika teenistuse eest, teiste hulgas on mälestusesese kingitud Tallinna malevale. (vt lisa 10.)

³⁶⁰ Peeter Saadla 23.03.06

³⁶¹ Peeter Saadla 23.03.06

³⁶² Ida malevkonna teenetemärk kilbiga statuut // Ida malevkonna arhiiv.

³⁶³ Ida malevkonna juhatuse 29. märtsil 2000 otsus nr 4 // Ida malevkonna arhiiv.

Kokkuvõte

Kaitseliidu tegevuse alguseks Tallinnas võib pidada 1917. aasta oktoobrit, mil ettevõtjate ja ärimeeste abiga pandi alus Omakaitsele ning linn jagati miilitsajaoskondade järgi kuueks Omakaitse jaoskonnaks. Sarnane struktuur jäi püsima ka pärast Eesti Kaitse Liidu loomist novembris 1918. 1925. aastal moodustati Kaitseliidu Tallinna jaoskondadest territoriaalsed malevkonnad – II ja III malevkonna baasil loodi 22. veebruaril 1926 Tallinna maleva Ida malevkond. Malevkonna abiorganisatsioonidena tegutsesid naiskodukaitse ja noorkotkaste jaoskonnad, spordi- ja laskurklubid. Üksus eksisteeris kuni Kaitseliidu likvideerimiseni 1940. aasta juunis.

Ida malevkonna hilisemal territoriaalalal koondusid üksikrühmad paar kuud pärast Kaitseliidu ametlikku taassündi 1990. aastal. Lasnamäel kogunes algatusrühm 4. mail 1990, Pirital samuti mai alguses. Väljaõpet veel ei toimunud, prioriteediks kujunes organisatsiooni struktuuride paikapanemine. Sama aasta juunis asutati Tallinna II malevkond, kuhu kuulusid ka Lasnamäe ja Pirita rühm ning mis koondas Tallinna kaitseliitlased ühtse juhtimise alla ja tõi kaasa organiseerituma tegevuse. Alustati sõjalise väljaõppega ning lasketreeningutega. Ühtne Tallinna malev moodustati 1991. aasta mai lõpus.

Lasnamäe ja Pirita rühma kaitseliitlased osalesid nii üleriigilistes kui malevkondlikes ettevõtmistes: KLi esimesel üleriigilisel õppusel *Riigipiir '90* asusid kaitseliitlased valvesse Tartu rahulepinguga kindlaks määratud idapiirile; Konstantin Pätsi põrnu ümbermatmisel oldi auvalves; 1991. aasta jaanuarisündmuste ajal teostati valvet Leningradi maanteel; korduvalt turvati Eesti Komitee bürooruume ja Eesti Kongressi istungjärke; augustiputši päevil valvati tele- ja raadiomaja.

Tallinna maleva raames koondati 7. oktoobril 1992 Pirita, Lasnamäe ja Kadrioru rühmad Ida kompaniiks. Seoses Tallinna linna uue administratiivjaotusega struktureeriti aga malev 1993. aasta detsembris ümber ning Ida kompanii loodi ainult Pirita ja Lasnamäe rühma baasil. Ida allüksuse mehed osalesid valveteenistuses, peeti regulaarselt koosolekuid ning võeti osa õppustest, Lasnamäe rühm organiseeris oma piirkonnas patrullteenistust.

Ida malevkonna taasasutamiskuupäevaks võib lugeda 24. maid 1994, mil toimus Ida kompanii korraline ja ühtlasi viimane koosolek ning võeti vastu otsus muuta senine kompanii malevkonnaks. Ida malevkonnal oli üksuse eksisteerimise ajal kaks pealikku: Andres Miller, kes juhtis üksust esimesed pool aastat selle loomise järel, ning Peeter

Saadla, kes seisis malevkonna eesotsas üheksa aastat, kuni selle reorganiseerimiseni 2003. aastal. Pealiku abisid oli kolm – Georg Mõttus (1994 – 1998), Endel Vestli (1999 – 2000) ja Tiit Hagen (2001 – 2003). Malevkonna juhatuse koosseis muutus aastate kestel väga sujuvalt, ühe-kahe esindaja kaupa. Malevkonnas oli loomise hetkel umbes 40 liiget. Perioodil 1995 – 1999 kahanenud liikmete arv hakkas pärast nimetatud mõõna stabiilselt tõusma kuni 2003. aasta lõpuks üle 70. Üksusel oli nii toetaja-, au- kui noorliikmeid.

1994. aastal kujunes Kuristiku Keskkoolis riigikaitsest huvitatud poistegrupp, kes Ander Asbergi eestvedamisel hakkasid iseseisvalt teostama sõjalist väljaõpet. Kuna tegutseti Lasnamäel, seati sisse kontaktid Ida malevkonnaga. Ajapikku sulandusid noorukid malevkonda ning väljaõpet jätkati nn Ida noorteüksusena. 1998. aastaks võimaldas vanus enamikel poistel astuda ametlikult Kaitseliidu noorliikmeks. Samal aastal jõudsid Piirivalvest Tallinna malevasse mootorrattad *Ural*. Grupp Ida malevkonna noori tehnikahuvilisi seadsid need sõidukorda ning edaspidi osaleti taktikalises väljaõppes ning muudel üritustel vastavalt võimalustele motoüksusena.

Ida malevkond osales pidevalt aina täiustavas ja mitmekesistavas Kaitseliidu väljaõppes, üksus oli alati esindatud olulisematel malevkondlikel sõjalistel harjutustel. Kui 1990ndate aastate alguses oli kaitseliitlastel raskusi seoses suurte muutustega ühiskonnas isikliku elu ja Kaitseliidu teenistuse ühendamise, siis uue sajandi alguseks kujunes domineerivaks probleemiks liikmete loidus, kuna õppustel osalesid enamasti ühed ja samad inimesed ning paljudele piisas vaid n-õ nimekirjas olemisest. Lisaks ülemalevalistele üritustele organiseeris Ida malevkond ka üksuse siseõppusi, mille eesmärgiks oli ainult malevkonna liikmetest koosnevale auditooriumile anda ülevaade mõnest kaitseliitlase väljaõpet toetavast teemast.

Üksus pidas kogu oma eksisteerimise aja regulaarselt koosolekuid, kus lisaks infovahetusele said malevkonna liikmed omavahelist tutvust süvendada. Malevkonnas koguti järjekindlalt liikmemakse, mille tasumisega esines siiski pidevalt probleeme. Samuti osaleti valveteenistusliku iseloomuga ülesannete täitmisel, mis algselt seisnesid eelkõige Tallinna maleva staabiruumide valves, mille mehitamine jagati vastavalt maleva allüksuste suurusele nende vahel võrdselt ära. Samuti teostati ühiskondlike suurürituste ajal tasulist patrullteenust. Tõeliseks proovikiviks kujunes aga malevkonnale üksuse staabiks 1995. aastal kasutada antud Filtri tee 8a asunud hoonetekompleksi valvemeeskonna mehitamine, mis mõjutas oluliselt malevkonna kaitseliitlaste väljaõppealast aktiivsust. Üksuse koormust Filtri tänava territooriumi

valvamisel püüti järjekindlalt vähendada ning algselt ööpäevaringne valvekohustus kuivas kokku nädalavahetuse pikkusteks valvekordadeks, mille mehitamine jagati kõigi Tallinna maleva allüksuste vahel ära. 2003. aasta lõpus koliti objektilt välja ning hoone pandi müüki.

Ida malevkonna võitlejad osalesid üksuse eksisteerimise ajal järjekindlalt Tallinna maleva koondrühma koosseisus kõikidel vabariigi aastapäeva paraadidel, võiduparaadidest osavõtt oli veidi juhuslikumat laadi. Üksuse esindajad võtsid ka osa enamikest Kaitseliidu, põhja ringkonna ja Tallinna maleva päevadest. Edukalt ning tihti mitme võistkonnaga osaleti Tallinna maleva laskevõistlustel. Ida malevkonna traditsioonide hulka võib lugeda seltskondlikke koosistumisi, mida korraldati tavaliselt riiklike, Kaitseliidu või malevkonna enda tähtpäevadel peamiselt mõnes malevkonna liikmetele kuulavas baaris/restoranis. Pidupäevade puhul tunnustas üksuse pealik tublimaid malevasi malevkonna teenetemärgi või käskkirjalise kiitusega. Mainimist väärib kindlasti ka malevkonna territooriumil elavate Vabadussõja veteranide meelepidamine. Lisaks alustati 2002. aastal igatalvise spordivõistluse *Jürka* korraldamist.

Ida malevkond likvideeriti 2003. aasta lõpus, kui struktuurimuudatuste tõttu Tallinna malevas reorganiseeriti Ida, Lõuna ja Põhja malevkonnad kompaniideks ning liideti Tallinna maleva Ühendmalevkonnaks.

Ida malevkond andis välja kahte teenetemärki – Ida malevkonna teenetemärk ja Ida malevkonna teenetemärk kilbiga. Teenetemärk kujutab endast oranživärvilist, musta äärega, laienevate harudega risti, mille keskel on Kaitseliidu embleem ning Ida malevkonna tunnusena risti alumisel harul täht "T". Käesolevaks hetkeks on malevkond välja andnud 52 eelnimetet märki. Ida malevkonna lippu pole pärast Kaitseliidu taasloomist 1990. aastal taastatud.

Bakalaureusetöö tulemusena valmis ülevaade Ida malevkonna kujunemisloost, tegevusest ning sümboolikast. Eelnimetatud materjalile sekundeerib lühikokkuvõte Kaitseliidu ajaloost, mis valgustab organisatsiooni üldist arenguteed. Hoolimata allüksust puudutavate allikate lünklikkusest ning laiali paisatud asetusest, osutus algmaterjal piisavaks, et kaardistada malevkonna arengu põhipunktid ja kirjeldada üksuse igapäevaelu.

Kasutatud allikad ja kirjandus

Arhiiviallikad:

Kaitseliidu Peastaabi arhiiv. (Toompea 8, Tallinn)

Kaitseliidu Tallinna maleva arhiiv. (Narva mnt 81, Tallinn)

Kaitseliidu Tallinna maleva Ida malevkonna arhiiv. (Peeter Saadla valduses)

Elektroonilised allikad:

Kaitseliidu kodulehekülj: www.kaitseliit.ee

Kaitseliidu Tallinna maleva kodulehekülj: <http://tallinn.kaitseliit.ee>

Kaitseliidu Tallinna maleva Ühendmalevkonna kodulehekülj: <http://yhend.kaitseliit.ee>

Kirjandus:

Algus, Juhan. Kaitseliidust. // Postimees. 1991, nr 182.

Helme, Martin. Ida kompaniist sai malevkond. // Tallinna Maleva Teataja. 1994, nr 5, lk 2.

Jõesaar, Ivar. Kaitseliidu päevad jõudsid koju. // Kaitse Kodu! 1997, nr 4/5, lk 13 – 14.

Kaitseliidu Tallinna malev. Tallinn, 1934.

Kemppi, Jarkko. Eesti Vabariigi Kaitseliit 1918 – 1920. // Akadeemia, 2002, nr 7, lk 1355 – 1365.

Kirotar, Heikki. Kaitseliitlaste imepärased seiklused Michiganis. // Kaitse Kodu!, 1999, nr 3, lk 16 – 19.

Laaneots, Ants. Eesti riigikaitse taastamine ja areng. // Kümme aastat taasiseseisvust Eestis 1991 – 2001. Tallinn, 2002, lk 29 – 44.

Laigna, Einar. Kaitseliidu Tallinna maleva lahingrühma iga-aastane õppetreeninglaager Võrumaal. // Kaitse Kodu! 1993, nr 1, lk 37 – 38.

Loogma, Siimu. “Kaitstud kodu”: jõustruktuurid üheskoos rahva ees. // Kaitse Kodu! 1996, nr 2, lk 13 – 15.

Kaasik, Feliks; Kapov, Jevgeni. Kaitseliit paigaldas piiriposte. // Rahva Hää! 1990, nr 203.

Kaasik, Meelis. Põgusalt maleva tasulisest valveteenistusest. // Tallinna Maleva Teataja. 1994, nr 2, lk 3.

Koorberg, Väino. Kaitseliit valis keskjuhatuse. // Edasi. 1990, nr 261.

Luts, Alfred. Heitluste keerises I-II. Tallinn, 2004.

- Rässa, Jaano. Raplas oli koos kaitseliidu keskkogu. // Postimees. 1991, nr 121.
- Rüütel, Arnold. Kaitseliit vajab kogu rahva toetust ja tähelepanu. // Kaitse Kodu! 1994, nr 1, lk 4 – 7.
- Pitka, Johan. Minu mälestused 1914-1920. Tallinn, 1993.
- Punga, Olavi. Kaitseliidu “ajalood”. // Kaitse Kodu! 1999, nr 4 (22), lk 23 – 24.
- Punga, Olavi. Kaitseliidu lippudest III. Eriüksuste lipud. // Kaitse Kodu! 1994, nr 3/1995, nr 1, lk 28 – 29.
- Punga, Olavi. Kaitseliidu üldlipp ja emblem. // Kaitse Kodu! 1993, nr 1, lk 32 – 33.
- Punga, Olavi. Lippudest Kaitseliidus. // Kaitse Kodu! 1994, nr 1, lk 26 – 27.
- Punga, Olavi. Lippudest Kaitseliidus II. Malevkondade lipud. // Kaitse Kodu! 1994, nr 2, lk 26 – 27.
- Punga, Olavi. Lühike ülevaade möödunust. // Kaitse Kodu! 1998, nr 5, lk 12 – 15.
- Tali, Peeter. Kaitseliit harjutas “piiri sulgemist”. // Edasi. 1990, nr 202.
- Tamre, Ülo. Kaitseliidu päevad 1994. // Kaitse Kodu! 1994 & 1995, nr 3 & 1, lk 54.
- Tõnisson, Tõnis. Kaitseliidul uus ülem. // Rahva Hää. 1991, nr 123 .
- Ulmiste, Hans. Kaitseliidu päevad '93. // Kaitse Kodu! 1993, nr 1, lk 29 – 30.
- Uustalu, Evald. Eesti Vabariik 1918-1940. Lund, 1968.
- Vaher, Vaapo. Kaitseliit kogub rammu. // Päevaleht. 1990, nr 42.
- Vahtre, Lauri. Vabanemine. Tallinn, 1996.
- Walter, Hannes. Eesti teenetemärgid. Tallinn. 1998.
- Walter, Hannes. Kindralmajor Johannes Orasmaa VR I/2., II/3. – 110 aastat sünnist. // Kaitse Kodu! 2000, nr 6, lk 10 – 11.
- Walter, Hannes. 1917. aasta Omakaitse – Kaitseliidu eelkäija. // Kaitse Kodu! 1997, nr 6, lk 27 – 29.

Perioodika:

- Edasi.1990.
- Kaitse Kodu! 1993 – 2003.
- Rahva Hää. 1990.
- Riigi Teataja. 1991 – 2004.
- Tallinna Maleva Teataja. 1994 – 1996.

Käsikirjalised materjalid:

Ander Asbergi isiklikud märkmed. (Ander Asbergi valduses)

Ida malevkonna päevik 1995 – 2000. (Ida malevkonna arhiivis)

Kaitseliidu Tallinna maleva pealiku Tõnu Järve aruanne 1990.-1991. aasta tööst maleva üldkogul 27. novembril 1991. (Ida malevkonna arhiivis)

Kaitseliidu Tallinna maleva endise pealiku Tõnu Järve aruanne maleva tööst perioodil 27. november 1991 – 1. september 1992 maleva üldkogul 17. septembril 1992. [mustand] (Tõnu Järve valduses)

Mõttus, Georg. Lühike ülevaade Ida Malevkonna tegevusest, tema taasloomisest kuni tänapäevani. // Tallinn, 1998(?). (Käsikiri autori valduses)

Tõnu Järve isiklikud märkmed. (Tõnu Järve valduses)

Vestlus kadett Andres Vallneriga 3. mail 2006. (Vestluse üleskirjutus autori valduses)

Vestlus major Hillar Tindiga 23. märtsil 2006. (Vestluse üleskirjutus autori valduses)

Vestlus major Mart Puusepaga 17. veebruaril 2006. (Vestluse üleskirjutus autori valduses)

Vestlus vanemveebel Ander Asbergiga 23. aprillil 2006. (Vestluse üleskirjutus autori valduses)

Vestlused major Tõnu Järvega 20. veebruaril 2006, 10. märtsil 2006 ja 27. märtsil 2006. (Vestluse üleskirjutus autori valduses)

Vestlused vanemseersant Peeter Saadlaga 23. märtsil 2006 ja 1. mail 2006. (Vestluse üleskirjutus autori valduses)

Summary

Estonian Defence League Tallinn Unit Ida subdivision 1990-2003

The subject of the current bachelor thesis is the history of Estonian Defence League Tallinn unit Ida subdivision in the years 1990 – 2003. The purpose of the thesis is to give an overview of the development of Ida subunit against the background of the recreation of Defence League and Estonia regaining independence as well as to describe the progress and everyday life of the subunit. In the process of choosing the subject personal interest of the author played an important role as the author is a member of Ida subdivision since 2003 and very interested in the history of the subunit. The bachelor thesis is a sequential to the term paper written in 2004 on the same subject.

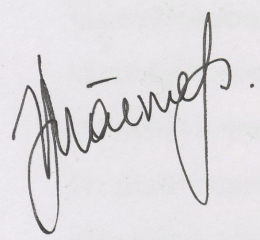
In the beginning of the research it became evident that a complete history of Estonian Defence League has not yet been composed. Most books published before and after the soviet occupation in Estonia are about the history of the units of Defence League in the preoccupation period, only few have been written about the history of different subdivisions of Defence League. Therefore the importance of the current thesis is that it pays attention to the development and progress of little subdivision of Defence League in re-independent Republic of Estonia.

As gathering information concerning the current subject it became clear that documentation of the subdivision in question is rather incomplete and not in order. Hereby the first task was to accumulate all the sources and to bring them into order. In addition to the archive of Ida subdivision, the archives of Estonian Defence League Headquarter and Tallinn unit were used. Besides this, periodicals and homepages of Defence League were also used and the author questioned several former commanders of Tallinn subunit and Ida subdivision. Despite of the sporadic and scattering position of the sources the material proved to be sufficient in order to map the main points of the development of Ida subdivision and to describe its everyday life.

The current bachelor thesis is divided into four chapters. The first chapter examines the history of Estonian Defence League since its birth until present describing among other thing the working mechanisms of the organisation. The second chapter outlines the formation of Ida subdivision in 1926 and the creation of the territorial groups of the subunit after Estonia had regained its independence. The third chapter introduces the recreation of Ida subdivision in 1994 and its further development until the reorganisation of the subunit in 2003 describing different activities of the subunit in point of view of national defence as well as from the social side of the everyday life.

The fourth chapter gives an overview about the symbolics of Ida subdivision. Enclosed some statistical data, the statutes of the crosses of merits of Ida subdivision, the lists of chevaliers and the illustrative material will be found.

29.05.06.

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'M. M. M.', written in a cursive style.

Lisad

Lisa 1	Ida malevkonna isikkoosseis
Lisa 2	Ida malevkonna tulemused Tallinna maleva laskevõistlustel
Lisa 3	Ida malevkonna lipp
Lisa 4	Ida malevkonna teenetemärk
Lisa 5	Ida malevkonna teenetemärgi statuut
Lisa 6	Ida malevkonna teenetemärgi kavaleride nimekiri
Lisa 7	Ida malevkonna teenetemärk kilbiga
Lisa 8	Ida malevkonna teenetemärk kilbiga statuut
Lisa 9	Ida malevkonna teenetemärk kilbiga kavaleride nimekiri
Lisa 10	Ida malevkonna mälestusesemega autasustatute nimekiri

Lisades esinevad lühendid:

mlk	malevkond
VS veteran	Vabadussõja veteran
mlvl	malevlane
rms	reamees
kpr	kapral
n-srs	nooremseersant
srs	seersant
v-srs	vanemseersant
n-vbl	nooremveebel
vbl	veebel
v-vbl	vanemveebel
lpn	lipnik
n-ltn	nooremleitnant
ltn	leitnant
kpt	kapten
mjr	major

Lisa 1. Ida malevkonna isikkoosseis

Aasta	Kuu	Tegevliikmed	Toetajaliikmed	Auliikmed	Noorliikmed	Kokku
1994	veebruar ¹	33	8	0	1	42
1995	juuli	50	12	2	0	64
	oktoober	49	12	2	0	63
1996	juuli	45	11	2	0	58
	oktoober	43	12	2	0	57
1997	jaanuar	41	9	2	0	52
1998	jaanuar	42	9	2	0	53
	märts	42	9	2	0	53
	aprill	42	9	2	0	53
	juuni	42	9	2	3	56
	juuli	43	9	2	3	57
	detsember	33	7	2	3	45
1999	märts	33	6	2	5	46
	juuni	34	6	2	6	48
	september	33	6	2	6	47
2000	juuni	38	5	2	4	49
	september	45	5	2	0	52
2001	?	49	7	2	0	58
2002	jaanuar	58	6	2	0	66
	veebruar	64	6	2	1	73
	märts	67	6	2	1	76
	aprill	67	6	2	1	76
	mai	67	6	2	1	76
	juuni	68	6	2	1	77
	august	67	7	2	1	77
	september	67	7	2	1	77
	oktoober	68	7	2	1	78
	november	69	7	2	1	79
	detsember	71	4	2	1	78
2004	veebruar ²	72	4	1	0	77

¹ Tallinna maleva Ida kompanii

² Tallinna maleva Ühendmalevkonna Ida kompanii

Lisa 2. Ida malevkonna tulemused Tallinna maleva laskevõistlustel

Aasta	I koht	II koht	III koht	Ida koht
2003	Staabikompanii	Nõmme mlk	Toompea mlk	Ida mlk (5.)
2002	Staabikompanii	Põhja mlk	Sadama mlk I	Ida mlk (4.)
2001	Staabikompanii	Põhja mlk	Ida mlk	Ida mlk (3.)
2000	Staabikompanii I	Põhja mlk	Nõmme mlk	Ida mlk I (5.), Ida mlk II (10.)
1999	Staabikompanii	Põhja mlk	Lõuna mlk	Ida mlk (5.)
1998	Staabikompanii	Põhja mlk	Lõuna mlk	Ida mlk (4.)
1997	Põhja mlk	Ida mlk	Sadama mlk	Ida mlk (2.)
1996	?	Ida mlk	?	Ida mlk (2.)

Tabel 1. Tulemused väikekaliibrilistest relvadest laskmises

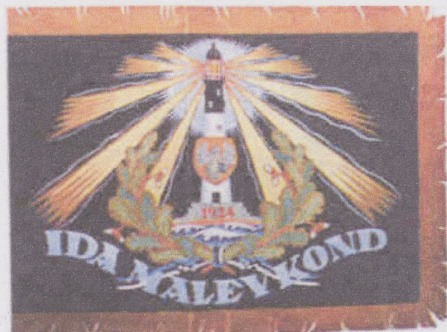
Aasta	I koht	II koht	III koht	Ida koht
2003	Toompea mlk	Staabikompanii	Ida mlk I	Ida mlk I (3.), Ida mlk II (8.)
2002	Staabikompanii	Ida mlk I	Põhja mlk	Ida mlk I (2.), Ida mlk II (6.)
2001	Põhja mlk	Ida mlk I	Nõmme mlk I	Ida mlk I (2.), Ida mlk II (10.)
2000	Põhja mlk	Ida mlk I	Staabikompanii	Ida mlk I (2.), Ida mlk II (7.)
1999	Põhja mlk	Ida mlk I	Staabikompanii I	Ida mlk I (2.), Ida mlk II (4.)
1998	Põhja mlk	Staabikompanii	Ida mlk	Ida mlk (3.)
1997	Lääne mlk	Sadama mlk	Ida mlk	Ida mlk (3.)
1996	?	?	?	?

Tabel 2. Tulemused täiskaliibrilistest relvadest laskmises

Aasta	I koht	II koht	III koht	Ida koht
2003	?	?	?	?
2002	?	?	?	?
2001	Põhja mlk	Ida mlk I	Staabikompanii	Ida mlk I (2.), Ida mlk II (11.)
2000	Põhja mlk	Staabikompanii I	Ida mlk I	Ida mlk I (3.), Ida mlk II (8.)
1999	Põhja mlk	Staabikompanii I	Ida mlk I	Ida mlk I (3.), Ida mlk II (7.)
1998	Põhja mlk	Staabikompanii	Ida mlk	Ida mlk (3.)
1997	Lääne mlk	?	?	?
1996	Põhja mlk	Lõuna mlk	Lääne mlk	Ida mlk (4.)
1995	Lõuna mlk	Põhja mlk	Lääne mlk	Ida mlk (5.)
1994	Lõuna mlk I	Valverühm	Lõuna mlk II	Ida mlk I (7.), Ida mlk II (6.)

Tabel 3. Koondtulemused

Lisa 3. Ida malevkonna lipp

(Ida malevkonna lipu parem külg)

(Ida malevkonna lipu vasak külg)

Lisa 4. Ida malevkonna teenetemärk

Kaitseväe tegevuse ajal.

§ 2. Malevkonna teenetemärki võib anda ka väljapoole Kaitseväe koosseisust, eriti juhul, kui teenetud on Kaitseväe embleem –

väga ja selle aja kestel teeninud vähemalt kaks aastat malevkonnas vähemalt kaks aastat malevkonna liikmetena

§ 3. Teenetemärki annab malevkonna juhtkond malevkonna pealiku ettepanekul. Märki võib anda ka

§ 4. Teenetemärki annatakse ühe või mitme teenetusega.

§ 5. Teenetusegi valmistamise kulusid kannab märki saaja, kui juhatus ei ole otsustanud märki annata malevkonna kulusid.

§ 6. Teenetemärki annetakse:

- malevlastele, kes on vähemalt kolm aastat olnud malevkonnas liikmeteks ja on selle aja kestel neile peale pandud kohustusel teeninud täiesti korralikult;
- teistest Kaitseväe üksustest üle tulnud malevlastele, kes neis üksustes üle ühe aasta ja Ida malevkonnas vähemalt kaks aastat malevkonna liikmetena on oma kohustusel teeninud täiesti korralikult;
- malevkonna toetajaliikmetele, kes vähemalt kuni aastat on olnud malevkonna õhukirjas ja selle aja kestel teeninud korralikult oma kohustusel malevkonna vastu;
- malevkonna õrastele ülematele ja aulikele;
- malevkonna liikmetele, kes on osutanud erilisi teeneid malevkonnale, vastavalt malevkonnas olnud ajale;
- teistes Kaitseväe üksustes ja Kaitseväes teenivatele isikutele – erijuhtudel.

§ 7. Teenetemärki võib annata ka väljapoole Kaitseväe seisvaile Eesti, kui ka välismaalike kodanikele, kes on osutanud malevkonnale erilisi teeneid.

§ 8. Teenetemärki kantakse Kaitseväe vormiriietuses vasakul pool kumitaskul. Erariietuses võib kanda teenetemärki vähendatud kujul – läbimõõtu 20 mm – kätte vasakul revolveril.

§ 9. Malevkonna juhatusel on õigus loovata kas ajaliselt või füüsiliselt teenetemärki kandmist neile määratlemisele, kes

Lisa 5. Ida malevkonna teenetemärgi statuut

§ 1 Ida malevkonna teenetemärk on malevkonna liikmete ühtekuuluvuse tunnuseks Kaitseliidu tegevuse alal.

§ 2 Malevkonna teenetemärk kujutab endast oranživärvilist, musta äärega, laienevate harudega risti, läbimõõduga 37 mm, mille keskel on kaitseliidu embleem – vappi ja mõõka hoidev laiali tiibadega põhjakotkas, läbimõõduga 21 mm. Ida malevkonna tunnuseks on alumisel harul täht “I”.

§ 3 Teenetemärgi annetamise otsustab malevkonna juhatus malevkonna pealiku ettepanekul. Otsused tehakse lihthäälteenamusega.

§ 4 Teenetemärk annetatakse ühes vastava tunnistusega.

§ 5 Teenetemärgi valmistamise kulud kannab märgi saaja, kui juhatus ei ole otsustanud märki annetada malevkonna kulul.

§ 6 Teenetemärk annetatakse:

- a) malevlastele, kes on vähemalt kolm aastat olnud malevkonna liikmeteks ja on selle aja kestel neile peale pandud kohustusi täitnud täiesti korralikult;
- b) teistest Kaitseliidu üksustest üle tulnud malevlastele, kes neis üksustes üle ühe aasta ja Ida malevkonnas vähemalt kaks aastat malevkonna liikmetena on oma kohustusi täitnud täiesti korralikult;
- c) malevkonna toetajaliikmetele, kes vähemalt kuus aastat on olnud malevkonna nimekirjas ja selle aja kestel täitnud korralikult oma kohustusi malevkonna vastu;
- d) malevkonna otsestele ülematele ja auliikmetele;
- e) malevkonna liikmetele, kes on osutanud erilisi teeneid malevkonnale, vaatamata malevkonnas oldud ajale;
- f) teistes Kaitseliidu üksustes ja Kaitseväes teenivatele isikutele – erijuhtudel.

§ 7 Teenetemärki võib annetada ka väljaspool Kaitseliitu seisvaile Eesti, kui ka välisriikide kodanikele, kes on osutanud malevkonnale erilisi teeneid.

§ 8 Teenetemärki kantakse Kaitseliidu vormiriietusel vasakul pool kuuetaskul. Erariietusel võib kanda teenetemärki vähendatud kujul – läbimõõt 20 mm – kuue vasakul revääril.

§ 9 Malevkonna juhatusel on õigus keelata kas ajutiselt või jäädavalt teenetemärgi kandmist neile märgiomanikele, kes:

- a) Kaitseliidu kohustuste täitmisel on muutunud korratuiks;
- b) käituvad teenetemärgiga ebakohaselt;
- c) riivavad malevkonna head nime
- d) on Kaitseliidust välja heidetud.

Märkus: teenetemärgi kandmist on õigus keelata erijuhtudel ka malevkonnast lahkunuile.

			Raupäev	Märgi nr
			11.11.1993	1
			11.11.1993	
			11.11.1993	
			11.11.1994	
			11.11.1994	
			11.11.1994	7
			11.11.1994	
			11.11.1994	
			11.11.1994	
			11.11.1994	
			11.11.1994	12
			11.11.1994	
			11.11.1994	
			11.11.1994	
			24.02.1995	
			24.02.1995	
			05.05.1995	
			05.05.1995	
			05.05.1995	
			05.05.1995	
			05.05.1995	
			05.05.1995	26
			11.11.1995	
			11.11.1995	
			24.02.1995	
			11.11.1995	
			11.11.1995	
			11.11.1995	
			11.11.1995	36
			05.05.2000	37
			05.05.2000	38
			05.05.2000	39
			06.05.2000	40
			06.05.2000	41
			06.05.2000	42
			20.07.2000	43
			09.01.2002	44

1. Iga malevõistleja ei ole pidanud terviklõhku saavutada teenetemärgi väljastamise kohta. Arvati õnnestus teenuda kõik teenetemärgi saanud liiklaid ning antetud teenetemärgid, kuid enamike teenetemärgide numbrid teatatakse jli saare füüsilise ajaloosõnaku tootja kaudu.

Lisa 6. Ida malevkonna teenetemärgi kavaleride nimekiri¹

Jrk	Auaste	Nimi	Kuupäev	Märgi nr
1	vbl	Endel Vestli	11.11.1993	1
2	n-srs	Hannes Ansip	11.11.1993	
3	mjr	Tõnu Järv	11.11.1993	
4	n-vbl	Andres Miller	11.11.1993	
5	n-vbl	Urmas Kuusk	11.11.1994	
6	kpr	Rannar Meresaar	11.11.1994	
7	kpr	Gennadi Spitsõn	11.11.1994	7
8	mlvl	Kalju Neevits	11.11.1994	
9	srs	Toivo Nellis	11.11.1994	
10	n-srs	Erich Rannik	11.11.1994	
11	n-srs	Heimar Tartes	11.11.1994	
12	v-srs	Peeter Saadla	11.11.1994	12
13	srs	Arvo Treier	11.11.1994	
14	kpt	Ivar Kühn	11.11.1994	
15	vbl	Georg Mõttus	11.11.1994	
16	VS veteran	Adolf Vaher	24.02.1995	
17	VS veteran	Hendrik Puuraid	24.02.1995	
18	mlvl	Viktor Jõgi	05.05.1995	
19	mlvl	Ago Mürsepp	05.05.1995	
20	ltn	Mart Puusepp	05.05.1995	
21	auliige	Feliks-Andres Saar	05.05.1995	
22	kpr	Rein Spitz	05.05.1995	
23	kpr	Osvald Terep	05.05.1995	
24	mlvl	Vladimir Znamensky	05.05.1995	
25	kpr	Tiiu Olo-Porola	05.05.1995	
26	auliige	Väino-Johannes Sõerde	05.05.1995	26
27	mlvl	Tiit Einasmaa	11.11.1995	
28	mlvl	Arion Volmer	11.11.1995	
29	mlvl	Heiki Vaibla	24.02.1996	
30	mlvl	Jaak Jõemaa	11.11.1996	
31	v-vbl	Ivo Helvik	11.11.1996	
32		Kaitseliidu arhiiv	25.06.1996	32
33	kpr	Jaan Lahi	11.11.1996	
34	kpr	Heino Puusepp	11.11.1996	
35	kpr	Harri Saartson	11.11.1996	
36	mlvl	Leho Jõeorg	11.11.1998	36
37	ltn	Rein Luhaorg	06.05.2000	37
38	mlvl	Heinrich Korjus	06.05.2000	38
39	mlvl	Ants Läänemägi	06.05.2000	39
40	mlvl	Tiit Hagen	06.05.2000	40
41	mlvl	Ants Rallmann	06.05.2000	41
42	kpr	Tõnis Telgmaa	06.05.2000	42
43	v-vbl	Sven-Harri Raabe	20.07.2000	43
44	n-srs	Alar Karileet	09.01.2002	44

¹ Ida malevkond ei ole säilitanud terviklikku teavet oma teenetemärgi väljaandmise kohta. Autoril õnnestus taastada kõik teenetemärgi saanud isikud ning annetamisajad, kuid enamiku teenetemärkide numbrite taastamine jäi suure füüsilise ajavahemiku tõttu kättesaamatuks.

45	vbl	Ander Asberg	09.01.2002	45
46	srs	Aavo Jaaska	18.07.2002	46
47	srs	Mehis Oidsalu	17.08.2002	47
48	lpn	Andres Vallner	09.01.2004	48
49	n-srs	Urmas Tonto	09.01.2004	49
50	n-ltn	Merle Ott	24.02.2006	50
51	n-srs	Raiko Lohk	24.02.2006	51
52	rms	Ivar Kaljula	24.02.2006	52

Lisa 7. Ida malevkonna teenetemärk kilbiga

- 1. Teenetemärk kilbiga on malevkonna teenetemärk, mis on antud meistrile, kes on teenust osavalt ja usaldusväärselt täitnud.
- 2. Teenetemärk kilbiga on antud meistrile, kes on teenust osavalt ja usaldusväärselt täitnud.
- 3. Ida malevkonna teenetemärk antakse meistrile, kes on teenust osavalt ja usaldusväärselt täitnud.
- 4. Ida malevkonna teenetemärk antakse meistrile, kes on teenust osavalt ja usaldusväärselt täitnud.
- 5. Teenetemärk kilbiga on antud meistrile, kes on teenust osavalt ja usaldusväärselt täitnud.
- 6. Teenetemärk kilbiga on antud meistrile, kes on teenust osavalt ja usaldusväärselt täitnud.
- 7. Teenetemärk kilbiga ei ole vahetatav teise ega edasi anda. Teenetemärki kilbiga ei saa vahetada teise ega edasi anda.
- 8. Teenetemärk kilbiga antakse meistrile, kes on teenust osavalt ja usaldusväärselt täitnud.

Lisa 8. Ida malevkonna teenetemärk kilbiga statuut

§ 1 Teenetemärk kilbiga on asutatud Ida malevkonna juhatuse otsusega 22. oktoobril 1998. aastal

§ 2 Teenetemärk kilbiga on riigivapi kilbi kujuline puitalus, mille keskele on kinnitatud Ida malevkonna teenetemärk (vastavuses teenetemärgi statuudile).

Teenetemärgist 12 mm kõrgemal on kuldne lint laiusega 9 mm ja üldpikkusega 69 mm. Lindi keskse osa pikkus 44 mm, lindi otsad on lõpetatud 45 kraadise sisselõikega lindi mõlemast servast. Lindi vasakpoolsel otsal kiri: "TRUU", kesksel osal "EESTILE" ja parempoolsel otsal "SURMANI".

Teenetemärgist 8mm allpool on kuldne ristkülik laiusega 11,5 mm ja üldpikkusega 52 mm. Ristkülikul on trapetsikujuline lõpetus, trapetsi 4 mm alus on ristküliku poole, pikem alus 8 mm, trapetsi kõrgus 4mm.

44 mm pikkusele plaadi osale graveeritakse autasustatava nimi.

§ 3 Teenetemärk kilbiga annetamise otsustab Ida malevkonna juhatus.

§ 4 Teenetemärk kilbiga annetamine toimub Kaitseliidu aastapäeval, vabariigi aastapäeval, võidupühal, Ida malevkonna aastapäeval ja muudel erilistel tähtpäevadel.

§ 5 Teenetemärk kilbiga valmistamise kulud kannab Ida malevkond.

§ 6 Teenetemärk kilbiga annetatakse:

- a) Ida malevkonna teenetemärgi omajale erilise teene või pikaajalise teenistuse eest;
- b) Ida malevkonna otsestele ülematele;
- c) teistes Kaitseliidu üksustes teenivaile isikuile lugupidamise avaldamiseks;
- d) teenetemärki kilbiga võib annetada ka väljaspool Kaitseliitu olevaile Eesti kui ka välisriikide kodanikele ja organisatsioonidele, kui nad on osutanud Ida malevkonnale erilisi teeneid.

§ 7 Teenetemärki kilbiga ei ole lubatud müüa ega edasi anda. Teenetemärgi kilbiga hävimisel dublikaati ei anta.

§ 8 Teenetemärk kilbiga antakse koos tunnistusega. Tunnistusele on märgitud punktid, mille alusel see on välja antud.

Lisa 9. Ida malevkonna teenetemärk kilbiga kavaleride nimekiri

Jrk	Auaste	Nimi	Kuupäev	Märgi nr
1	vbl	Georg Mõttus	11.11.1998	1
2	v-vbl	Ivo Helvik	06.11.1998	2
3	mlvl	Leho Jõeorg	03.01.2002	3

Lisa 10. Ida malevkonna mälestusesemega autasustatute nimekiri

Jrk	Auaste	Nimi	Kuupäev
1		Tallinna malev	29.03.2000
2	n-srs	Hannes Ansip	29.03.2000
3	mjr	Tõnu Järv	29.03.2000
4	v-srs	Peeter Saadla	29.03.2000
5	mlvl	Jaak Jõemaa	29.03.2000
6	n-srs	Heimar Tartes	29.03.2000
7	mlvl	Tõnis Telgmaa	29.03.2000
8	vbl	Endel Vestli	29.03.2000
9	mlvl	Arion Volmer	29.03.2000